OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81 N 23 R Accession No. T 2279

Author నారాయణకవి

Title రంగారాయ చరిత్రము 1914.

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణ
రాయచరిత్రము.

వి. నారాయణకవి ప్రణీతము.

బొబ్బిలి సంస్థానాధిపతులు

మహారాజా రావు సర్

స్వేతచలపతి రంగారావు బహద్దర్ కే. సీ. ఐ. ఇ.

వారి యనుమతిని

చెన్నపురి :

రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటింపబడెను.

1914

All Rights Reserved.

PRINTED AT

THE AUDI SARASWATY NILAYA PRES

69, Malia Perumall Street, MADRA

1ST EDITION—1885

2ND EDITION—1909.

3RD EDITION—1914

శ్రీరస్తు.

రంగారాయచరిత్రము.

పీఠిక.

దూర్వామిభవన్నవాంగరుచిరశ్రీనాథ వామాంకసీ
మశ్యంబునఁ జేర్చి లోకవితతిఁ బ్రస్నించు ధన్యుంగ
త్యాకృతిరాఘవుండు సుగుణాలంకారు మహారాజు శ్రీ
రంగారాయవసుంధరాధిపుఁగృపన్ రక్షించు సుప్రీతఁ 1

జనువన్ కన్ కపయుక్ వెన్కొందు పూంబోఁడిగాం
డగు ముద్దరాలు మురారిద్వకుస్థలిం బొంగ
ఖాసనపాలవెన్ని నినువోఁ దాప్రధరోష్ఠిపతి
రాజకులాబ్ధిచంద్రుని మహైశ్వర్యాన్వితుం జేయు

ఉ. ఆయతమౌక్తికగ్రథితహారమునం జెలువొప్పు విస్ఫు
న్నాయకరత్న మట్లు సుమనస్తతి కెంతయు నగ్రగ
పాయక యంతరాయములఁ బాపు గజాస్యుఁడు
మేదినీ, నాయకమౌళికిం గృప ననారతముం సమ
నిష్టముల్.

శా. చాపంబుం డమరు త్రిశూల శరముల్ శాతాసి
యుధ, వ్యాపారంబునుఁ బాణిపంక్తులఁ దలిర్పం
ద్వేలహే, లాపుంభావమునం జెలంగి విజయోల్లాస
బొంగున, యీ్యాపూరీపురవీరభద్రుఁడు జయం
గృతిస్వామికిన్.

శా. వీణాపుస్తకముల్ కరాబ్జయుగళిం [illegible] విద్వ
చ్ఛ్రేణీజిహ్వాల [illegible] నటింపుచు రమాసీమంతినీరత్నశ
ర్వాణీముఖ్యసతీవతంసములకు [illegible] ముల్ [illegible]
వాణీదేవి యొసంగు మత్కృతికి వా[illegible]
ర్యముల్.

తే. కాళిదాసమయూరమాఘప్రభృతుల
నుతులఁ దేలించి యాంధ్రసత్కృతు లొనర
నన్నపా [illegible] దనర్చు

[illegible]

అని యిష్టదేవతావందనంబును సుకవికవితాభివందనంబును కుకవినిందనంబునుం గావింపుచు నిదానీంతనమహావీరపురుషపౌరుషరసానుబంధబంధురం బగునొక్క ప్రబంధంబు రచియింపం గోరి యున్న సమయంబున.

శ్రుతగుడక్షోణభృత్క్షితిమండలోచిత
  ప్రాజ్యరాజ్యరమాధురంధరుండు
దానధారాధౌతధరణీసుపర్వాను
  సారిదారిద్ర్యరజస్తముండు
గీతసాహిత్యసరసవిద్యారస
  రసికతామహితసారస్వతుండు
ంతభూపాల సంస్తుతద్విప
  దానక్షమితసద్గాంగణుండు ఎస బాంధవుండు
తారాతిరాజన్యదర్పమథన
జితాటోప కేళి మల్రాజవంశ
వనహేళి రామనృపాలమౌళి. 10

డెబ్బదియేడుగోత్రముల కీవి వహించిన యాత్మవర్గపు
బ్బర మైనపౌరుషము నేర్పుమెయి న్వెలయ ల్పచింపుచో
బొబ్బిలిరావు వారల యపూర్వపరాక్రమ ముబ్బరంబుగా
బ్బినతచ్చరిత్రము ప్రబంధముఖంబున నాలకింపఁగన్.

మహోత్సాహం బుదయించి యుదంచితశాస్త్రప్రపంచ సరస్సంచరన్మనోహంసు లగువిద్వాంసులును కవిత్వరచనా చమత్క్రియాచరితోత్సవు లగుకవులును రాజకార్యస్వాతం

త్రు లగుమంత్రులును నాయకులును గాయకులును ర
గలపరివారంబు గొలువఁ గొలువుండి గోష్ఠివిశేష

మ. సనునానాపృథివీంద్రచంద్రకృతసన్మానుం రఘూ కూ
వసపాదాంబుజసేవనానిరతుసత్ప్రాచీనవిద్వత్క
శనికాయాదరణీయదిట్టకవివంశప్రోద్భవుం ధీరస
యను నారాయణుఁ జూచి యిట్లు పలికెం హాము శా
దేల్చుచున్.

తే. రామభూషావిశేషవర్ణనాత్రి
హారముఖ్యబహుకృతుల్ గారవమున
నందుకొంటివి మాచేత సద్గాత్రి
తాత్రిణివి దిట్టకవిరాజ యరుణతేజ. 14

ఉ. భారతయుద్ధమట్లు లతిభాసురతం గనుపట్టుచు న్మహా
వీరరసప్రధాన మగు వేడుక నింపెడునా ప్రవారిదు
[illegible]ప్రసంగమతిరమ్యతరం బది గద్యపద్యసం
ధారయుతంబుగా నొకప్రబంధ మొనర్పుమదంకితంబుగన్.

వ. అని యనూనయింపుచుం బరిమళపరిమిళిత కర్పూరవీటీ
కనకశాటీ నిరాఘాటధాటీ జనవఘోటీ పరంపరాది సత్కా
రంబులఁ బ్రియంబుఁగొలుపుటయుం గౌతూహలంబు వొ
డమి తత్ప్రారంభంబునకు మంగళోజ్జృంభణంబుగాఁ గృతి
పతివంశావతారం బభివర్ణించెద. 16

మ. సనకాదుల్ భజియింతు రెవ్వనిపదాబ్జాతంబునే పుణ్యశీ
లుని యంఘ్రిం జనియించి జాహ్నవి కడుం లోకత్రయీ
లోకపావని యౌనట్టి రమామనోహరుని దివ్యశ్రీపదాం

భోరుహం, బున జన్మించిరి పద్మనాయకులు విస్ఫూర్తిం బ్రవ
ర్తిల్లుచున్. 17

క. ఆపద్మనాయకాగ్రణు
లేపలరెడువేడ్క డెబ్బదేడుగోత్ర
వ్యాపాదితనియమస్థితి
దీపించిరి వెలమసంజ్ఞ తేజరిలంగన్ 18

క. ఆసప్తోత్తరసప్తతి
భాసురగోత్రములయందుఁ బ్రతిభాకరమై
భాసిలె విరియాలాఖ్యన్
వాసిం గలగోత్ర మొన్న వన్నె దలిర్పన్. 19

శా. కల్లోలి న్యధినాథతుల్యవిలసద్గాంభీర్యయుక్తుండు శారదో
త్ఫుల్లాంభోరుహవల్లరీ హిమఝరీ భూతేశవాక్సుందరీ
మల్లీ స్వర్ణహారీ కరీంద్రయశుఁడై మల్రాజువంశంబునన్
వల్లారాయనృపాలమౌళి వొడమెన్ వార్థిన్ మృగాంకా
కృతిన్. 20

సీ. తనచేతినిశితాసిధారావిధుంతుదుం
డహితాననేందుల నాక్రమింపఁ
దనరణభేరికాధ్వనిగర్జితంబులు
విమతహంసములకు వెఱపుఁ జూపఁ
దనవాహఖురపుటీజనితధాత్రీధూళి
పరిపంథికంధులమురువుడింపఁ
దనజయధ్వజవీరహనుమంతుఁ డభియాతి
యాదోనిధానంబు లవఘళింపఁ

తే. నలరు నమితవిరోధి ధరాధనాథ
రత్నమకుటాంశురాజినీరాజితాంఘ్రి
నఖరశిఖరసుధాంశుండు నయవచోభి
రామగీష్పతివల్లభరాయనృపతి. 21

సీ. ఆవల్లభనృపాల దేవవల్లభునకుఁ
దనయులు జనియించి రనఘమూర్తు
లసమానలసమానహారివాక్చాతురీ
పన్నగపతి పెదచ్చన్నగారు
శతమన్యుసన్నిభాద్భుతజగన్నుతసంప
దౌన్నత్యనిధి చినచ్చన్నగారు
వితరణశ్లాఘానపీనకర్ణఖ్యాత
ఘనకీర్తిశాలి జగ్గన్నగారు

తే. కొండమక్ష్మాతలాధిపాఖండలుండు
నాఁగ నలువురు దశరథనందనప్ర
తీతసౌభ్రాత్రకలితప్రదీప్తు లగుచుఁ
ద్రిజగదభినంద్యవైభవశ్రీలఁ దనర. 22

క. ఆనలుగురిలోఁ గొండ
క్ష్మానాయకుఁ డలరె దశదిశామానవతీ
మానిత నాసాభూషా
నానట దురుమౌక్తికాభనవ్యయశుండై. 23

సీ. ఆశ్రితప్రకరవన్యాదైన్యనిరసన
సంభ్రమాశ్రాంతవసంతఋతువు
విద్వద్గృహాంగణావిర్భూతనిజరూప
సంరంభయుతసౌరసౌరభేయి

కవిజనానీకలోకక్రమోదాపాది
విస్రంభశుంభత్సహస్రరశ్మి
సకలబాంధవచకోరకనికాయతపఃఫ
లాయితరాకాసుధాంశుబింబ
తే. మతఁడు నృపమాత్రుఁడే చతురంబురాశి
వలయితక్ష్మాసుపర్వానువర్ణ్యమాన
భూరివితరణవిజితమందారశాఖి
రాజితాకృతి కొండలరాయనృపతి. 24
మ. జలజాతాస్త్రభవప్రగల్భవచనశ్లాఘానిదాఘాటమం
జులతాలంఘనజాంఘికంబుల హిమాట్సన్న్యస్తపత్త్రివళీ
స్ఖలితాలాపకలాకలాపములు నైకస్వ్యక్షమల్రాజుకొం
డలరాయప్రభుసార్వభౌముని ప్రచండప్రౌఢవాగ్ఝల్లరుల్.
క. ఆకొండలరాయధరి
త్రీకాంతవతంసమునకు దివిషన్నటిసీ
వ్యాకోచపుండరీకర
మాకల్పయశుల్కుమారు లాఱ్వురు వరుసన్. 26
శా. లీలాసూనశరాసనుల్ వొడమి రా లింగన్న జగ్గన్నమా
పాలగ్రామణి రామభూమిపతియుం బార్థోపమాటోపదో
శ్శీలుండై తగు రామచంద్రనృపుఁడున్ శ్రీరంగక్ష్మావరుం
డోలిన్ మల్లనృపాలమౌళియు ననానుర్వీశచూడామణుల్.
క. వారలలోపలఁ గులవి
స్తారకుఁడై సుకవివిద్వదాధారుండై
ధీరోదాత్తుఁడు రామ
క్ష్మారామారమణుఁ డలరె సరసులు వొగడన్. 28

సీ. అతనిచేతికటారి కభియాతినృపశరీ
    రములు సజీవకోశములు గావె
యతనిశౌర్యాగ్నికి నభియాతినృపదుర్గ
    తండముల్ హోమకుండములు గావె
యతనియాగ్రహశక్తి కహితభూభృచ్ఛిరః
    కమలముల్ కబళకోశములు గావె
యతనిజయేందిరకరిరాజకరికుంభ
    నికరముల్ హారపేటికలు గావె
తే. భళిభళీ యని తనప్రతాపంబుఁ గాంచి
సకలదిగ్దేశనృపతులు సన్నుతింప
నలరు బెల్లపుకొండ ధరాధిరాజ
రాజమార్తాండమూర్తి యారామనృపతి. 29

మ. అలఘుశ్రీనిధియట్టిరామవసుధాధ్యక్షుండు గాంచెన్ గు
మారులమాద్రేయులఁ బోడురాజుకరణిన్ రుద్రప్రతా
పుండు కొం, డలరాయప్రభుసార్వభౌముఁడు ప్రచండా
టోపియౌ వేంకటరా, చలధాత్రీపతి నాఁగ నిర్వారమహా
సామ్రాజ్యధౌరేయులన్. 30

సీ. అర్థిదారిద్ర్యమహాంధకార మడంపఁ
    జంద్రార్కులతెఱంగు సంగ్రహించి
దుష్టనిగ్రహకళాదోహలస్ఫురణచే
    రామలక్ష్మణులబీరంబు నెరపి
శాత్రవోత్కరజయోత్సాహసాహసమున
    భీమార్జునులపోల్కెఁ దీముకొల్పి

లలితవిలాసలీలాచారుచర్యల
బలరామకృష్ణుల పటిమఁగల్గి
తే. వార లిరువురు సౌహార్దవైభవముల
నంచితస్ఫూర్తి మిగులఁ దీపించి రెలమి
రహిఁ వహింపుచుఁ గొండలరాయనృపతి
వేంకటాచలమహిభృత్ప్రియాంకమూర్తి. 31
క. అం దగ్రజుండు శశిభృ
చ్ఛందనమందారవిందసాంద్రయశశ్శ్రీ
లందెను కొండలరాయఁడు
రందరుఁడు నిజాస్యలక్ష్మీనురంజనకరుఁడై. 32
ఉ. కొండలరాయనిం గెలువఁ గోరు సమున్నతసత్కార్యసంపదన్
గొండలరాయనిం జెనకఁ గోరు నఖండితకాంతిభూతిచేఁ
గొండలరాయనిన్ సమతఁ గోరు సత్ప్రకరావనిప్రియన్
గొండలరాయభూరమణకుంజరుఁ డెన్న నృపైకమాన్యుఁడే.
సీ. దశరథసూతి యాధన్యుండు గాకున్న
నరిపంక్తికంఠసంహారి యెట్లు
బలరాముతమ్ముఁ డీప్రభుమౌళి గాకున్న
సత్యాభిరామప్రచారుఁ డెట్లు
రాకామృగాంకుఁ డీరమణుండు గాకున్న
కువలయానందనప్రవణుఁ డెట్లు
జంభవిద్వేషి యీజనపతి గాకున్న
నహితబలచ్ఛేది యగుట యెట్లు
తే. లని జనంబులు వెయినోళ్లఁ దనుభజింప
నప్రతీపప్రతాపమహాప్రదీప

శమితరిపువర్గదోర్గర్వతిమిరుఁ డలరు
రమ్యగుణహారి కొండలరాయశౌరి. 34

శా. ఆసౌభాగ్యబలారి గైకొనియె భార్యాయుగ్మముం గొండ
మాం, బాసాధ్వీమణిఁ జిన్నపాపమసతిం బద్మామనోభర్తల
క్ష్మీసర్వంసహల న్వరించుపగిదిన్ శ్రీరుక్మిణీ సత్యభా
మాసీమంతవతీవతంసములఁ బేర్మిం గృష్ణుచందంబునన్.

మ. అనసూయాసతి సన్నపూర్ణను బులోమాత్మోద్భవారుం
ధతీ, వనితారత్నములం బయోధితనయన్ వైదేహి
నశ్రాంతముం, దనసౌశీల్యపతివ్రతాత్వవినయౌదార్యాదు
ల న్మించి పే, ర్గాను కొండమ్మకు నింకఁ గాంత లెనయే
కొండొక్క రిమ్మేదినిన్. 36

సీ. తనదయాలీలాంచితనయవిశేషముల్
సకలార్థిజనములు సంస్తుతింపఁ
దనసాధువినయవర్తనసొంపు సేవించి
యుభయవంశంబులు నుత్సహింపఁ
దనగుణపారిజాతనవీనవాసనల్
నిఖిలకకుప్పాళి నిండికొనఁగఁ
దనతాల్మి కలిమి యింతనరాక వెగడొంది
తోడిచేడియల కుత్సుకత నెరప

తే. దనరు నాత్మీయసౌశీల్యదానధర్మ
విభవసౌభాగ్యకారుణ్యవిశదకీర్తి
సాధుమాధుర్యనయగుణసారముదిత
బంధునికురంబ శ్రీచినపాపమాంబ. 37

సీ. అందగ్రమహిషియం దలఘుప్రతాపుని
వేంకటరామపృథ్వీపతిలకు
సన్నుతౌదార్య సూరన్నప్రభూత్తంసు
రామభూమీమండలామరేంద్రుఁ
గొండొకసతియందు గురుశౌర్య వేంకట
నరసింహరాయభూవరవతంసు
ఘనునివల్లారాయ జననాయకవరేణ్యు
రామచంద్రకుమారరమణచంద్రుఁ
తే. గ్రమము దీపింపఁ బుత్రషట్కంబు గాంచె
మువుర మువ్వురసమతానుమోదలీల
నమ్మహాసాధుసాధ్వియుగ మ్మెలర్పఁ
బ్రబలరుచిహేళి కొండలరాయమౌళి. 38
తే. తత్తనూభవషట్కసౌందర్యధైర్య
శౌర్యచాతుర్యధుర్యతాసరణిఁ దెలియ
విన్నవించెద మిగుల వేర్వేర నెన్ని
సకలజనమానసానురంజకము గాఁగ. 39
సీ. ఏధన్యుసత్కీర్తి యిందుకుందమరాళ
ధారాళరుచులతోఁ దారసించు
నేధీరువితరణం బిసతనూసంభవు
విజ్ఞానసమృద్ధి వీటబుచ్చు
నేపీరుదోశ్శౌర్య మింద్రనందనుభుజా
పాండిత్యమునకు విభ్రాంతి యొసఁగు
నేభవ్యుసౌందర్య మిక్షుచాపనుమాన
సైన్యాగమముల నేర్పు గాంచు

తే. నతఁడు చెల్వొందుఁ బ్రణమితాహితశిరస్థ
రత్నమకుటమరీచిపూరప్రరోహ
రాజినీరాజితాంఘ్రినీరజయుగళి
రాజపవిధారి వేంకటరాయశౌరి. 40

సీ. తనరాజసంబు మాంధాతృభగీరథ
దశరథసగరులదశవహింపఁ
దనచక్కఁదనము కందర్పనైషధరాజ
రాజతనూజుల నోజఁ దెగడఁ
దనదానపటిమ రాధాసుతజీమూత
జీమూతవాహుల చెలువుఁ జూపఁ
దనపరాక్రమము మందాకినీనందన
శరవణోద్భవుల కచ్చెరువు నింప

తే. నిం పలరుఁ దారకాశరదిందుకుంద
శారదాశారదాభ్రమందారచంద్ర
దరహారవియత్స్రుతంగజధవళయశుఁడు
రాజదివిషద్విభుండు సూరప్రభుండు. 41

ఉ. క్రొన్ననవింటివాని యనుగుంజెలిచక్కఁదనంబునందు వే
గన్నులవానిపట్టి కధికం బగు జోదుపరాక్రమంబునన్
మిన్నులమానికం బపరిమేయరుచిస్ఫురణన్ మహోత్తురా
మన్నను బ్రస్తుతింపఁ దరమా ధరమానవకోటిలోపలన్. 42

సీ. అర్థార్థిజనకామితావాప్తి యొనరింప
నవనికి డిగ్గిన యమరతరువొ
కనకధారాసారగౌరవస్ఫురణంబు
నెరప వచ్చినయట్టి నీరదంబొ

భూలోకసంచారఖేలనానిరతిమైఁ
గనుపట్టుచుండెడి కామగవియొ
పత్త్రినాయకమణిభానంబు గైకొని
మహిఁ జెలంగెడువేల్పు మానికంబొ
తే. భళిర యితఁ డని తనుజను ల్ప్రస్తుతింప
వెలయు విరియాలగోత్రపవిత్రమూర్తి
చారుతరకీర్తి నరదేవచక్రవర్తి
భవ్యరుచిహారి రామభూపాలమౌళి. 43

సీ. తనరూపు మీనకేతనవసంతజయంత
సౌందర్యధిక్కృతియానరణిఁ బొదలు
దనవదాన్యతవికర్తనతనూజదధీచి
శిబికుబేరాదుల సిగ్గుఁబరచుఁ
దననీతిపాటిమ శాంతనవకామందక
చాణక్యమనువుల జాడఁ దెగడు
దనరాజసము పురాతనరాజలోకైక
చూడావతంసకస్ఫురణఁ దెలుచు
తే. శ్రుతగుడక్ష్మాభృదధిపుఁడై సొంపుఁ గాంచె
సైపుఖానవజీరభుజావలేప
లోపకృద్వీరవిజయప్రతాపశాలి
వేంకటనృసింహరాయ పృథ్వీపమౌళి. 44

శా. మల్లీవల్లరులన్ హసించు విలసన్మందారకుందారవిం
దోల్లోలన్నవమంజరీరుచులపై వాలుంకించు నభ్రాపగా
కల్లోలాంబుశుభప్రభానిభములై కన్పట్టు మలారిజు శ్రీ
వల్లారాయనృపాలచంద్రునియశోవల్లీసముల్లాసముల్. 45

క. ఆధన్యుని పినతండ్రి సు
ధాధారారుచిరరుచివిధాయకవాచా
మాధుర్యైకనిధానగు
ణాధారుఁడు వేంకటాచలాధిపుఁ డలరెన్. 46

సీ. అశ్రాంతవిశ్రాణనాభినంద్యప్రౌఢి
యినతనూభవునందు నితనియందు
నంగనాజనమనోహరరూపసౌష్ఠవం
బిందిరాసుతునందు నితనియందు
క్ష్మాభారభరణరక్షాదక్షదోశ్శక్తి
ధృతరాష్ట్రతనయునం దితనియందు
రణరంగవిజయశౌర్యప్రసంగనిరూఢి
యింద్రనందనునందు నితనియందుఁ
తే. గాని కాన మటంచు లోకము నుతింప
స్ఫుటతరౌదార్యరూపప్రభుత్వశౌర్య
ధర్మములయందు మూ రెండుఁ దనకు లేక
నలరు మల్రాజవేంకటాచలవిభుండు. 47

తే. అమ్మహాబాహుగేహిని యతిశయిల్లు
నాస్యలక్ష్మీనిరస్తసుధాంశుబింబ
యాశ్రితజనావనాంచద్దయావలంబ
యన్నపూర్ణాకృతివిడంబ యన్నమాంబ. 48

— ఆ స్త్రైంతములు. —

క. ఈదృగ్విధాన్వవాయసు
ధోదన్వచ్చంద్రమునకు సర్వజ్ఞజనసం

మోదకరదానదాక్షి
ణ్యాదిగుణానీకనిధికి సత్ప్రతినిధికిన్. 49

క. లాటయుగంధరకురుక
ర్ణాటద్రవిళాంగవంగనానావనిభృ
త్కోటీరఘటితమణిఘృణి
పేటీభవదంఘ్రినఖునకు బిరుదాంకునకున్. 50

క. శ్రీమంతునకతివినమిత
సామంతునకుఁ బ్రసద్యశశ్చంద్రతది
గ్భీమంతునకరిసరసిజ
హేమంతునకలఘుధైర్యహిమవంతునకున్. 51

క. కరుణారసార్ద్రమతికిన్
జరఠానతవిమతతతికి శౌర్యోన్నతికిం
దరుణార్కసముద్యుతికిన్
ధరణీభృద్ధృతికి బృహస్పతిన్యాకృతికిన్. 52

క. కనదురుదరస్మితయుతా
ననసరసీజునకు భూజనస్తుతలీలా
ఘనభాగ్యబిడౌజునకు న
దినకరతేజునకు సాహితీభోజునకున్. 53

క. రాజదిలీపునకున్ వి
భ్రాజాన్వయకలశసాగరకలాపునకున్
రాజత్కలాపునకును
వ్యాజసుధామధురపేశలాలాపునకున్. 54

క. శాంతరసపాండవాగ్రణి
కంతర్వాణిప్రతానహర్షప్రదకై

రంతరవితరణసరణికిఁ
గాంతాంబాతనయమణికి ఖలగజసృణికిన్. 55

క. శరనిధిగాంభీర్యునకుఁ
సరసౌదార్యునకు మేరుసమధైర్యునకుఁ
స్మరనిభసౌందర్యునకుఁ
నిరుపమశౌర్యునకు రామనృపవర్యునకున్. 56

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నఖిలకకుబంతవిశ్రాంతప్రసి
ద్ధిగా నంకితంబొనర్పంబూనిన యిమ్మహాప్రబంధంబునకుఁ
గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 57

కథాప్రారంభము

మ. అమరేంద్రుం డొకనాఁడు కాల్యకరణీయంబుల్ నివర్తించి
రు, క్మమణీకీలితమండనప్రకరముల్ గై చేసి యాంగీరస
ప్రముఖోదీరితపూర్వపుణ్యపురుషప్రఖ్యాతచర్యాసుధా
ప్తిమహాహ్లాద మిడఁ సుధర్మ నొఱప్పై పేరోలగం బున్నెడన్.

సీ. అమరావతీనగర్యంతరాంతరవినో
దావలోకనజాతహర్షముననో
రంభాప్రభృత్యప్సరఃకామినీపయో
ధరధరారోహణోత్సాహమునో
మాహేంద్రలోకసామ్రాజ్యేందిరాసమా
క్రమణసంసక్తదీక్షాభిరతినో
యైరావణభుజాబలాత్మీయదోస్సార
తారతమ్యజ్ఞానతత్పరతనో

తే. ప్రమద మెసఁగంగ మర్త్యలోకమున నుండి
నిండి రెల్లెడ తండోపతండములుగ
నింద్రపురియందు నిజభుజాహీనచలిత
కలితకరవాలవీరు లాకస్మికముగ. 59

తే. అట్లు చనుదెంచుచున్నశూరాగ్రయాయి
జననికాయంబుఁ గాంచి యాశ్చర్య మొంది
తత్పురీగూఢచరు లతిత్వరత నేగి
మరుదధీశ్వరుఁ గాంచి నమస్కరించి. 60

శా. దేవా దేవర వీటి కెవ్వరొ ధరిత్రీభాగమందుండి తే
జోవైశ్వానరులాజిరంగనరులత్యుగ్రప్రభాభీక్ష్ణబా
హావిక్షేపితశాతహేతిరుచిధారాకృష్టదుష్టాహిత
ఖ్యావర్యేందిరు లేగుదెంచి కనదాశ్చర్యం బవార్యంబుగన్.

సీ. ఉచ్చైశ్శ్రవంబు చుంచొడసి పట్టి చరాల్న
నెగిరి యెక్కుచ్మడి నెక్కువారు
నందనోద్యానమన్దారశాఖలు వంచి
యొఱపుగా నుయ్యేల లూఁగువారు
కామధేనువ నడ్డఁ గట్టి గుమ్ములు గ్రోలి
యాబెయ్య యిది మంచి దనెడివారు
సురసరిత్కనకతామరసమ్ము లుడివోక
తెమలించి బారుగాఁ ద్రెంచువారు

తే. జలవిహారావసరసాహచర్య మమర
నమరకన్యాకపోలస్తనాతిచిత్ర
మకరికాపత్రములహూపు మాపువారు
నగుచు నెల్లెడఁ దారె రైమె రగవిరోధి. 62

చ. తోడఁబడ వచ్చి హెచ్చరికతో మును జన్నము లెన్ని
యేని యే, ర్పడ నొనరించు పుణ్యమున బాంధవ మొం
దిన పారుటయ్యలన్, వెడల నదల్చి యచ్చరల వెన్వెనుక
న్వగగాఁ జరించుచోఁ, బడచుతనంపుటాటల నెపంబున
వారల కయ్యె కయ్యముల్. 63

వ. అని మఱియును బ్రళయసమయసముచితరుచిపిచండిలప్ర
చండ చండ కిరణమండలమండలాయితమాననీయప్రతాప
కలాపధురీణులును నభినందితసౌందర్య రేఖా మోఘీకృత
ప్రసవబాణులును నతినిశితకులిశధారానిరాకరణకారణ
భావిభాసమానబాణబాణాసనకృపాణ పరశుపట్టిసప్రాసము
సలముద్గరప్రముఖనిఖిలసాధనప్రసాధితపాణులును ననన్య
తరచిరంతనోదారహీరమణితనుత్రాణులును నమందానంద
కందళితసుధాబిందు సందోహ ప్రస్యందిమధురవాణులును
మానత్రాణులును నగు వీరపుంగవశ్రేణు లిరుగెలంకులందు
నే పేర రేఁచినతీరునం బరవకట్టి రాసమయంబున. 64

సీ. మగమానికపుతురాసొగసురాఁజెక్కిన
కలువరావన్నెపాగా ధరించి
గంబురామెయిపూఁతడంబురాజనబాబు
ఖండునా వలెవాటుగా ధరించి
చలువరాచెలువురా చవులనిద్దాతరా
కట్టాణి గొప్పచౌకట్లు దాల్చి
జాళువా మొసలివాజముదాడుశత్రుల
గెలువ నోపెడుదానిఁ గేలఁ బూని

తే. వెలుచ నీరేడుజగములు గలయఁ దిరుగ
నరుగుదెంచిన గరుడవాహనునికరణి
నరుణిమలఁ జొక్కు హైమపల్యంకకంబు
నెక్కె యొకదొడ్డదొరబిడ్డ యుక్కు మెఱసె. 65

క. మున్నెన్నఁడు మాదృశు లిట
విన్నది గన్నయది గానివిస్మయ మిది య
న్నన్నా కన్నారంగనుఁ
గొన్నారము తమకుఁ దెలుపు కూరిమికతసన్. 66

చ. అనవుఁడు విస్మయంబును భయంబును సంభ్రమ మొక్క
వ్రేఁకండిం, బెనఁగఁగ నెమ్మనంబునను బేర్కొను చింతల
నెంతయుం బుఱా, తనసహాయసాదికృత్యములు తప్పఁ దలం
పుచు ఖిన్నచిత్తుఁడై, వెనుకయు ముందుఁ దోఁచమిని వృ
త్రవిరోధుడు రాధినుగ్నుఁడై. 67

ఉ. పెచ్చుపెరుంగు నక్కజపుఁ బెంపునఁ గూరు నిలింపభర్తృక
భ్యుచ్చయహేతువై తనదుపూర్వతపఃఫల మిట్లుఁ దోఁచె నా
నెచ్చట నుండి యెచ్చటికి నేగుచునోఁ జనుదెంచెఁ బుణ్యసం
పచ్చరితుండు చుక్క దెగిపడ్డగతిం గలహాశనుం డొగిన్.

సీ. కొమరుగాఁ జుట్టిన కుఱుఁగెంపుజడగుంపు
బాలార్కబింబసంభ్రమమునీన
నిగురుపూఁతమిటారి జిగిఁ బూను తెలిమేను
శరదభ్రవిభ్రమస్ఫురణఁ జూపఁ
జక్కనిపటికంపుజపసరంపుటొయార
మతితపఃఫలసంఖ్య నభినయింప
మువ్వన్నె మెకముతోల్ మవ్వపునడికట్టు

సౌరు శక్రాయుధచ్ఛవినిఁ దెగడ

తే. మహతినారాయణాత్మకమహితమంత్ర
వర్ణములు సారెఁ బల్కుచువన్నెకాఁడు
దురముటోరెంపుదాసరి సరసగతుల
నతులనై ఖరి మెఱయ నిట్లరుగుటయును. 69

ఉ. కప్పురపాటుతో నతనిఁ గన్గొని కన్గొనలందుఁ జాలుగాఁ
జిప్పిలు హర్ష బాష్పములచేఁ బద మార్జన మాచరింపుచుఁ
ముప్పిరిఁగొన్నసంభ్రమసముద్రముముద్రతఁదాల్చి పొంగిరా
నప్పరమోపకారనిధి యంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి యల్లనన్.

వ. అమ్మహామహుం డోడ్డకనివచ్చి నిజాసనార్ధభాగంబున నుని
చి నముచిదమనుండు సముచితప్రకారంబుగా ననిచినకుతూ
హలంబునఁ బునఃపునరభివందనంబుల నతనిడెందంబు
నానందింపం జేసి యప్పురాతనతపస్వియాననారవిందం
బవలోకించి కించిదభ్యంచితపంచమస్వరప్రపంచితవిపంచి
కారవానుకారిభూరిమాధురీధురీణవచనరచనా చమత్కా
రంబు మెఱయ నిట్లనియె. 71

క. నారదమానీశ్వర ని
ష్కారణ మరుదెంచినట్టి కారుణ్యసుధా
ధారానీరాకరమా
నీరాక రమాకరంబు నిక్కము మాకున్. 72

తే. దేవమునివర్య తావకపావనాంఘ్రి
జలజసందర్శనానూనసంభ్రమమున
నభిమతార్థంబు లొడఁగూడె నంతెకాదు
జన్మసాఫల్య మొదవె మజ్జాతికెల్ల. 73

తే. ఆజవంజవమాలిన్య మపనయించు
దురితములనొంచు నుత్తరోత్తరశుభాభి
వృద్ధి సమకూర్చు మీరాక వినుతిసేయ
నింక వేయేల పలుక మునీంద్రతిలక. 74

చ. అని వినయంబు దోఁపఁగ మహర్షిసమాగమనంబు మెచ్చి
హె,చ్చినకుతుకంబుచే నతనిచిత్తము రామధురోపహారము
ల్,మునుపుగ భక్ష్యభోజ్యముఖముఖ్యపదార్థసమాదరార్హ
భో,జనమున గంధిలార్ద్రహరిచందనచర్చలఁ దృప్తిఁజేయు
చున్. 75

మ. కలకాలంబు నహర్నిశంబును భవత్కారుణ్యసంప్రాప్తిచేఁ
గలిగెన్ స్వస్థత మాకు సార్థకముగాఁ గళ్యాణసంధాయకో
జ్జ్వలలీలావిభవంబు లెన్నియొకొ తత్సర్వంబు సంపూర్ణతా
కలనం జెందెనొ కంటనుం గుఱు తెఱుంగన్ రానిభాగ్యో
న్నతిన్. 76

చ. వశిజనవర్య మీకెఱుఁగవచ్చు సమస్తమునైన యీచతు
ర్దశభువనంబులం గల యుదంతము మీరు త్రిలోకవేదులీ
దృశమహిమంబు మీకె తగు దేవరవారి కవేద్య మెద్ది యీ
దిశలఁ జరించు పేరు గల దేవఋషుల్ మిముఁబోల రెవ్వరున్.

చ. అని కొనియాడి యాతపసియాత్మకు నెయ్యము దోఁపఁగా
మహా,వినయముతోడ నిట్టులను విన్నప మొక్కటి యున్న
దిప్డు మా,మనమునఁ గల్గు సందియము మానుప మీరు సమ
ర్థులౌట నొ,య్యన వినుపింతు మీకు నిదె యంజలి నెంజలి
వాపుసంయమీ. 78

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 79

చ. ఇపుడొకయక్కజంబు జనియించిన దిప్పుడు దెవ్వరంపుగా
ర్యపుఁ బని మున్నెఱుంగని తెఱంగగు నిట్టిమహాద్భుతంబు మీ
ఱ, నిపుణత దక్కఁగాఁ దెలియనేరము నేరము సైఁపు
మెవ్వరో, విపులపరాక్రమక్రమ నవీనధనంజయు లిందుఁ
గ్రందుగన్. 80

క. చనుదెంచి వీటి నెల్లెడ
ఘనతరదర్పం బఖర్వకలనవహింపం
జనవరు లల్లన విడిసిరి
జనవరు లగువారి తెఱఁగు సాకల్యముగన్. 81

క. వినుపింపు మనుడు నారద
మునిచంద్రుఁడు లేతనగవు మొగమునఁ జిలుకం
దనవాక్సుధారసాప్లుతి
ననిమిషపతిడెంద మలర నల్లన ననియెన్. 82

మ. ధరణీభాగమునం దపూర్వ మగు యుద్ధం బయ్యె భీభత్సరౌ
ద్రరసాలంబనమై మహాద్భుతతమద్రాఘిష్ఠదోశ్శౌర్యభీ
కరమై పర్వుచుఁ బద్మనాయకులకుం క్షత్రాళికిం దప్రణో
ర్వరమేను ల్విడనాడి శూరులు మహేంద్రా వచ్చి రివ్వీటికిన్.

స్రగ్ధర. ఘోరాటోపంబుమీఱన్ గురుతరసమరక్షోణినన్యోన్య
వైర,ప్రారంభోత్పాతజాతప్రబలజయరుషాపాటవం బేపుమీ
ఱన్, బీరంబుల్ చూపికొంచున్ బిరుసనక ధరం బెల్లుగా
వ్రాలు శూరుల్,వీరస్వర్గానుభూతిన్ వెలయుదు రనఁగా వీట
నిక్కంబు దోపన్. 84

వ. ఇత్తెఱంగున ననన్యసామాన్యదార్ఢ్యజన్యం బగు నొక్క
జన్యంబు విస్మయప్రాధాన్యంబై పరంగినకారణంబున నితరే

తరనిశితకరవాలధారానిపాతనంబుల నెదురుగాయంబులం గాయంబులు పదులు జోదులు ధర్మాధర్మప్రకారంబుల ననుకరించి కొంద ఱీయమరావతిని గూర్చియుఁ బరేతపతి నికేతనంబు ననుసరించి కొందఱు ప్రవర్తించి రనవుడు నోడు కలిచి శచీజానియూసంయమిపుంగవుం గనుంగొని యి ట్లనియె. 85

శా. భూలోకంబున నెవ్వ రెవ్వరికి నాపోరాట వాటిల్లె త
చ్ఛీలంబుల్ కులముల్ బలాబలములుఁ సేనాసముజ్జృంభి
తా,భీలాటోపవిడంబనంబులు జయాపేతప్రచారంబుల
య్యాలంపుఁ బరుషత్వముల్ వినుట కయ్యా వేడ్క యూ
నిత్తటిన్. 86

క. యీకథ సాకల్యంబుగ
మా కెఱిఁగింపుము కృపాసమగ్రకటాక్ష
ప్రాకటవచోవినోదో
ద్రేకము దీపింప మౌనిశేఖర యనుడున్. 87

చ. చిఱునగ వాననాబ్జమునఁ జెన్నలరన్ మునిచంద్రుఁ డ
ప్పురం, దరునిమనంబు రంజిల సుధామధురద్రవముద్రితం
బులన్, నిరుపమగోస్తనీస్తబకనిస్సృతచారుమరందపూర
భా, స్వరములు నైన పల్కు లతిసమ్మదలీలఁ దలిర్ప నిట్లనున్. 88

చ. కలవు ధరిత్రియందు సరకారు లనేకములందులోఁ ద్రికా
కుళము కళింగసంజ్ఞత మకుంఠతఁ బేర్కొను నందుఁ గల్గు
బా, బ్బిలి యను నొక్కపట్టణ మభీష్టత మప్రతిభానుభావ

మం, జుల మగుచుఁ ధరారమణిసౌమ్ములపెట్టెయ నామ
హోన్నతిన్. 89

ఉ. నీలమణిప్రరోహరమణీయశిఖాపరిచుంబితాంబరో
త్తాలవిశాలసాలకలితద్యుతిరూపితదిక్తటంబు కే
ళీలసదాపవన్యలవలీసుమనిర్గళదానవాంబుధా
రాలలితంబు బొబ్బిలిపురం బెసఁగుఁ సుజనాభినంద్యమై.

ఉ. ఆపురిసాల మాకసము నాఁగ నభోగతి తా గమింపఁగా
నోపకఁ గాదె యవ్వలికి నూకువతోడుతఁ జొకళింపఁ గా
నోపు నటంచు నెంచి జనితోత్సుకుఁడై తురగంబుగాఁ
గొనెఁ, జాపలయుక్తమా హరిణశాబకముఁ హరి యా
త్మ మెచ్చుచున్. 91

మ. జితవారాన్నిధి యైన వీటిపరిఘం బెన్నొందు వాఃపూర మ
ద్భుతలీలఁ భుజగాధినాయకపురంబుల్ జొచ్చె నందుఁ జల
ప్లుతిబాతాళతలం బొకింతయును నంభోవ్యాప్తి గాకుంట
జు, మృతలంబుఁ వితలంబు నన్నయభిధల్ ప్రాపించుటల్
వానికిన్. 92

ఉ. వ్రాలిన యాఖనీలిమకరంబు నజాండముఁ బ్రాకి యొప్పు న
ప్పోలి యనూనమానములఁ బొల్పగు మేడలఁ బెట్టినట్టి
యా, నీలపుటోడుబిళ్లల జనించిన నైల్యము జుమ్ము గాని
చో, మే లగునే యరూప మగు మిన్నునకుఁ గుణయుక్తి
జెప్పుటల్. 93

మ. విలసద్వాతవిధూతకేతనసముద్విగ్నస్ఫురద్ఘంటికాం
చలరావంబులు రేయునుం బగలు హెచ్చై దాపునఁ
మ్రోయఁగా, నలరూదఁ గను మూయలేమిని గదా

యస్వప్ననామంబు వే, ల్పులకున్ గల్గుట వీటిసౌధముల
పెంపుల్ జెప్పఁగా నేటికిన్. 94

క. అన్నగరి నున్న సంపఁగి
క్రొన్ననల నమర్త్యనీలకుంతల లుత్సా
హోన్నతిఁ దాల్తురు తురుముల
నెన్నంగను బైడితేకు లివియో యనఁగన్. 95

ఉ. ఱెక్కలు లేని యండజవరేణ్యము లుజ్జ్వలరూపసంపదన్
మిక్కిలి విఱ్ఱవీఁగెడు సమీరణముల్ జనలోచనోత్సవం
బెక్కుఁగఁ జేయు చిత్తను లమేయసుధానిధి ద్వైస చంద్రుపే
రక్కునఁ జొక్కుచుండెడి కురంగము లప్పురిలో తురంగ
ముల్. 96

క. వేదండము లప్పురి శుం
డాదండము లెత్తి వంచుటలు దిగిభములన్
వాదునకే పిలుపుగదా
కాదే నినవెత్తి వంపఁగా నేమిటికిన్. 97

ఉ. కంటికి గూర్కు గాన రొకకాలమునందును గూటి యాస
నిం, టింటికి సత్రముల్ వెదకు హీనత కోడరు పాకవైరి
తో, జంట దొరంగ రద్దివిజసంతతు లెంతటివార లంచున
న్నింటను సౌఖ్యము ల్గను మహీసురు లొప్పరు వేల్పులం
బురిన్. 98

మ. అరివర్గంబుల నొంచుపట్టు నరణాహంకారదోశ్శౌర్యబం
ధురులై ధర్మసహాయవర్తనల నెందున్ దక్కు రాకుండఁ
గ్రు, మ్మరుచున్ రాజకుమారసంజ్ఞితము సన్మానింపఁగా

నుందుర, ప్పురిలో రాజకుమారు లాహవజయస్ఫూర్జత్ప్ర
తాపోన్నతిన్. 99

మ. నవతం బూను నిధానముల్ గలుగు నంతర్గర్వ సంపత్తినై
భవ మందేఁ దనగుహ్యకేశవిదితప్రఖ్యాతిఁ గానందు నై
శ్రవణుం డంచుఁ గుబేరు నెంచరు మహాసంపూర్ణసంపత్క
ళా, వివిధైశ్వర్యనిధుల్ కిరాటు లెలమిఁ వీటఁ నిరా
ఘాటతన్. 100

సీ. ఒకక్రౌంచమును గెల్చి యుబ్బి తబ్బిబ్బైన
షాణ్మాతురుని పౌరుషంబు ఘనమె
ఒకయంధకుని ద్రుంచి యుగ్రతఁ గైకొన్న
పశుపతివిక్రమప్రౌఢి యరుదె
ఒకవీరుఁ గెల్వ నోపక వీఁగిపాఱిన
హరిదశ్వమగటిమి యబ్బురంబె
ఒకసైంధవోద్రేక ముడిపి పెల్లు నటించు
పార్థుని యాటోపపటిమ యరుదె
తే. యనుచు నభినవవిక్రమార్కావతార
సారదోస్సారనిస్సారితారివీర
వారదుర్వారగర్వాంధకారగిరులు
వెలమదొర లొప్పుచుందు రవ్వీటియందు. 101

ఆ. అంటి పొడిచి పోటుగంటు వెంబడి దూరు
వీరవరులు పురుషకారపరులు
మేరమీఱు సంఖ్య మెఱయుదు రవ్వీట
నదురుగుండె పిక్కచెదురులేక. 102

మ. ఒకయెద్దేఱుగలంతనే వృషలుఁడై యుద్యద్విభూతిఁ మహా
ధికుఁడై భిక్షుఁడు రాజశేఖరుఁ డనాఁ దీండ్రించు సంపత్తిమా
మకనామాంకము లూఁది కాంచె నిల సన్మద్వృత్తు లెవ్వారి
నుత్సుకతన్ రాజులఁ జేయ వంచుఁ బురిలో సొంపొందు
చుం ద్రంఘ్రిజుల్. 103

మ. హరిణీసంవ్యూతఁ జూడ్కి చేత శశిరేఖాస్మాదమాస్యంబునన్
మఱిరంభాతిశయంబు పెందొడల హేమాభ్యంచితాసుగ్భాగ్భ
భా,స్వామా మేనఁ దిలోత్తమాధికతనాసాఫృష్టిచే గెల్వన
చ్చాలం గెల్చుట కెంతవింత పురవేశ్యాకామినీజాతికిన్. 104

చ. ఉపవనమండలంబులు మహోన్నతులున్ సరసీవ్రజంబు తో
రఘుసొబగున్ బురీనికటరాజితశాలివనీసమగ్రతల్
విపులతరావణప్రకరవిస్తృతనిస్తులవస్తుజాలముల్
నిపుణతఁ గాంచు సత్కవుల నేర్పునఁగాని నుతింపఁ బోలునే.

వ. మఱియు నతివిమలనీరంధ్రప్రఫుల్లహల్లకకల్హారపరిమళమిళిత మధురమధురసాసారంబు లగు కాసారంబులవలనను గుసుమితలతాప్రతానవేష్టితనానానోకహవితానబంధురగంధప్రలుబ్ధవిభ్రమద్భ్రమరసంతానంబు లగు నుద్యానంబులవలనను హరిహయాయుధప్రస్థరస్థగితహర్మ్యనిర్మలప్రభాపటలప్రణుతరాకానిశాకరకళంకంబు లగు విటంకంబులవలనను సభ్రంలిహాదభ్ర సౌధాగ్రతల పరిభ్రమ త్పౌరపురంధ్రీ కచప్రచయ పయోధరావలోకన ప్రభూత కుతూహల చటుల నయనాపరాయణ పోషిత మయూరవర్గంబు లగు రాజమార్గంబులవలనను సనర్ఘ్యతరచిరంతనరత్నఘంటికాఘణఘణాత్కార ఘీంకారసంకులారవనిరంకుశాకుంచన

ప్రసారణోద్దండశుండాదండంబు లగు వేదండంబులవలనను దుములతమలడమామికాతమ్మటపటహఢక్కాహుడుక్కాప్రముఖభేరికా నినాదమేదురదురాసదప్రాంగణసుందరంబు లగు తత్తత్ప్రభుమందిరంబులవలనను నిజభుజాగ్రజాగ్రత్ఖండలాగ్రధారానిరాఘాట విజయధాటీసముద్భటు లగు వీరభటులవలనను నమూల్యకల్యాణపల్యాణకలితవిలయపవమానజవమాన బాహ్లీక పారసీకారట్టఘోట్టాణసమారోహణోద్వృత్తు లగు రాహుత్తులవలనను నప్రస్థలస్థాపితాపరిమితశతఘ్నికానికాయంబుసొంపునం బొంపిరివోని పెంపుమిగిలి సుధర్మాభిరామంబై యమరావతి ననుకరింపుచుఁ బుణ్యజనేశ్వరవిరాజితంబై యలకాపురంబు తెఱంగున గరంబు రంజిల్లు నప్పురంబున కధీశ్వరుండు. 106

ఉ. రావుకులాభిమానిబుధరంజనధర్మగుణప్రధాని నా
నావసుధాధినాయకగణస్తవనీయయశోనిధాని శౌ
ర్యావసథాయమానవివిధార్భటిమద్వరసేని రంగరా
యావనిజాని పొల్పెసగు నాహవరంగజితారిమానియై. 107

వ. ఏతదీయవంశానుక్రమం బభివర్ణించెద. 103

చ. పరమపవిత్రయై భువనపావనిజాహ్నవి గల్గెనే మహా
పురుషునిపాదపద్మమునఁ బుణ్యతమం బగుతత్స్మరద్విష
చ్చరణసరోరుహంబుననె సంభవ మందినకారణంబుచే
నరయఁగఁ బద్మనాయకులు నావెలమ ల్నుతిఁ గాంచి రిమ్మ
హిన్. 109

క. ఆవెలమవంశములలో
రావుకులీనులు ప్రసిద్ధరమ్యయశశ్శ్రీ)

లావణ్యామూర్తు లగుచు ధ
రావలయం బేలుచుం[డ్రు] రాజన్నీతిన్. 110

శా. శ్రీనాథాంఘ్రిసరోరుహా దయముచేఁ జెన్నొందుచుం బౌ
రుషా,ధీనస్వచ్ఛతరస్వభావనకులై దీపింపుచున్నట్టి య
పాన్నా కాలయపద్మనాయకులకుం మాన్యాదిపీఠస్థులై
శ్రీనిర్వాహకులై రి వేంకటగిరిశ్రీరావురాజాగ్రణుల్. 111

సీ. అనపోతవిభుఁడు మహాపరాక్రమశాలి
గావునఁ దనశౌర్యకలనఁ జేసి
యాజిరంగమునను రాజుల నోడించి
కృష్ణానదివఱకు గెలిచి దేశ
మును దనకు నధీనముగఁ జేసికొనియె నిం
కొకపరిఁ బొసఁగిన యుద్ధమునను
దనమీఁద వచ్చినఘను లగుదొరలను
నూటిపై నొక్కని గీటడంచి

తే. యేకవీరుం డటంచును నెన్నికఁ గనె
వేంకటగిరికుటుంబపుఁ బృథివిపతుల
లోన నారవపురుషుఁ డామానఘనుఁడు
వెలమలకు నెల్లఁ గలిగించె విమలకీర్తి. 112

సీ. సర్వజ్ఞసింగయ జనపతి యెల్లవి
ద్యల నేర్చి తనపేరు సార్థకముగఁ
బండితకోటిచేఁ బలుకవీంద్రులచేతఁ
బరివేష్టితుం డయి పౌఢి మెఱయ
విద్యావినోదియై హృద్య మైనరసార్ణ
వసుధాకరం బనఁబరగు గ్రంథ

ము రచించె సంస్కృతమునఁ బండితుం డని
కవివరుం డనియును గాంచెఁ గీర్తి
తే. నతఁడు వేంకటగిరివంశమందు నుదయ
మందిన వసుంధరావరులందు దశమ
పూరుషుం డయి జను లెన్నఁ బేరు వడసె
దగదె యాతనివర్ణింప జగతియందు. 113

క. అల వేంకటగిరిపురరా
జులలోఁ బదునేనవపూరుషుం డగుచు మహిం
బాలించెఁ బెదరాయఁ డాతఁడె
వెలసెను నిర్వాణరాయవిభుఁ డనుపేరన్. 114

సీ. మొగలాయిప్రభులకై పూని షేస్తహాముదు
ఖానుఁ డనెడుపేరు గల్గినట్టి
సరదారుఁడు మనదేశమును జయింపఁగ
వచ్చె నాతనితోడ వచ్చినట్టి
యిరువురుప్రభులలో నీతఁ డొక్కరుఁ డయి
యుండెఁ దత్కాలఘుయుద్ధములను
బలుసాయ మొనరించి పాదుషావలన రా
జామనునట్టి సంస్థానము బ్రతి
తే. ఫలముగను నొందె రెండవప్రభువు విజయ
నగరరాజ్యము మొదటివాఁడుగ గణింపఁ
బడిన మాధవవర్మ యనఁబుడమిఱేఁడు
వీరిలో బెద్దరాయపృథ్వీవరునకు. 115

సీ. సంస్థానము నొసంగు సమయంబునందె వం
శక్రమంబుగను రాజాబహాదరు

మొదలైన బిరుదులు ముఖ్యమౌ తెల్లజెం
డా నవుబత్తును ఢక్కయాది
గలిగిన రాజచిహ్నములొసంగఁబడె నుత్త
రపుసరకారులం దపుడు పోరి
సందడి యడఁగ దాజనపతి కూడవ
చ్చినయట్టి లింగప్ప యనుసుతునకుఁ
తే. దనకు సమకొన్న యారాజ్యమును నొసంగి
తండ్రితాతలనాటిదై తనరు వేంక
టగిరి రాజ్యమ్మునకును దిరుగ జనియెను
బెద్దరాయ వసుంధరావిభువరుండు. 116
శా. శ్రీమల్లింగపరాయమానవపతి శ్రేష్ఠుండు సర్వప్రజా, క్షేమా
పాదకరాజ్యరక్షణ పరస్వీయాంతరంగాఢ్యుఁడై, రాముం
బోలుచుఁ దండ్రిగారివెనుకన్ రాజ్యంబు పాలించె ది,గ్భా
మాకాయదుకూలతా విభవశుంభత్కీర్తిసంపన్నుఁడై.
చ. అపుడు శ్రీగాకుళాఖ్యపురమందు వసించు నబాబు గారు త
ద్విపులపరాక్రమాతిశయ విశ్రుతలింగపరాయనాముఁడౌ
నృపమణిరంగవాకను వనీస్థలికి స్వగృహాగ్ర మేగి వ
స్త్రపటలబద్ధు నాత్మసుతు దోర్విభవంబున వారిఁ గొట్టి తే
నపరిమితప్రమోదభరితాంతరుఁడై కడుసన్నుతింపుచున్.
శా. గారామొప్పఁగ నప్పు డీతనిని రాఘూటప్రతాపాఢ్యతా
ధీరత్వాదిగుణప్రపంచము నిజాం ధగ్గోచరం బౌనటుల్
దారాగంబున వ్రాయఁజూచియతఁ డుత్సాహంబుచే నిచ్చెరం
గా రావన్ ఘనపౌరుషాఖ్యఁ గులజస్త్ర పాలచిహ్నంబుగన్.
ఉ. అంతియెకాక యొక్కనిశనాయసగ్రామము లెన్నితోరణా

క్రాంతి వహింపఁ జేయునవి గౌరవ మొప్పఁగ శాశ్వతంబుగా
సంతస మొప్ప నాతనికిఁ జయ్యన నిచ్చెఁ దదీయపౌరుషం
బంతయునిత్యమైజగములందు వెలుంగఁగఁ జేయునూహచేన్.

శా. ఆరాజన్యుఁ డపుత్రకుం డగుటచే నాత్మీయవంశోదయుర్
ధీరుర్ వెంగళరంగరాయనృపతిర్ దీనావనోదారునిర్
గారా మొప్పఁగ దత్తపుత్రకునిగాఁ గైకొంట నాధీరుఁడే
యారాజాగ్రణి వెన్కఁ బూజ్యగతి రాజ్యంబేలె నత్యున్నతిన్.

శా. శ్రీమద్వెంగళరంగరాయవసుధాసీమంతినీశుండు సు
త్రామప్రోజ్వలభూరిభోగవిభవభ్రాజిష్ణుఁ డౌచుం గృపా
భూమాన్వితమనోంబుజాతుఁడయి సద్భూమీసురవ్రాతముర్
గ్రామాదిప్రదుఁడౌచు మోదయుతమర్ గాఁ జేసె సంప్రీతి [చేర్.

క. రంగపతి రంగరాయనృ
పుంగవుఁ డొకఁ డతనిసుతుఁడు భూరితరశ్రీ
రంగపతి భక్తపరుఁడై
మంగళగతిఁ దంత్రకరణి మహిఁ బాలించెన్. 123

క. కాయజతులితాకృతియుర్
ధీయుక్తవిశేషవిజితధిషణోన్నతియుర్
రాయఁ డపరంగరాయా
ఖ్యాయుతు నొకసుతు నతండు గనె సుకృతమునన్. 124

క. ఆఘనుఁడు విష్ణుపదకల
నాఘటితనిజాత్ముఁ డగుచు నైజవసుశ్రీ
మోఘితకవిదారిద్ర్యని
దాఘోన్నతి యగుచుఁ జిరము ధరఁ బాలించెన్. 125

క. ఆపార్థివుఁ డనుతుండై

భూపాలననిపుణుఁ డైన పూర్వోక్తశ్రీ
గోపాలకృష్ణరంగ
త్క్ష్మాపాలకు దత్తపుత్త్రుఁ గా జేసికొనెన్. 126
తే. క్షితితలంబున గోపాలకృష్ణరంగ
రా వటంచును మఱి రంగరా వటంచు
నామముల రెంటిచేత నాభూమినాయ
కాగ్రగణ్యుండు మిగులఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె. 127
క. అతఁ డినుఁ డయ్యును గువలయ
హితుఁ డగుచున్ రాజనామ మొసఁగియుఁ బ
దృతి యగుచుఁ దాను ఘనుఁ డై
క్షితి మెలఁగుచుఁ జిత్రరీతిఁ జెలఁగుచు మఱియున్. 128
సీ. తనభుజాదండాసి ధారామహోరాహు
వరిరాజతతులు వెన్నంటి స్రుంగఁ
దనసముద్దీప్తప్రతాపసహస్రాంశుఁ
డహితాంధతమసముల్ గుహలఁ జొనుపఁ
దనసత్కుముదబాంధవుఁడు శాత్రవలోక
ముఖపంకజముల సొంపులు హరింపఁ
దనదృఢాజ్ఞావేల మొనసి ప్రత్యర్థిభూ
పతిసముద్రంబులఁ బట్టువఱప
తే. నహుష నల రంతి సగర మాంధాతృ పూరు
పృథు భగీరథ శశిబిందు విక్రమార్క
ధర్మతనయుల మఱపించి ధరణి నేలె
రమ్యగుణజాలముల ప్రోవు రంగరావు. 129
తే. మన్నెహంవీరపెరమన్నె మదవిభాళ

గాయగోవాళబిరుదవిఖ్యాతిధనున
కమ్మహీజాని కనుజన్ముఁ డై తనర్చె
రావుకులహేళి వెంగలరాయమౌళి. 130

క. ఇంద్రోపేంద్రులకై వడిఁ
జంద్రార్కులపగిది రామచంద్ర సుమిత్రా
చంద్ర ముఖిజులత్రయ ని
స్తంద్రత వెలయంగ నం దుదారశ్రీడన్. 131

తే. అగ్రజుం డైనరంగరాయావనీంద్ర
చంద్రమునిసాహసౌదార్యసద్గుణములు
వినయధర్మప్రజానుపాలనవిధములు
స్పష్టలగువారి దెలుప నప్రియముదోఁచె. 132

సీ. ఆమన్నెకొమరుని యభినవసౌందర్య
వీరప్రతాప సద్వృత్తి యరసి
యాపట్టనాయక క్ష్మాపాలతిలకుని
ప్రకటితసర్వాంగపటిమ నరసి
యానెల్లదొరబిడ్డ యప్రతీపవిచార
పంచాంగనిర్ణయప్రౌఢి యరసి
యారావువంశపయఃపయోధిసుధాంశు
చతురుపాయజ్ఞానసరణి నరసి

తే. చాల దనలోనఁ జూపోపఁజాల కునికి
నిర్నిమిత్తవిరోధంబు నెఱయ మెఱయ
రయసముద్విగ్నరోషాగ్ని రవులుకొనుచు
డెందమగలింపదుర్వ్యథామందుఁ డగుచు. 133

తే. రావుకులజన్ముఁ డగురంగరావుపేరి

గొప్పమగమానికపుఁబూస యొప్పిదమున
శాశ్వసామ్రాజ్యవైభవం బక్కటకట
వెదకికొన గాజుపూసపాటిది యటంచు. 134

తే. భాగ్యసంపన్నుఁ డగు పూసపాటివిజయ
రామరా జను నొకదొడ్డరాచబిడ్డ
యనుదినంబును రంగరాయక్షితీంద్రు
పెంపుమది నించుకేని సైరింపలేక. 135

వ. ఇట్లున్నంత. 136

సీ. గుఱిదప్ప కొకట నేగుర నాగ్గురను నొంపఁ
గలయలగోల్పాకులబలంబు
కోట్లల నడఁచి గగ్గోలుగాఁ బడఁద్రొక్కు
వేబారుటేటిల వెలమగుంపు
ఱెక్కమొసల్ గాచి ఱెక్కసైచిన డాగి
తెఱఫులు వఱపెడు సేనపౌఁజు
నాఁటి కొక్కఁడె చాలి మేటిమగంటుమిఁ
గాలుద్రవ్వుచు నుండు కాలిమూఁక

తే. యట్టిఱా వీని కెద్దరా నుద్దయైన
జోదువివ్వత్తుఁ డొకఁడేమొ చూడ ననుచు
నివ్వెఱఁగుఁ గాంచి సైనెత్తి చివ్వకెదుర
నోప నేరని కడిమిన్నై యుండునంత. 137

శా. ఢిల్లీపాదుషహానియోగమున రూఫ్ఖ్ రాజరాజే నిజా
మల్లీపేరటి మేటిసాహెబు సుబాయాత్వం గళింగంబు రా
జల్లీలఖ్ ఘనుఁ డాఫరాసునకు మూసాబూసి యన్వాని క

త్యుల్లాసంబున నాధిపత్య మొసఁగఁ యోజించి రావింపు
చున్. 138

ఉ. భాస్కరసన్నిభుం బయిన భవ్యతరస్ఫురణాభినంద్యవ
ర్చస్కతగల్గు నీకు నతిసాహసశీలునకుం గళింగస
న్నిస్కరు భార మిచ్చి శుభలక్షణలక్షితుఁ జేసిపుత్త్ర శ్రే
యస్కర మిట్టికార్య మని యాదరపూర్వముగా వచింపు
చున్. 139

వ. అప్పు డప్పురాసుల జేనికి నుత్తుంగతురంగమాతంగంబులు
మొదలుగాఁ గొన్ని యుపాయనంబులు నుద్ధతులముల్కగ
జఫరజంగుసిఫహాసరదారుగా రనిమెడి దొడ్డకితాబులు నొ
సంగి యతనికిం దగిన సంగడిగా హైదరుజం గనిమెడు
యవనపుంగవుం బ్రధానత్వంబునకుం గుదురుకొల్పి మఱి
యును. 140

మ. తరవుల్ పాలన సేయుచుండు నెడలం ధర్మప్రకారంబు సుం
దరమై పర్వఁగ నచ్చటచ్చటిజమీందారుల్ దివాణాసకో
ప్పరులై గ్రమ్మర సీమలెల్ల ఖరదాబాదాను గావింపుచుఁ
సరకారర్థము దస్తు సేయుఁడు ఖజానా నింపుఁ డింపొంద
గన్. 141

మ. అని రాజ్యప్రతిపాలనానుగుణవాక్యంబుల్ నిజామల్లినాఁ
జను సర్వాధిపుఁ డానతిచ్చుటయు మూసాబూడి వల్లే
యటం, చును దా హైదరజంగుతోఁ జనఁ జమూస్తోమం
బుతోఁ బైన మ, య్యేను లెక్కింపఁగ రానిరాజసము
పెంపెక్కం గళింగానకున్. 142

వ. తత్కాలంబున. 143

సీ. దిగ్గజంబులనైన దివులు గొల్పెడు బృంహి
తధ్వనుల్ నెఱపు దంతావళములు
వాసవాశ్వమునైన వడిఁ జూపి లంఘించి
తోఁకఁ ద్రొక్కఁగ జాలు తురగతతులు
మంథానగిరినైన మాయున్నతముతీరు
గలదె నీకను శతాంగములగములు
సేనానినైన నాసీరమ్మున నెదిర్చి
తప్పులు వెదకు పదాతిచయము
తే. ఘనతరోల్కానికాయముల్ గ్రక్కఁ దివురుఁ
బారు దీర్పఁగ నగునరాబాణలంగు
మందుశకడాలుగుంటె నామానుబంబు
చెకుముకి తుపాకి సాబాకౌతుకము నెఱప. 144
సీ. సాహసోద్ధతమూర్తి జంగ్ర్యహమ్మదు
హుస్సేన్యయూరనా నొప్పు నతఁడు
మోహితీకృతారిలాడూఖాన్కమందమత్
పటుతరాభిఖ్యఁ గన్పట్టు నతఁడు
బహుయుద్ధములఁ బేరువడ్డ విక్రమశాలి
సిద్దిబిలాలునాఁ జెలఁగు నతఁడు
శూరాగ్రయాయియా జోదుజానూఖాను
మిర్జా యనెడిపేర మెలఁగు నతఁడు
తే. మఱియు హాసనల్లిఖానుఁ డన్మానధనుఁడు
మొదలుగాఁ గల్గుసరదారు లెదుట నిల్చి
వేలకొలఁదుల జీరాగుఱాలతోడ
నిరుగెలంకులఁ దనుఁ గొల్వ నేపు మిగిలి. 145

శా. మూసాశబ్దము పూర్వమందు మెలఁగన్ ముఖ్యుల్ సజాతీయులౌ, లానూమ ర్తైనదొ మ్మితీరువిపులాంలస్సేనుకుప్లాంకువే, మాసూనాములు వానిఁ జేరి రతిదుర్తానుల్ జిరాకూర్పు మి, న్నానన్నంపు బనాతుపింజరుల సొన్నా పాలకీ లెక్కుచున్. 146

మ. సమరోజ్జృంభితశౌర్యధుర్యు లగు సాహింతుల్ మయూరాదుల్ కుమంఁదముల న్వీరులు సోలుదారులు సుబేదారుల్ మొదల్లులు సైన్యము లాష్ట్రీయులు గొల్వ నుద్ధతుల ముల్కాఖ్యామహాఖ్యాతిమ, త్సముదగ్రప్రతిభావిభాసి యగు మూసాబూసి యుల్లాసిల్లె. 147

వ. వెండియుం బ్రచండదోఃపాండిత్యంబునం జూఱుకుగల షుకురుల్లాప్రభృతిఖానువర్గంబులును ఛత్రపతిరామచందురుప్రముఖు లగు రజపుత్రులును నాగోజీరాయపురోగము లగు పండితప్రకరంబులును సమరసన్నాహదోహళంబు లగు కాహళంబులును గర్జాసమూర్జితవిరావంబునకుం దానకంబు లగునానకంబులును దూరీకృతశీతవాతోష్ణవృష్టిప్రచారంబు లగుపటకుటీరంబులును భారవహనక్రమవిక్రమంబు లగుక్రమేళకంబులును నీలపీతారుణవిభావడంబరాంబరతల చుంబిత పటపటత్కృతిచంచల నిజాంచలప్రభూత నూతన వాతనిర్ధూతజలభృజ్జడంబు లగుసిడంబులును సమస్తవస్తుసంభారభరణధురీణంబు లగు నాపణంబులును దక్కంగల సామగ్రియుం దనడెందంబున కమందానందంబు సంధింప గందళితహృదయారవిందుండై ఫరంగులదొర కళింగస

స్కారుభరంబుఁ బూని షహరు వెడలి కతిపయప్రయాణం
బులం జనిచని. 148

ఉ. రాజమహేంద్రపట్టణ విరాజదదూరతలంబునన్ సము
త్తేజిత మైన గౌతమనదీతటసీమను గోటిలింగవి
భ్రాజిత మైన యొక్కనవపాదపమంజుల నిష్కుటస్థలిన్
రాజితలీలఁ జేరి శిబిరంబువడిన్ విడియించె వేడుకన్. 149

సీ. అచటిలేమావిమోకాకుఖాణాదిను
పులుగులరొదలు విందులు ఘటింప
నచటిపుష్పాడితిన్నె యలరారు క్రొవ్విరి
తేనెవాకలరాక దేటలీన
నచటియేడాకులనంటిచెట్టులఁ బుట్టు
కపురంపుజిదురుపల్ గన్నుఁ దనుప
నచటియేటికరల్లి నలరు డమ్మలమీాటి
కమ్మతెమ్మెరతావి ఘుమ్ము రనఁగ

తే. మంచిచెంగావిమేల్కారకమాల్కనాతు
కట్టుసాగ సుట్టివడఁ దీర్చి కట్టెసట్టి
రాంకవ మైనయొకగుడారంబులోన
సిఫహసరదారుగారు వసించి యుండి. 150

ఉ. కారుణికత్వ మేర్పడ శ్రీకాకుళపుంసరకారులో జమీా
దారుల రామరాజవసుధావలయేశ్వరముఖ్యుల స్మదం
బారఁగఁ బిల్వఁ బంపు మని హైదరజంగును కానతీయఁ ద
చ్చారవచస్క్రమంబునకు సత్వరుఁడై పిలిపించె వారలన్.

ఉ. పాయనివేడ్క విద్విషదపాయకరాయతబాహుశౌర్యులౌ
పాయకరాయఁడున్ గిమిడిపట్టణపుం బృథివీశ్వరుండు నా

రాయణ దేవుఁడుఁ సరసరాజు మఱింగొలుగొండమన్నెపుం
రాయఁడు నాదిగాఁ గలధరావరు లందఱు వచ్చి రత్తఱిన్.

తే. ఉద్ధతులముల్కు సందర్శనోత్సుకత్వ
మాత్మఁ జిట్టుఁడ నాడాడ నలరు మన్నె
దొరలు వచ్చి రమానుషదోఃప్రసంగ
కలితుఁ డగు రంగరాయఁ డొక్కరుఁడె దక్క. 153

సీ. నిజభుజాదండనిర్ణిద్రకోదండంబు
గాండీవిగాఢ్యుక్రమముఁ జూపఁ
జరమభాగస్ఫురచ్చటులతూణీరముల్
గవదోనసాంపు సంఘటిలఁ జేయ
నాసీరముఖరనానాశాంఖికధ్వనుల్
దేవదత్తారవోద్వృత్తిఁ దెలుప
సూరెలఁ బఱతెంచుజులమతీ తేజీలు
ధవళాశ్వములమస్తు ద్రస్తరింపఁ
తే. గలియుగార్జునుఁ డౌర యీఘనుఁ డటంచుఁ
దనుజగర్జన మెన్న నుద్ధతులముల్కు
వీక్షణాపేక్ష నేతెంచె విజయరామ
రాజరాజన్యలోకమార్తాండమూర్తి. 154

వ. ఇట్లరుగుదెంచునవసరంబున. 155

సీ. సౌవర్ణకలశముల్ సవరించినవిలాతి
సకలాతిహౌదాలసామజములు
జిలుగుచీనాపట్టుచెంగావిచెఱఁగుల
నిద్దాజరీనిశానీలకరులు

గడలికర్ల్లచప్పుడుల నారడిసేయు
గొప్పునగారాల కుంజరములు
నజగరప్రతిమంబు లగు కంచుషుతురునా
ళములు బన్నిన ఘోరాసమదగజము

తే. లన్నియున్నియు ననరాక చెన్నుమిగిలి
తెగలుగా గొల్వవచ్చి యొంతేనివేడ్క
మానితము లయ్యె నారాచతేని కెదుట
సంతకంతకుఁ గనుదోయి కబ్బురముగ. 156

తే. అప్జినఖ్యాతిరాము నౌర్యాతిశయము
రాజభోగంబు మెఱయ నారాజపాలి
విశ్వవిఖ్యాతిఁ గాంచెను విజయరామ
రాజనామంబు తనకు సార్థతవహింప. 157

సీ. చక్కనిసన్నంపుజరబాబుగవిసెనల్
జాలఁ జొప్పడు జెజాయీలబారు
మందుఘుట్టనలవలందు బాజునయించి
చాలు దీర్చిన ఫిరంగీలదారు
ధన్నాసరీవజాతాస్త్రముసుంగుల
నోలి గన్పడు రేకలాలబారు
జానకీ త్రాస్లకృశానుకీలలఁ జేర్చి
కేల నూఁదిన తుపాకీలబారు

తే. మేర మీఱినకొలఁది సమిద్ధలీలఁ
బూనపాట్యన్వయాబ్ధిరాకాసుధాంశు
మోౌలిఁ జూపట్టెఁ జూడ్కి కమూల్యమైన
నిబిడతరనిర్భరానందనియతిఁ దెలిపి. 158

శా. వాజాలూడ్చి ఖలీనవల్గనకశాఘాతోరుసంజ్ఞాదులం
దేజీలన్ దుమికింపుచున్ గరములన్ ధీరుల్ గమానుల్వాగం
బాంజుల్ గట్టి సహస్రసంఖ్యలు శిలేబక్కగ్గతో వచ్చి రా
రాజన్యోత్తముచిత్త మొప్ప మిగులన్ రాహుత్తు లత్యు
న్నతిన్. 159

సీ. పాలుపొందఁ గాకర్లపూడి జగన్నాథ
రాజుగా రొకకొంతఫౌజుతోడ
సత్యవరపుపురస్వామియగా నలరామ
భద్రరా జొకకొంతబలముతోడ
ఘనయశోనిధిము౯ కాశీపతిక్షమా
ధవమౌళి యొకకొంతదళముతోడ
సంఘువిప్రుఁడు చింతలపాటినీలాద్రి
రాజుగా రొకకొంతఫౌజుతోడ

తే. విజయరామరాజక్షమావిభునిమ్రోల
నేత్రపర్వం బొనర్చిరి నిజభుజాభు
జంగరసనాయమానప్రచండనిశిత
మండలాగ్రప్రభావళుల్ మెండుకొనఁగ. 160

శా. శ్రీరంజిల్లు కడాని పైడిజలతారీమాహురీ కెంపుటం
బారీ యేనుఁగు నెక్కి పెక్కులు మదేభంబుల్ దనున్ గొల్చి
రాఁ,గా మార్గన్ జతురంగసైన్యములతో గర్జిల్లుచున్ వత్స
వా,యీరాయప్రభుమౌళి వచ్చెఁ గడు రా జీక్షించి హర్షం
పఁగన్. 161

మ. జగ మొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మఁ జాలెడు మహాసత్త్వంబుచే నొప్పు
గొ,ప్పగు జాలాత్రితులు నైతలొట్టియలు శోభాస్ఫూర్తిఁ

దన్నాల్పమా, దుగులింగావనిభర్తృరాజమణి సంతోషిల్లఁగా
వచ్చెనో, కల్గఁగజోత్తంసము నెక్కఁ జొక్కమగు సుత్కం
ఠాతిరేకమ్మునన్. 162

శా. ధన్యాటోపులు మందపాటికులరత్నంబుల్ మహారాజమూ
ర్ధన్యుల్ శ్రీరఘునాథరాజబలభద్రేంద్రవరుల్ మున్న సౌ
జన్యప్రౌఢలఁ బాఱుదెంచి శిబికాచంచత్తురంగాళి రా, జన్య
గ్రామణి వచ్చి రుత్సవముఁ దత్స్వాంతంబు సొంతంబుగన్.

చ. పలుపది వేలకాల్బలము నాలుగు వేలతురంగమంబులున్
బలువగు యేఁబదేనుఁగు లనంతము లైన రథేభ్యకాచయం
బులు నొకవేయులొట్టియ లపూర్వవిభావిభవంబుఁ దెల్ప
చుం, గొలువ రఘూత్తముని గనుగొనఁ జనుదెంచె నా రాజతి
త్వరన్. 164

వ. ఇట్లు మున్ను మఱచి యనన్యసామాన్యసామ్రాజ్యధురంధ
రుం డగు నా రాజపురందరుండు గంధబంధురసింధురస్కం
ధంబు నధివసించి విచిత్రమ్ము లగు పెక్కు మూఁకరాజులు తొరఁగాఁ
తుం డై సపరివారంబుగా నడుగుడెంచె ముసన్నాహము. 165

తే. దక్షిణమిత్రంబు లోకకొన్నిఁ దోచె నదుము
దానభావభ్రేషసూచకంబగ నటంచు
నెఱిఁగి యెఱుఁగక పల్కించి రెండవేసి
కారణము దీర్పఁబోల దేవారిగాస. 166

శా. ఆసన్నాహవిజృంభితస్ఫురణచే నారాజచంద్రుండు శై
లాసక్తోద్ధరతుంగశృంగగకేలీలాకందరం బుంచితో
ల్లాసప్రౌఢిమదిగ్ద్విసింగము ప్రియస్ లావణ్య మింపొదఁ గ్రీ
డాసన్నాహసముజ్జ్వలద్గజము నెక్కెం జెక్కు యుల్లాసన్. 167

సీ. నిశితాసిపాణులై నిలిచి శిఫాయీలు
పేరిమతో వ్యాని సలాముసేయ
నానమణిమకుటాంశుమాలికలతో
సామంతనృపులు సాష్టాంగ మెరఁగఁ
గలధౌతమయకనత్కనకవేత్రములవారు
బలసి ముంగల బరాబరులు సేయ
వందిమాగధులు కైవారముల్ ప్రకటించి
కొమరైన బిరుదుపద్యములు చదువ
తే. మదవద్దైరావతముమాడ్కి మందమంద
గతుల నడయించి వచ్చి యుద్ధతులముల్కు
గారి సందర్శన మొసర్చె గౌరవమున
కొంచె మొక్కింతలేక యారాచపట్టి. 168
తే. దర్శనానంతరంబునఁ దత్తదుచిత
బహుబహూకృతు లొదవె శుంభత్సుదేభ
శోభమానాంశుకాదికలోభనీయ
రాజితోపాయనములు బరస్పరంబు. 169
ఉ. అంత ననంతసంభ్రమసమంచితమైన మనంబుతో ధరా
కాంతుఁడు దంతపుంబని చొకాటపు నీటిమెఱుంగు గెంపు
రా, దొంతరవింతసంతనలతోఁ దగు పాలకి నెక్కి వచ్చి ని
శ్చింతమెయిన్ నివేశనము జేరె వడిన్ దివిటీలవెల్గునన్.
సీ. గుబ్బెత లందిచ్చు గోదావరీనదీ
స్వాదూదకంబుల జలక మాడి
శారదచంద్రచాంద్రీరోచిరుద్వాహ
దములైన ధౌతవస్త్రములు గట్టి

యభిమతభక్ష్యభోజ్యాదికాహారమ్ము
లాస్వాద్యములతో నారగించి
నటనటీగాయకనానావినోదప్ర
సిద్ధప్రసంగముల్ చిత్తగించి
తే. రాయభాటులు దెలుపువార్తలు గ్రహించి
మొక్కుచొక్కంపురాకటి సుక్కుమిగిలి
నిదుర నాటించి మరునాఁటియుదయకాల
కృత్యములు దీర్చి కొలువు సాగించి యుండె. 171
చ. సరసగుణాభిరామ మురశాసనభక్తివిశేషధామ నా
గరతనయాకటాక్షపరికల్పితవైభవగేహసీమ ని
ర్భరరుచితీవ్రధామ పటువాగనుషక్తనరామ సాధ్వహో
త్కరసనసోమ పండితవితానగృహాంగణకల్పభూరుహా. 172
క. ఆచక్రవాళశైలం, బాచక్రనృపాలజాల సన్నుతకరలీ
లాచతురశ్రీపూరా, యాచకమందారమున్నహా పేరవరా.
ఉత్సాహవృత్తము. అనతశత్రులోకదర్పహారిధీరవిగ్రహా
ఘనదనందనానుమానసౌరుణానపవిగ్రహా
ఘనదయారనాదరాగకలితవాగనుగ్రహా
మనుపమానసయభృత్తపసమానధూపరిగ్రహా. 174
గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాశ్యపగోత్ర దిట్టకవివంశ పవిత్ర చ్చ
నామాత్య పౌత్ర పాపరాజకవిపుత్ర శ్రీరామచంద్ర చర
ణారవింద ధ్యాన పరాయణ నారాయణాభిధానప్రధాన
మణిప్రణీతం బైన రంగరాయకదనరంగచరిత్రం బను
మహాప్రబంధంబునందు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

రంగారాయచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీజానకీంద్రచరణాం
భోజాతాయత్తచిత్తపుష్పంధయ ఘో
రాజిస్థలీజితాహిత
రాజన్యచమూనికాయ రామారాయా. 1

వ. అవధరింపు మనంతరకథావిధానం బెట్లు జరిగె నని యని మిషేశ్వరుండు దివిజకర్షంది నడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 2

చ. గజఘరజంగుదర్శనవికాసితచారుముఖారవిందుఁడై
నిజపరివారవారపరిణీతమహాకుతుకంబుతో ధరా
భుజతిలకంబు సొం పెసఁగెఁ బుంఖితనైజమయూఖమంజుల
వ్రజపరివేష్టనాధిగతవర్ణ్యరుచిస్ఫురదర్కవైఖరిన్. 3

సీ. ఒకవంక నాప్తరాజకుమారసంతతుల్
సరససల్లాపముల్ సలుపుచుండ
నొకవంక రాజకార్యకళావిశారదు
లగుప్రధానులు రహస్యములు దెలుప

నొకవంకఁ గోవిదప్రకరముల్ నిరతంబు
ఘనతర్కశాస్త్రంబు లనువదింప
నొకవంక నిపుణవైణికవాంశికనికాయ
గాయకుల్ గానసంగతులు సలుప
తే. నోలగం బుండి తనలోన నూహఁ జేసి
యతిభయావహయవనసభాంతరస్థ
జనమనోహారభూరివచఃప్రసంగ
శీలు నొక్కవకీలు నీక్షించికొనుచు. 4

క. యావనసభాంతరంబుల
నీవు బహుప్రౌఢి మెలఁగ నేర్పరివి వచః
ప్రావీణ్యశాలి వని సం
భావింపుచు రాజకార్యఫణితిం బలికెన్. 5

చ. యవనజనావతంస మగు హైదరుజంగు కచేరిఁ జేరి నీ
వివిధవచోవిచక్షణత వేడుకఁ గొల్పఁ గళింగసీమలోఁ
దవిలిన రాచకార్యము యథావిధిగాఁ బయికంబుతో నిఖా
వివరణఁ జేసి మాకు సెల విం డని తెల్పుడుఁ జేసి వెండి
యున్. 6

శా. ముందెల్లప్పటికిం గళింగమునకున్ మోతాదుగాఁ గన్ జమా
బందీద్వాదశలక్షరూపికల కేర్పాటున్నదా చొప్పు పెం
పందన్ సా మిపు డిచ్చి పుచ్చెదము పర్యాయంబునన్
సాము మీ,కుం దోడ్తోడన మీరు లేచి తిరుగా గోదావరిం
దాఁటినన్. 7

క. అని రాజకీయసంగతు
లనువుపడం దేటపఱచి హైదరుజంగుం

గని పునరుత్తరములు వే
గొనిరమ్మన రాయభారి గొబ్బునఁ జనియెన్. 8

మ. చని యారాజశిఖావతంసము సమంచత్ప్రీతిఁ ద౯ బంపు ని
ప్పని తీరు ల్సరకారుతోఁ గలజమాబందీవిచారంపు జొ
ప్పును దన్నిష్కృతియు౯ దదర్థనియమంబుల్ సమ్మదస్ఫూ
ర్తి నొయ్యన నా హైదరుజంగుసాహెబున కాద్యంతం
బునుం దెల్పినన్. 9

ఉ. హైదరుజంగుసాహెబు రయమ్మున నిట్లనియె౯ వకీలుతో
నాదర మొప్పఁ బైకమున నైనవిచారము లేటికమ్మ దీ
నాడిరగా మొలాజుమతునామది రంజిలుఁ దద్రిరంగనే
కాడనరాదవశ్యము త్రికాకుళ మూనఁగ వత్తు మిత్త్రతన్.

తే. ఇవ్విధంబున నానతీ నవ్వకీలు
లు మలిపిన ప్రతిమనుబోలి మరలి
రాచబిడ్డకు విన్నపం బాచరించెఁ
బెనచి హైదరుజంగు వల్కిన తెఱంగు. 11

శా. ఆవార్త ల్విని రామరాజవసుధాధ్యక్షుండు కౌటిల్యచే
ష్టావైదగ్ధ్యము మానసాబ్జమునఁ దొట్ట౯ సాహెబుం గొం
చు తా, నావిర్భూతమనోవికారగతిఁ బర్యాయంబునం బుట్టు
శో, భావృత్తుల్ గనలేక బొబ్బిలిగడీ పైడించు దుశ్చేష్ట
తోన్. 12

శా. మీతోఁ గొంతప్రసంగసంగతికి నెమ్మి౯ ముచ్చట ల్సేయఁగా
చేతఃప్రీతి జనించి యున్నయది మీచిత్తంబునం దెట్లయ
ట్లే తేజంబున నందు నన్నియును సందేహంబు లేదిందు నేఁ
బ్రాతఃకాలమునం దెవచ్చితమతో భాషించెద౯ సర్వమున్.

చ. అని పునరుత్తరంబులు దదాత్మకు హర్ష మెలర్ప దూత నో
క్కనిఘను నంచియుంచితవికాసమున న్నిదురించి లేచి ప్రా
ర్థనఁ జని యాప్తవర్గములతోఁ బొడగాంచి యభీష్టగోష్ఠిన
ర్తినలఁ దురుష్ఠ నేతకు ముదంబొదవం దగురీతి నుంచుచున్.

వ. తనయంతరంగంబునం బొడమిన యన్యాయసూచకాసూ
యావిశేషంబునకు సశేషంబునకు ననుకూలంబుగా నస
హ్యాజనకంబు లగు నుత్తరంబు లయ్యనఘపుంగవునకుం గ
అపువాఁడై ప్రసంగవశంబున. 15

ఉ. భూరితరాభిరమ్యరుచిఁ బొల్పగు నూసరకాఁగులోఁ జమీ
దారులు వెల్మవారు భుజదర్పసమాహృతవైరివీరభూ
మీరమణీమనోరమణమేదురరాజ్యరమాంగనామణీ
వారపరిష్క్రియుల్గలరవార్యులు బొబ్బిలిపట్టణంబునన్. 16

సీ. పాండవేయులభుజాపాండిత్యసామగ్రి
కార్తికేయుని పరాక్రమసమిష్టి
గంగాతనూభవురంగత్ప్రతాపంబు
హరునిదోశ్శౌర్యమాహాత్మ్యకలన
విక్రమార్కునిభూరివిక్రమప్రక్రియ
సంకర్షణుని మహాసాహసంబు
కార్తవీర్యార్జునకలితబాహాశక్తి
పరశురాముని యుగ్రపౌరుషంబు

తే. ప్రమదమున సంగ్రహించి శూరప్రపంచ
కల్పనాకల్పచాతురి గానుపింప
నంచితప్రౌఢిమమున నిర్మించఁబోలు
సలిలభవసూతి బొబ్బిలివెలమదొరల. 17

తే. ఉగ్రనరసింహమూర్తులై యొప్పువారి
సాహసమ్మున కన్యరాజన్యసమితి
రహి వహింపక యున్నె హిరణ్యకసిపు
లీల లిఁక నేల దచ్ఛౌర్యశీల మరయ. 18

తే. అంబరమణిప్రభావవిడంబనంబు
ఘనతరోజ్జృంభితప్రభాకరనిరూఢి
వెలయఁ జూపట్టువా రౌట వెలమవారు
పద్మనాయకు లౌట స్వాభావికంబు. 19

శా. గారా మొప్పఁగ దాదు లుజ్జ్వలరసాంకప్రౌఢిదోశ్శౌర్యపుం
బీరం బాతని కుగ్గుతోఁ బెనచి త్రావింపంగ బోల్పిన్ననాఁ
డారూఢి న్సహజప్రతాపనిధు లాహా వెల్మవా రందు రం
గారాయప్రభుసాహసం బెసఁగు బంగారంపునెత్తావియై.

ఉ. భండనభీముఁ డార్యజనబంధుసముద్రుఁడు భాగ్యవైభవా
ఖండలతుల్యుఁ డర్థిజనకల్పమహీజము భూపలోకమా
ర్తాండుఁడు వైరివీరభటదర్పవిదారణబాహువిక్రమో
ద్దండుఁడు రావురంగవసుధావరుఁ డాతని నెన్న శక్యమే.

తే. అతనిఁ గొల్చిన కమ్మకట్టైనబలము
బలమురాంతక గాంగేయపాండవేయ
కార్తికేయ రఘూద్వహ కార్తవీర్య
జామదగ్న్యాదికాంశాభిజాత్యసరణి. 22

మ. అకలంకస్థిరధైర్యనిర్మథితమంథాహార్యుఁ డైనట్టి రా
వుకులాగ్రేసరు సన్నిధానమునఁ జెల్వుం జూప నొక్కొక్కఁడే సే
వకుఁడే చాలును ఖాన్మహాలఘవుఁజుల్వంచించితే ఘోటక

ప్రకటాటోపము వీటిఁబుచ్చుటకు దృప్యద్దోర్విలాసంబునన్.

సీ. కరుగునఁ బోసెనో ఘనభుజాపాండిత్య
భావంబు సవరించి యావిరించి
గనిగాఁగఁ దేలెనో గాఢవిక్రమకళా
కౌశలప్రౌఢి యొక్కంటఁ గూడి
మొలక లెత్తెనో రసాతలవలత్ఫణివాంత
విషవహ్నికీల లుర్వికిని వెడలి
పక్షినాయకులరూపములఁ గైకొనియెనో
నారాయణుని సహస్రారధార

తే. దారుణాటోపదీపితౌద్ధత్యు లగుచు
బొబ్బిలిపురస్థలమ్మునఁ బుట్టఁగన్న
వెలమకొమరులవడి యెన్న నలవి యగునె
నలువకైనను వేనోళ్ళ చిలువకైన. 24

శా. రంగారాయనృపాలసోదరుఁడు ధైర్యస్థైర్యమంధాద్రిరా
వెంగలాద్రియఁడు బారుటీటెఁ గొని దోర్వీర్యంబుసం దూ
గినట్, గంగానందనుఁ డైనభీముఁడయినట్ గాండీవియైన
న్వడిట్, భంగం బొందరె ఘోరవీరరణభూభాగంబులట్
వ్రేగుగన్. 25

సీ. చెలికాని వెంకయ్య యలఘుదోర్వీర్యంబు
ధనదుని చెలికాని దాఁటనోపుఁ
దాండ్రపాపయ్యప్రతాపనైపుణ్యంబు
పెఱరాచతాండ్రల పెంపు డింపుఁ
దామరధమ్మభూధవుఁడు మార్తురమోము
దామరసిరులచందము లడంచుఁ

గాకర్లపూడి వేంకటరాయభూజాని
యనుపొంద జయలక్ష్మి కాకరంబు
తే. ముత్తియము లెల్ల నొకచోట హత్తినట్లు
మగటిమిఁ జెలంగు వెలమ లామన్నెపిన్న
వాని బొబ్బిలికోటలో వన్నె మెఱసి
యున్నవా రింక వేయేల యోనవాబ. 26
క. ఆబొబ్బిలిగడిపై తెర
గాబురుజులపై నెసంగు నాగ్నేయకళా
క్షీబదయోమయమైన య
రాబాసాం పెన్న నెన్నరా దెవ్వరికిన్. 27
సీ. క్రొవ్వాఁడి వసియూర్పుగుమిదొర గా నిష్ఠ
బలితంపు లగ్గదింపుల బెడంగు
మొసలు గామలచి తీర్చిననీలిశాసపు
గురిజాతి దంచిన గుల్లసొబగు
నూనె కాకలఁ దేఱి జూనైన చిగురుటం
బలిఁ గాచు పెనములపదనుతీరు
యీగకాలంతైన నెత్తిపాఱని గుఱి
నలవోని గుండు కోపుల యొయూర
తే. మారసాతలకలితగభీరనీర
పరిలుఠన్నక్రకమఠాహిభయదపరిఖ
యౌర బొబ్బిలికోటమాహాత్మ్య మరయ
నబ్బురము నింపదే యేరికైన నహహ. 28
ఉ. బెబ్బులిమీసమైన మెలిపెట్టి తెమల్పఁగవచ్చుఁగాని హా
నిబ్బరగండఁడైన ధరణీపతి రావుకులీనుఁ డేలు నా

బొబ్బిలికోటపై నడచి పోరఁగ రాదు కిరీటికైన మా
యబ్బపదంబు లాన నిజ మాడెద హైదరుజంగుసాహెబా.

మ. మదదంతావళగండశైలమరిభీమస్యందనత్కావహాం
బుదితక్షిప్రహయావళీహరిణముద్యోతత్ప్రతాపాతపా
స్పదపాదాతమృగేంద్రమవ్వేలమరాజకుంరమంథాద్రినై
ర్వ్యదధిః ప్రచ్చుట వింతయే ముసలిమా నుర్వీపతిగ్రామణీ.

ఉ. నాలుగువేలకాల్బలమనారతముం దనుఁ గొల్వ నాపయిం
జాలిన మేటిమానసులు సాహసధుర్యులు పద్మనాయకుల్
కాలునఁగాలు మెచ్చికొనగాఁ దగియుండు సహస్రమస్త్రహీ
పాలునియొద్ద నాఘనుఁడపారపరాక్రముఁడెన్నిభంగులన్.

ఉ. కావున పద్మనాయకశిఖామణి గ్రుసు మహానుభావుఁ డా
రావుకులాగ్రగణ్యుఁడు దురాగ్రహబాహుబలప్రభూతగ
ర్వావిలమానసుం డయి దివాణమువారలఁ జరికిం గొనం
డావిభుఁడెట్టిధన్యుఁడో భయంపడఁడెంతటిఖాన్నిఘూలకున్.

తే. సీమలోపల పితరులు చేసికొనుచు
సిస్తు వడనీఁడు పైకంబు దస్తుగాఁగ
నివ్వఁ డవ్వేల నిఁక నేమి అవ్వబలుక
వారు తమజేరు దస్తులో రాదు నిజము. 33

మ. అని రాజన్యునితప్పు దాట్లు కుటిలవ్యాపారసంభాషణల్
వినుచో హైదరుజంగుసాహెబు కడు న్విస్మేరచేతస్కుఁడై
నిను ము న్వింద మమందశౌర్యకలనాని స్తంద్రసైన్యావళీ
ఘనసంరంభి వటంచు నవ్వేలమ నీకన్నన్ బలాఢ్యుండొకో.

మ. అన నారాజవతంసుఁ డిట్టులను నాహా తాండ్రపాపయ్యనాఁ
జనువాఁ డొక్కఁడె చాలు మామకభుజాశౌర్యంబుఁ గో

ల్పుచ్చు తెం, పున కామన్నకుమారుపౌరుషరసంబు ల్వాల్కా
గా నేల న, ర్జునగంగాసుతకుంభసంభవులనేర్పు ల్గావె తద్ద
ర్పముల్. 35

తే. అనుచు నారాజుపలికిన యాగడంపు
ముచ్చటల కబ్బురం బంది మొఱకుతురక
కఱకుఁదన మూఁది కొనవేఁ్రలిఁ గఱచికొనుచు
నాగ్రహమ్మున నతనితో ననియె నిట్లు. 36

శా. ఏలా జేరుకురాఁ డతండు పయికం బేలా దివాణాన కీఁ
జాలం డస్మదపార ఘోరనిబిడజ్వాలాకరాళాయితా
భీలక్రూరశతఘ్నికానికరగంభీరారవప్రౌఢిమం
బేలా గుర్తెఱుఁగండుచూతమిఁకఁ దద్భీమప్రతాపోద్ధతుల్.

శా. కీలాభీలము లిప్పరాసులఫిరంగీ లగ్నిమూర్తు ల్మహా
కాలుం డైనను గాలుఁడైన నెదురంగా నోప రిచ్చోట మ
న్నీ లంచుం బలుకంగ నేటికి పఠాణీల న్నిరాణీతురా
ణీల న్గోటను జిమ్మలేదె మును బిన్నీ బారులం బోరులన్. 38

సీ. తలఁపుతాళ్ళిళ్ళలో మెలఁగఁ జేసితిఁగదా
శకసింధుఘూర్జరాశ్మంతపతులఁ
జేరుదస్తునకుఁ దెచ్చినవాఁడ నేకదా
మరహాట కరహాట మత్స్యపతుల
ధర బందిగీలఁగాఁ దార్చి తెచ్చితిగదా
మాళవ చోళ నేపాళనృపుల
తజవీజులో మెల్ల రుజువు జేసితిగదా
నానావనగ్ఱరాల నాఁడునాఁట

తే. పాదుషావారి మీరు బరీదు సైదు
ఢక్కను మొగల్గరీబుపఠాణు లాది
ఫౌఁజులఁ బలాయన మొనర్చుపటిమ గల్గు
తురకదొరలము మాకు హిందువులు భరమె. 39

తే. సిఫహాసరదారుగారితో జిడ్డుగొన్న
కవ్వడికి నైనఁ గాందిశీకత గడంగు
మన్నవా రనఁగా నెంత మాఫిరంగి
మండలంబుల ఘుటికాప్రచండగతికి. 40

చ. అతనిగడీపటుత్వమును నాతనివిక్రమశక్తి తస్మహో
ద్భుతు లగు పక్షనాయకుల దోర్బలవైఖరి యెన్న నేల మ
ద్వితతశతఘ్నికానికరవేగము మమ్ముల మాఘరాసుసం
తతులపరాక్రమక్రమముఁ దల్పఁగ లేవయితే నృపోత్తమా.

చ. అలఁతుల బోవనేర్తురె దురాగ్రహచిత్తులు నిప్పరాసులు
జ్వలతరధాంధమీనినదసత్వరభూరిభయానకార్భటీ
కలితశతఘ్నికాతతినగాదులు దెల్పుచుఁ గొండలైన బ
ద్దలు వడి వ్రాలఁ జేయఁ గల తద్గతి కిట్టిగడీలు లక్ష్యమే.

ఉ. అంగభవారిభూరినిటలాంబకవహ్నికణంబులట్లు లు
ప్పొంగుచు గుండు వ్రాలునెడ భూగగనస్ఫుటనాకఠోరతా
భంగురకాలమేఘరవభైరవరావము లుగ్గడింప కా
రంగులు మాఘరంగుల ఫిరంగుల రంగులు మీరెఱుంగరే.

శా. లాడూఖానుకుమంద మొక్కరుఁడె కిల్లాలెల్ల లగ్గ్గొనెం
గ్రీడాశాలి ఫరాసుతేని కెదురేరీ మున్ను లోకత్రయిం
జూడ న్నాయిశిఫాయి గుంపులభుజాస్ఫూర్జత్ప్రతాపంబు లే
డేడం గన్నవిమాకలక్ష్యములుగా హిందూలదోర్దర్పముల్.

శా. కానిమ్మెంతప్రయోజనం బనుచు న్యక్కారంబుగాఁ బల్కు
నా,ఖానోత్తంసముఁ జూచి రాజు మదిలోఁ గౌతూహలం
బంది యెం,తైన న్సామము దాన భేదములుగా వప్పట్టునం
జూడ నా,భూనాథాగ్రణి దండసాధ్యుఁ డని నీబుద్ధి న్వితర్కింపుమా. 45

మ. అని యాఖానుని మానసం బెఱియఁ గ్రూరాలాపము ల్గొన్ని ప,న్ని నిజాంతఃకరణంబున న్మెలఁగు దుర్నీతిప్రసంగం
బునే,ర్పున విజ్ఞప్తి యొనర్చు వేళ గలిగెం బోనేఁడుగా మాక
టం,చునుదీర్ణప్రతిభావిభాసితముఖాబ్జుండౌచు రాజంతటన్.

మ. బలవద్విక్రమశాలినా నృపుని మీబల్మి న్నివారించి బో
బ్బిలిలో మమ్మభిషిక్తుఁ జేసి పిదపం బెంపేది తద్రాజ్య మె
ల్ల లసత్ప్రీతిని మా కొసంగినను గీల న్మీకుఁ బంద్రెండుల
క్షలరూపాయలు పాయనంబులుగ రొక్కం బిత్తు నిక్కం
బుగన్. 47

శా. ఆమాటల్విని ఖానుఁ డస్థికృతమా నత్యాశ దీపింపఁగా
నామీఁదం బ్రభవించు హానికిని బాపాయ త్తదుర్వృత్తికి
న్మోమాటల్గన లేక మంచి దని సమ్మోదంబునం బొందెఁ జా
లా ముఖ్యంబుగ నర్థకాంక్షకుల కేలా యూర్జితాలోచనల్.

మ. అలఘుప్రాభవ రాజవర్య భవదీయాశాస్య మెట్లట్ల బో
బ్బిలిఖిల్లా కధికార మిచ్చి నిను నొప్పింతుం దదావాసుల
న్మలలం జొన్పుదు సాహుకారుతసిలీ మ్మాకిచ్చి కట్టంబుతోఁ
గలకార్యంబిది రూఢిసేయుమన నాక్షత్రాగ్రగణ్యుం డొగిన్.

తే. పారసీకాగ్రగణ్య నీపరమమైన
చారుకారుణ్యరస మిట్లు సంభవించె

దాన విశ్వాస ముదయింపఁ దగినకొలఁది
నమ్మికలు సేయు టిది మాకు సమ్మతంబు. 50

క. పరిధాన మిచ్చుపలుకులు
కొఱఁ గాదన మిపుడు మీరు కోరినవారిక్
నెఱతనపుసాహసుకారులఁ
గర మరుదుగఁ గూర్చి పూఁటకాఁపులఁ జేతున్. 51

క. విశ్వాసపుట్టునట్లుగ
శశ్వద్గతి మాకు నమ్మఁజాలినరీతిక్
విశ్వస్తుతగుణయవనా
ధీశ్వర ప్రామాణ్య మొసఁగు మిత్త్రతఁ జనుడున్. 52

శా. తేజం బంది తురుష్కనేతతనయుం డస్మాద్ధృ దీపింప రా
జాజీ సీమదిలోన నింతవసవాసాసర్వదిఙ్మండలీ
భ్రాజత్సత్యపరాక్రమప్రకటితప్రాంచద్యశశ్శాలికిక్
నైజం బొక్కటికాక మారు గలదే నావాక్యము ల్పొల్లులే.

క. హల్లాసేయుదు బొబ్బిలి
కిల్లాతజ్జయము నీకుఁ గీల్కొల్పుదునే
కల్లాడఁ జుమ్మి యిది నా
యల్లాచరణంబు లాన యధిపవతంసా. 54

మ. అని రాజన్యుని పాణిపల్లవము స్వీయంబైన కెంగేల గై
కొని రమ్మంచును దోడుకొంచుఁ జనుచుం గోదావరీతీర
కా, నన దేశంబున నొంటిపాటున శమే నాలోసఁ గూర్చుం
డి యా,జననాథాగ్రణి యాత్మ మెచ్చఁగ నభీష్టాలాపము
ల్వల్కుచున్. 55

తే. కపట మొక్కింతలేక నిక్కమ్ముగాఁగ
ఖానుఁ డర్థంబుపై దృష్టిఁ గట్టిపఱచి
నృపమణికి నిచ్చె నమ్మిక ల్కృప దలిర్ప
ఘోరతరమైన యొకతరవారు ముట్టి. 56

శా. కర్త్రిం గొట్టి ప్రమాణపూర్వకముగా ఖానుండు నమ్మించి
సం,జిత్తస్వాస్థ్యము నొంది క్షత్రియకులశ్రేష్ఠుండు తౌరు
ష్కరా,వుత్తగ్రామణిమానసం బలర సాహూకారుటీపి
చ్చి సో,ద్వృత్తి న్వాని యనుజ్ఞఁ గైకొనుచుఁ జేరెన్ వేల
మాత్రీయమున్. 57

వ. ఇవ్విధంబున విజయరామరాజధరారమణావతంసంబు సంసత్ప్రాకారంబునఁ దనమనోరథంబునకు ననురూపాటోపంబులాచరింప నిరపాయం బగు సహాయంబున కనుకూలించు కతనం జతనం బగు మనంబున జనించు నప్రతీపప్రమోదంబు ప్రమాదంబునం బరఁగ నారేయి నిలచి చలిచీమకాటుగా దనయొనర్చు కుయుక్తిచేష్టావష్టంభంబు లోకులకు నించుకించుక సూచించుచు మఱునాఁటియుదయకాలంబున.

శా. రాచక్రంబున మేలుబంతి యనఁగా రాజిల్లు నాగాజుకూ
చీఁ జేయించి సమంచితాత్మబలవత్సేనాసమేతంబుగా
భూచక్రం బద్రువంగ బూరటిలు విస్ఫూర్జత్సమిద్భేరిస
ధ్రీచీనంబుగ మున్నుగాఁ గదలి యర్థిం జేరెఁ బెద్దాపురిన్.

తే. ఖానుఁ డంతట నతులితోత్కర్ష మెఱయ
నుద్ధతులముల్కుగారితో నొయ్యనొయ్య
రాజుఁ దానును సలుపు వార్తారహస్య
మంతయును దెల్పె నతనికి హర్ష మొదవ. 60

క. మూసాబూసీవారిదు
బాసీలక్ష్మణసమాఖ్యఁ బరఁగు నతం డు
ద్భాసితమనస్కుఁడై తా
నాసా హెంబుపన్నగడకు ననుకూలించెన్. 61

శా. ఆరాజన్యుఁ డొనర్చు దుర్నయవిచారాలాపచేష్టావిధుల్
మేర ల్మీఱుచు నంతకంతప్రచురోన్మేషక్రియావైఖరీ
రారాజద్గతి నెల్లవారలకుఁ గన్పట్టెన్ స్వతం త్రాంతఃపురాధ్యక్షుకున్
గారాయప్రభుమాళియున్నవని యెఁదకౌటిల్యవార్తాస్థితుల్.

సీ. ఈరాచబిడ్డని కూరిరకర్మ విచార
మిదియ నూర్జిత మని యెన్నువారు
పౌరుషశాలిరంగారాయనృపమౌళి
వెనుకఁ ద్రొక్కం డని యనెడువారు
ఘనులు వీరుం డొరు లకఁలహింపఁ దద్ధరా
జనులకుఁ దొరిక్కటం బనెడువారు
జయపరాజయములచందము లెలుప దై
వాధీన మిది యని యాడువారు

తే. నిర్నిమిత్తవిచార మీదుర్నయంపుఁ
బనులు బలనాశకర మని పల్కువారు
నెవ్వ రెట్లయ్యెదరొ వీర లిట్టికలత
ననుచుఁ జింతానిమగ్నులై రఖిలజనులు. 63

తే. అత్తెఱంగునఁ దమలోన నఖిలజనము
లిలఁ గలుగువారు పలువురుఁ బలుదెఱఁగుల
పలుకులవిచారములఁ గుంది కలఁతనొంది
డెందములయందు ఖిన్నతఁ జెంది రంత. 64

శా. రంగారాయనిగారు గారుడశిలారంగద్వితర్దిజ్వల
చ్ఛృంగారాయతనంబునందుఁ బెలుచం జెంగల్వ రాచె
ల్వరా, సింగంపుం దనుపైన గద్దియపయిం జెల్వొప్పఁ గూ
ర్చుండి స్వస్థాంగప్రాంచదమేయరాజ్యభరణప్రజ్ఞామహోద
గ్రుఁడై. 65

మ. హితులు న్మంత్రులు గాయకుల్కవులు సాహిత్యప్రధాను
ల్పురో, హితులు న్నాయకులు న్సఖుల్సహజులు న్వేలా
గతిం గొల్వ న్వప్రతిమోల్లాసవికాసలాలసమనఃపంకేరు
హుండై నిజా, స్థతతిం జూచి రసోచితంబుగ వినం బల్కె
న్మృదూక్త్యుర్భటిన్. 66

సీ. సరకారుభారంబు వరియించి పెల్లుగా
వడి ఫరాసెకిమీఁదు వచ్చుటయును
విజయరామక్షమావిభుఁ డాదిగా జమీ
దారులెల్లను వానిఁ జేరుటయును
దత్ప్రధానత్వంబు దాల్చు హైదరుజంగు
రాచయేలికపక్షమై చనుటయు
మనమీఁదివైరంబు పెనఁకువతో రాజుఁ
జొప్పించి కొండెము లొప్పుటయును
తే. లక్షలకొలంది పైకంబు లంచ మిచ్చి
రాజు మనపైకి జాతివారలఁ గురించి
వచ్చి కలహించి యీరాజ్యవైభవంబు
తా ననుభవింపఁ దలఁచుట దా నెఱింగి. 67

క. అనిమిత్తవైర మీచొ
ప్పునఁ దలపెట్టినవిరోధి భూపతి యాఖా

నుని వెనుకొని రాతద్ద
ర్శన మొనరింపంగ మనకుఁ జన నొప్పగునే. 68

ఆ. తగు వ లుఁ బనిచి తన్మనోగతములఁ
దెలిసికొని పోవ వలనుగాదు
ఖానుఁ డర్థకాంక్షు నానరాధీశ్వరు
పిశునకృత్యమునకు వశగుఁ డగుట. 69

క. తనధనబలసంపన్నత
కెన యగువా రెవ్వరనుచు నెంతయు గర్వం
బునఁ బెనఁగొని యుండుట యా
యన మనపౌరుషముతీరు లరయమిఁ గాదే. 70

తే. తగవు ధర్మంబు విహితంబుఁ దప్పనీని
నయవిచారస్థుచే దివాణస్థువారు
మనల వారల సమదృష్టి నెనయునట్లు
చూచిరా లెస్స కాదేని సూటిపడదు. 71

ఉ. చూతము మీఁదిదైవగతిచొప్పునఁ గాఁగలయర్థ మెట్లొ తత్
దీప్తిని నానృపాలకులదీపకుఁ డాతఁ డొనర్పు దుష్టక
ష్టాతతతంత్రయుక్తుల కొడంబడి ఖానుఁడు నిర్నిమిత్త మే
లా తగ వాలకింపక చలస్థున నాలపుదొమ్మి కొప్పెడున్.

ఉ. ఖానునిచేత నమ్మికలు గైకొని లంచము లియ్యకొల్పి కా
ర్యానకు వచ్చువాఁ డయి ఫరాసులతోఁ జను రామరాజభూ
జాని ప్రయత్నమెల్లఁ గొనసాఁగఁగ నీని యుపాయ మెన్ని దూ
రాననె తప్పఁ ద్రోచుటమె రాజతనం బని తోఁచు నామదిన్.

చ. ఒరులధనంబుఁ గోరు రిపుయోజనదవ్వులఁ దూలఫుచ్చు ని
ర్భరతరమంత్రశక్తికి నపాయము లేనియుపాయ మిష్ట బం

దరుపురి కొక్కనిం బనిచి ధార్మికలోకవతంసమౌ కుమం
దరుఁ బొడఁగాంచి శాత్రవువిధంబులఁ దెల్పి మరల్చు
టొప్పదే. 74

మ. మనల న్భారికృపానురాగములచే మన్నింతురా రెడ్డినా
యనిగారుం గపితాక్షకుమందరును నెయ్యం బొప్పఁగా వారిఁ
గ్రన్నాని తన్మూలముగా విరోధిజనులం గుంభీభవత్కీర్తివ
ర్తనులం జేసి తొలంగఁ ద్రోచుటయె యుక్తం బెన్నిచందం
బులన్. 75

మ. మనతోఁగూడినకార్యమెల్ల తమజిహ్మాయున్న దారావువం
శనిధానం బగురంగరాయమహిభృచ్చంద్రుండు మా కిష్టుఁ
డా,యన మేలొప్పనిరాజుమాట లవి మీరాలింపరా దంచు
ఖా,నునకు న్బాసికిఁ దగ్గ యుత్తరము లెన్నో యన్నియుం
దేఁ దగున్. 76

శా. గోరుం దోరుహితోపదేశమునకుం గొండొక్కటా డంఘుదు
శ్చారిత్రుండు మియామయావిలుఁడు మూసాబూసి హర్షాద
యో,దారాత్ముం డగు రాజుఁ దల్చు కుటిలౌద్ధత్యంబ సత్యం
బునం,జేరు న్సార్యకరప్రసారణమునక్షేపించు మంచో
యనన్. 77

ఉ. హైదరుజంగుతోఁ బలుక నక్కఱ యించుక లేకయుండ
నోఁ,గా దని సీమతోఁ గల నిఘూనరకారుక్రమంబునం బరి
చ్ఛేద మొనర్చి యందె యరసేయక పూట యొసంగి తగ్గ
తా,ఖీదులు వీరిపేరట లిఖింపఁగఁ జేయుట మంచిదే కదా.

మ. అని మంత్రాంగనిరూఢి యేర్పఱచి ధైర్యస్థైర్యవాక్చాతురీ

ఘనునిం బంతెనవంశ్యు బుచ్చన యనంగాఁ బేర్చువాని
న్వాక్కీలునిజాప్తుం బనిచెం గుమందరుని నాలోకించి కార్యం
బు సం,తనగూడం దగురీతిగాఁ బలికి ఘోక్తా సేయు మం
చు న్వడిన్. 79

శా. చాతుర్యోక్తులఁ బంతెనాన్వయమునన్ సర్వంకషప్రౌఢిప్ర
ఖ్యాతిం గాంచిన కొండమంత్రిమణికిన్ గారాలపుంబట్టివై
సీతారామన వెంకనాహ్వాయులకుం జెల్వొంపుసైదోడువౌ
నీతో నీ డెవరంచుఁ బుచ్చె నను మున్నే యన్ని మన్నిం
చుచున్. 80

తే. అనుపమానప్రభావుఁ డజ్జనవరేణ్యుఁ
డనుప మసలక యతనిచే నాజ్ఞ వడసి
అతులితస్వర్ణపల్లకికాధిరూఢ
గాఢసామ్రాజ్యరమ నేలి కదలివచ్చి. 81

ఉ. ఆపరమప్రగల్భవచనామరదేశికుఁ డావలు పె
ద్దాపురిమీఁదుగా నరిగి తత్పురసంస్థితురాజుఁ గాంచి స
ల్లాపము లొక్కకొంద ఱుపు లాననచేఁ బచరించి యందుఁ
జూ,పోపమి యాత్మలో నెఱిఁగి యూర్పు నిగుడ్చుచు లేచి
డిగ్గనన్. 82

చ. ఇతనిమనంబు క్రూరతవహించినచో ప్పెఱిఁగించుచున్న ది
మ్మతమిటువంటి దమ్ముసలిమాన్ద్ర మానసవృత్తి యట్టిదో
కతిపయవాక్ప్రసంగములఁ గానఁగ నయ్యెడు నంచు నత్వ
రా,యతగతి నప్పుడేకదలి యాయన లస్కరుచేర నేగు
చున్. 83

చ. కడువడి పిన్న పెద్ద లగుఖానులకు న్నజరు ల్నొయించుచుం

బోడగనియెం దురుష్కజనపుంఖితపుష్టసభాంతరంగునిన్
గుడపరిమిశ్రధూమచయగుంభితభూత్కరణానుషంగునిన్
జడరసమద్యపానమదసంగుని హైదరుజంగు నొయ్యనన్.

తే. గుడిగుడీధూమపానవిఘూర్ణమాన
చకితదృగపాంగు హైదరుజంగుఁ గాంచి
నజరుగుజరానుపఱచె సాన్నాకడాని
జాలె మాతఁడు కూర్నిషాతుచేసి. 85

శా. ప్రాంచద్విక్రమశక్రసూతి యగు నా రంగావనీభర్త దాఁ
బంచె న్వీఁడె వకీలు హాజరుగ రీ ప్పర్వాస్తైహార్బ్ సలా
మంచుం గొంచక చోఫుదారు లెదుటన్ హస్తంబునం దె
ల్పఁగాఁ, గాంచెన్ హైదరుజంగు క్రోధరసయుక్తాపూర్ణా
త్ముఁడై యాతనిన్. 86

శా. ఖానుం డట్లతనిం గనుంగొనుచు రంగారావ్ జమీందారు
కే, జానీహేతుమిదల్కమాయ యని యస్తవ్యస్తపుస్తై ల
జభా, షాన్నైపుణ్యముఁ జూపుచుం బలుక హోసాహేబు
మాటాడకన్, జానేవాస్తెహమా యటంచు నతఁడున్
స్వా లిచ్చెఁ బ్రత్యుద్గతిన్. 87

తే. ఈవకాలతుపసహోరహీ వహించు
బహుతుగుండాతరాజితుబమ్ము ననుచు
కోపవల్లులు చివురింప గూఢపఱచి
మెల్ల మెల్లన నతనితో మ్లేచ్ఛుఁ డనియె. 88

శా. రంగారాయఁడు మామొలాజుమతుకై రాకేటికిం జిక్కె
నా, బంగాళాపురగొతమీతటనటద్బహ్వాష్టధాత్రీశు లె
ల్లం గూర్మిన్ మదనుజ్ఞఁ జెంది హిత లీల న్వచ్చు నిష్టాప్తిఁ

జో, కట్టం గానం డోకో వెళ్ళిబిడ్డ మములం ఖాతిరుఖుం
దేఁడోకో. 89

మ. ధరణీమండలి నుండు నెల్లరు జమీందారుల్ భయం బంది
నగా, ఫరమానా శిరసావహించుకొనిరా పాటింప కారా
యఁ డీ, సరణ్ రామికి నేమి చెప్పదన కేల్ శెంషేరుతా
రీపుచే, సరుదేర స్మదిఁ దల్పఁడేమొ యతఁ డాహా మేల్సి
ఫాయీగదా. 90

చ. తురకలరాజ్య మాట మదిఁ దోఁచక యున్నదొ సాధ్వసా
పహాగా, ధురరణరంగవిక్రమము నోర్గెసువారు ఫగాను
లన్న పే, రెఱుఁగఁడొ రావు గాకునిక సేంతువు గానసి
మారుఁ దోఁచె ని, ప్పఱుసుడనా మ ప్పితఁడు భానము
నందు ఫసందుసేయఁడో. 91

చ. విపులపరాక్రమాతిశయవిశ్రుతమూర్తి నటంచుఁ దోఁడిధా
త్రిపులు వొఱంగి పాఱ బెదరింపెడిచాప్పున నిప్పరాసులం
గపటమనస్కతం జులకఁ గాఁ దలపోయుట లెల్ల వేఁడి గా
లపుసిడిగానిగంపసిడిలాగున నుండెడు మున్నె జేనికిన్. 92

శా. షల్లామంచిటి రావుగారు తనదోఃపాండిత్యసంపద్బలా
ద్యుల్లాసంబున గర్వితుం డగుచు నా కున్నాఁడు గాఁబోలు
మే, మెల్లన్ స్మిదొరదర్శనంబునకుఁ గా నే తెంతు మంచున్న
నా, గ్భల్లుండై ఖరడాజవాబు నడపెఁ ఖానుండు తద్భూత
తోన్. 93

ఉ. అంతట నవ్వకీలు వినయమ్మున లేచి సలాము చేసి మీ
యంతటిఖానుసాహెబుల నాదరణోక్తులఁ బల్కఁ బాడియే
సంతతధర్మశాలి విలసన్నయశీలి మదీశ్వరుండు గో, రంత

యు వింత నేరనిమహాత్ముఁడు మీకు విధేయుఁ డెన్నిటన్.
చ. కర మరుదైనపేర్మిని శ్రీకాకుళపు న్సరకారుభార మీ
సరణి వహించి యోగ్యున ప్రజాహిత మొప్పఁగ ఫౌఁజుదారి
కీఁ, నెరపెడివాఁడ వెల్ల ధరణీధవచంద్రులఁ గూడ కట్టు నే
ర్పరయక యిట్టులాడఁ దగవా నృగవా పగవానికైవడిన్.
మ. తలితండ్రాదులవంటివారలుగదా తల్పం దివాణంపువా
రలు చూడ న్ధరణీజనమ్ములు కుమారప్రాయు లట్లౌటఁ గే
వలరౌద్రోక్తులఁ బల్కఁ జన్నె పితరుల్వాంచింతురే మీరు బి
డ్డలమీఁదం గృపనివ్వటిల్లు కడకంటం జూడ్కి సారింపఁగన్.
శా. మీచిత్తంబున కిట్లసూయ పొడమన్ మ్లేచ్ఛాగ్రణీ యింత
దు, ర్వాచాతంత్రము లెవ్వరెవ్వరలు మద్వైర్వరుల్ని వేదించి
రో, యీచాటూక్తికుయుక్తికల్పనలచే నీబుద్ధి నీకుండెనా
మాచేఁదీఱదు తగ్గవారు దెలుపన్ మానేర్పునీధౌర్త్యముల్.
చ. అని తెగనాడి యాయవనుఁ డర్ధకృతాశలు రాచవారికో, పు
నఁ బడి దుర్జయంపుఁబని బూనినవాఁ డని యాత్మ నెంచి యి
క్కనుక యణంపఁగాఁ దగినకీర్తిధురంధరుఁ డగ్గముందరుం
డని కృతనిశ్చయుండగుచు నాయన బందరుమార్గగామియై.
తే. అచట నడచినవృత్తాంత మాత్మనృపతి
కంతయు నెఱుఁగఁ బనిచి యనంతరమున
ఘోరకాంతారగిరిగుహాకుంజపుంజ
సదనదీదుర్గముల దాఁటినాఁడు నాఁట. 99
చ. చని చని కాంచెఁ గాంచననిశాతశిరఃపరిచుంబితాంబర
మ్మునులవణాంబురాశిజలపూరనిరంతరదూర్మిమాలికా
నినదసమగ్రజాగ్రదవనీజనబంధురమున్ ఫరాసువా

రినిభరియించుబందరుపురీవరముం గరమొప్ప డాయుచున్.

సీ. అభ్రంలిహోదభ్రహారిహయాయుధశిలా
కలితసౌధావళు ల్గాంచి కాంచి
మందురామందిరసందీప్తజవనాశ్వ
సుందరాకృతిగతు ల్బూని చూచి
వివృతాస్యగహ్వరవిస్తారితాయోమ
యాగ్నేయయంత్రంబు లరసి యరసి
సమదసామజఘటాచటులగమాగమా
తిప్రసంగములను దెలిసి తెలిసి

తే. రక్తరాంకవకంచుకయుక్తదృప్త
పాణితలచాలితకృపాణపటలజటిల
భీకరకరాళవదను లై పేర్చువారిఁ
గ్రూరులఁ బఠానుజనులఁ గన్గొనుచు నరిగి. 101

ఉ. రాయవకీలుకట్టెదుట రాజిలు నొక్కచిరత్నరత్ననూ
త్నాయతనంబునందు గొలువై చెలువైనయొయారమింత
యౌ, రా యనఁ గానుపించి రుచిరాయనకీర్తిధురంధరుండు
నా, రాయణుఁడో యనం జెలఁగు రాయని గాంచెను శ్రీ
నాయనిన్. 102

తే. కాంచి యాభాగ్యసంపత్తి కౌరవేంద్రు
సాంద్రకరుణాతరంగముల్ సంగ్రహించి
పరస గూర్చుండి తనకార్యసరణి యప్పు
డతని కంతయుఁ దెల్పెఁ బండితవరుండు. 103

చ. అతఁడును నట్టికృత్యమున కద్భుత మంది యనింద్యకీర్తిరా
జతనికి నేమిటం గొఱత యన్యులసొమ్ముల కాస గోరి దు

ర్మతి మునువాని కమ్ముసలిమానున కెవ్విధి కోపముట్టఁగా
నతికెనో యెట్టిమానవుఁడో యంచు నహో యని వెచ్చ
నూర్పుచున్. 104

ఉ. రాజున కెంతనెట్టి యపరాజితమూర్తులు వెల్మవారలా
పై జగతిం బ్రసిద్ధు లురుభండనభూములరావు వారల
వ్యాజముగాఁగఁ బ్రోల్దుడిపి రన్నయశం బటు కావునం దదు
ద్వ్యాజకచేష్టలెల్లఁ గొఱవిం దల గోకికొనం దలంచుటల్.

మ. ప్రకటీభూతబలావలేపకలితప్రజ్ఞావిశేషాప్తిఁ గొం
కక నిష్కారణ మిట్టిదుర్ణయపుమార్గం బంట వర్తించు క్ష
త్రకులగ్రామణి కింతెకా దొగి నధర్మం బన్న చో నప్పురా
రికి నైన న్వెనుకంజ వైవరుగదా రేచెర్లగోత్రోద్భవుల్. 106

తే. గర్వితారాతిరాజన్యకాండకఠిన
కంఠలుంఠనజాతరక్తాంబుపూర
మజ్జనవ్రతదీక్షాభిమానఘనులు
రావువారలు వట్టివారా తలంప. 107

మ. తమపైఁ గీడొనరించువారలపయి న్దర్పించుట లార్జన
త్తము లావారికి ప్రీతిలోకులవిషద్వైషమ్యసంప్రాప్తిగా
ర్యములో నడ్డము వచ్చి కాచుటలు క్షత్త్రాచారము ల్గాన ధ
ర్మమెయి రాజకుమారమన్మథున కారావాతనిం బోరుటల్.

చ. తురకలునుం బరాసు లతిదుర్మదు లర్థముమీఁది తృష్ణ నె
వ్వరియెడనేని తెంపు తెగువల్గొనఁ జూతు రిఁకెందు వచ్చి
యెం, దరుగునో యట్టిదుర్ణయపుటారడి కెంతయు నియ్య
కొల్పుటల్, నెరవరిగాడు రా జనుచు నిష్ఠురవాక్యము లుగ్గ
డించుచున్. 109

క. ఆరెడ్డినాయకుఁడు రం
గారాయవకీలు నతికృపావనలోల్
గారా మొప్పఁగ రమ్మని
గోరుం దొరదర్శనమునకుం గొనిపోవన్. 110

చ. ముదితమనస్కుఁడై యతఁడమూల్యమణీఖచితంబులైన రా
ట్సదనము లాపణంబులు విశాలశిలామయవేదు లద్భుతా
స్పదవిజయధ్వజావళులు పద్మసరఃప్రకరంబులుం జర [న్.
న్మదవదిభప్రకాండము లమందగతిం గనుఁగొంచు నేగుచు

శా. ఘోరాకారులు శోణితాననులు రక్షోవీరసంకాశుల్
ఘోరా గ్రుమ్మలు ద్రిమ్మరీ లెదుర సంభావించుచు న్మంచిశృం
గారం బైనహజారముల్ విధుశిలాకక్ష్యాంతరంబు ల్ద్రుప
ద్వారద్వారకవాటము ల్గడచి సౌధం బెక్కి యాచెంగటన్.

సీ. రత్నపాంచాలికారాజత్కరాంభోజ
కీలితవాలప్రకీర్ణకంబు
మణిపంజరాంతరామానసౌకస్సంఘ
సంఘటితాలాపజనచయంబు
చంద్రోపలస్తంభచకచకద్యుతిమృషా
కౌముదీముదితవీక్షణచకోర
మభ్రంకషాభోగహర్మ్యగవాక్షాగ
తరత్ప్రతానముక్తావితాన

తే. మగుచుఁ గనుపండువైన సౌధాగ్రభాగ
చంద్రశాలాంతరంబునఁ జందమామ
ఱాతికురిచీలమీఁది ఫరాసుదొరల
సొంపుదొరలఁ గనుంగొని చోద్యమంది. 113

మ. కుతుకం బొప్పఁగఁ గాంచె నందుఁ గపితు న్గోరుం దొరం బ్రస్ఫుర, ద్ధృతిసంరంభ నిరస్తమేరుహిమవద్వింధ్యాద్రిరా ట్సుందరుఁ, శతకోటిప్రసవాస్త్రసుందరురసహాచంద్రాననా పాదప, ద్మతులాకోటిఝుళంఝుళా రవయుతో దంచన్మణీ మందిరున్. 114

తే. ఇట్లు గనుఁగొన్న మన్నీని హేజుబారి
కప్పురాసులమొకిమీఁడు చెప్పరాని
మెప్పురాఁగప్పురపువీడ్య మప్పు డొసఁగి
కుశలసంప్రశ్న మొనరించి కుతుక మొదవ. 115

క. ఆరాయభారి వచ్చిన
దూరాగమనంబుఁ జూచి దోడ్తో నడిగెన్
నీరాక కేమిగత మని
గోరుం దొరతనదుబాసికులమూలముగాన్. 116

క. మద్దాల రెడ్డినాయఁడు
తద్దయు నారాచవారిధార్త్యము సర్వం
బుద్దవిడిఁ దెలుపఁ దెలియుచు
నద్దిఱ యని మిక్కుటంపుటక్కజ మందెన్. 117

ఉ. బందరుపట్టణాధిపతి భాసురభోగపురందరుండు గో
రం దొరగారు విస్మయకరం బిటువంటిదు రాగతంబు రా
జుం దురకాతఁడుం దలఁచుచు న్వెస రావుకులాగ్రగణ్యుపై
కిందిటమూఁదియేగగమకించుటచోద్యముగా దెయారయన్.

ఉ. మానితకీర్తిఁ గాంచు నభిమానధను ల్ధర రావువారు స
న్మాన మొనర్ప నర్హు లసమానపరాక్రము లట్టివారిపైఁ
బూనిక చేసి కార్యగతి పొంకము సేయుట లెస్సగాని దు

ర్మానితమూను నమ్మసలిమానును రాజును బుద్ధిమంతులే.

మ. మును రాచాతఁడు వెల్మబిడ్డఁడును మమ్ముం జూడఁగా వచ్చి
వా,రును వారు!న్వివరించుచోఁ దగదు మీరు న్మీరు చూపో
పకుం, డని వైరంబునఁ బోరు పెట్టుకొని యిట్లాడంగ
రా దంచు నా, కినుకల్మానిపిపుచ్చినారము మృదూక్తి న్వారి
నత్యంతమున్. 120

మ. అభిమానంబె ధనంబుగాఁ గలుగువా రారావువారల్మహా
విభవుం డీతఁ డటంచు నోడరు రణావిఖ్యాతమై పేర్చు ప్రా
ణభయావేశము లేశమైనఁ గనుగాన న్రాక రేచర్లగో
త్రభవు ల్పావనుజంప రాజునకయుక్తంబిట్టిచో వైరముల్.

తే. రావువారిగడీమీఁద రాచవారి
పనుపునఁ బరాసువారు కోపంబు జేసి
నడచినా రనుదుష్కీర్తి పొడమకున్నె
మామకీనుల కిదియ ధర్మంపుఁ దెరవు. 122

తే. నేర మొనరించినచో నెట్టి క్రూరమైన
కర్మమున కొప్పు టిది జగత్ఖ్యాతిగాని
నిరపరాధులపై నిట్టిపరుసఁదనఁపుఁ
బని యసంభావ్య మని దూలఁ బలికికొనుచు. 123

శా. భీమాటోపుని నాభిజాత్యపురుషుః భీమప్రతీకాశు మూ
సామ త్రైయనుసమాఖ్యునిం బనిచె లష్కర్లోనికిం బోయి మ
త్సామర్థ్యం బెఱిఁగించి ఖానునకు మూసాబూసికిం దెల్పి ర
మ్మామాయామయుఁ డైన రాజుపలుకు ల్మన్నింపరా దం
చొగిన్. 124

తే. రాజుపిశునోక్తి చెవి నాని రావువారి

తెరవు బోరాదు మనకుఁ దద్దేశరాజ
కార్య మెల్లను మేమె సౌకర్యపఱచి
యర్థ మొనఁగూర్తు మిది ముఖ్య మనుచుఁ బలికి. 125

మ. మన కత్యంతహితంబుఁగూర్చ్చసజగన్మాన్యుల్సుమీ రావువా
రనియు న్వారు కుటుంబసంగతులరై యచ్చోఁ బ్రవర్తిల్లువా
రనియు న్వారికి రాచవారికినిఁ బ్రత్యాసక్తినై రంబు ము,న్న
నియుం దెల్పుఁడిచేసియీవిషమకార్యంబున్నివారింపుమీ.

చ. అని నియమించి రావుకుల జాగ్రణి పంచిన మంత్రి వెంట మ
ర్తెనుఁ డను జాతివాని నతితీవ్రముగాఁ దగు నుత్తరంబులె
ల్లను లిఖయించియిచ్చి కుశలంబుగఁ బొండనిపంప నంతవా
రును బయనంబు సాగి చని రుగ్రతరత్వరగాఁ జరించుచున్.

తే. ఇట్లు చనుచుండ రాజమహేంద్రపురముఁ
గదలి పెద్దాపురమున లస్కరు వసించె
వారు కలియకమున్నె దుర్వారఘోర
వితతచతురంగసైన్యసంగతముగాఁగ. 128

మ. అటఁ బెద్దాపురిపట్టణంబుననె మున్నావాసముం జేసి మీఁ
దటికృత్యంబు కృతప్రయత్న మయి చెంద జ్ఞాగ్రదాలోచన
స్ఫుటవైషమ్యమనోవికారుఁ డగుచున్ జూపట్టుచున్ ఖా
నుఁడ, చ్చటికి న్వచ్చు టెఱింగి డెందమున హర్షం బందె రా
జెంతయున్. 129

తే. ఖానుఁ డచ్చట నిల్చి నిఖా యొనర్చి
పోలునాఁ డాది యగు సర్వభూమిపతుల
రాజ్యములు వారివారికిఁ బూజ్యఫణితిఁ
దేరుగడ జేసి యిచ్చుచు ధీరమతిని. 130

తే. అచట నొక రెండుదివసంబు లధివసించి
కదలి చేరెను లష్కరు కసిమికోట
యందు గలసిరి వచ్చి కుమందరునుపు
మ_ర్తె నాహ్వాయుఁడును రాయమంత్రిమణియు. 131

ఉ. వచ్చినవానిఁ గాంచి చెలువంబున బూసియు నెమ్మనంబునన్
హెచ్చిన కౌతుకంబున నహీనయశోండగుమందరుండు పెం
పచ్చు పడంగఁ బంపిన మహామహుమ_ర్తెను గారవించుచున్
ముచ్చట లల్పి యంతటఁ గుముందరుపల్కు హితో_క్తి మె
చ్చుచున్. 132

ఉ. మందరుజంగునిం బిలిచి యాయనకుం దెలియంగఁ జెప్పి య
త్యాదరణీయుఁ డైన సుగుణాఢ్యుఁడు మాకు గురూప మా
నుఁడున్, సోదరసన్నిభుం డతనిసూ_క్తులు లెస్స గ్రహించు
టు_త్తమ, స్వాదుసుధారసైకపరిచర్యలు సుమ్మని సమ్మదంబు
నన్. 133

చ. అదియునుగాక రావుకులజాగ్రణితోడి నిఖానమ_స్తముః
మదుపరినిష్ఠితం బతని మన్నన సేయుట మంచిమాటరా
జుదితవిరోధబద్ధుఁ డయి యోర్వక చేయు కుయు_క్తిసీరబు
ద్బుద మని వ్రాసి పంపె నిది బుద్ధపథం బని యెంచి చూ
డుమా. 134

తే. ఇంక మన మిట్టు బొబ్బిలి కేగుపనికిఁ
గారణం బేమిగనుక సికాకులంబు
మార్గమునఁ బోదమనుచు సమ్మతిగఁ బలికె
నోడఁబడియె ఖానుఁడును బూసియు_క్తి కపుడు. 135

తే. అప్పటికి మంచి దని వచ్చి యాత్మలోన

ఖానుఁ డూహించెఁ దమ్ములఁ గణుతిగొనక
బందరుకుఁ బంపి యచ్చోట బట్టునేసి
యుత్తరము దెచ్చినా రన్నయుత్తలంపు. 136

తే. క్షత్రవర్యుండు హైదరుజంగుఁ గలిసి
చూచితిరె మి మ్మొకింతైన సూటిగొనక
రావుకులసంభవుం డైన రంగనృపతి
కార్య మితరప్రపంచంబుగా నొనర్చె. 137

మ. మును నే నెంతయు విన్నవించు పొరపు న్మచ్చట్లకు న్వారుచే
సినతంత్రంబునకు న్సమాన మయి మీచిత్తానకుం దోఁచి
యుం, డెనో లేదో తమచేరుదుస్తునకు రా డీరావువంశో
దయుం, డనుమాట ల్నిజమేకదా యనుచు రోషావేశ
మెక్కించుచున్. 138

క. ఎక్కడిబందరుపట్టణ
మెక్కడిబొబ్బిలిగడీ మఱెటగోరుందో
రిక్కార్యము వడి మించం
ద్రొక్కుటె మే లనుచు రాచదొర పల్కుటయున్. 139

తే. ఖానుఁ డట మున్ను జ్వలితకృశానులీల
నుండుటకు దోడు నారాజునుడువు లంత
వన్నియ వహించె మిగులఁ బ్రవర్గ్యఁజల్లు
బాలచందంబుఁ దెలుపుచు భగ్గురనఁగ. 140

మ. కలితక్రోధరసాంతరంగుఁ డగుచున్ ఖానుండు దర్పించి చా
రులఁబంచె న్బహుగూఢపూర్వగతుల నూ్రిథంబుగానేగిబొ
బ్బిలిఖిల్లానలుదిక్కు లారసి తదాభీలస్థితిస్ఫూర్తిజం, గలు
ఝాడీమయిఖానులం దెలిసి రంగారాయనిం గాంచుచున్.

తే. ఖాన్షహా మిమ్ము రమ్మని కాగితంబు
వ్రాసినాఁ డని చూపి శీఘ్రింబుగాఁగ
వర్తమానంబుఁ దెమ్మన వారు నట్ల
నరిగి గిరికాననమ్ముల తెఱఁగు లరసి. 142

మ. హరకాలా లిటువచ్చినారు భవదీయాలోకనేచ్ఛారతిం
దురకాతం డనిపించినాఁ డనిన సంతోషించి రంగక్షమా
వరచంద్రుండును గొల్వుకూటమునకున్ వారిం గడున్ వేగ రా
నరు నంపించిన వారు వచ్చిరి మహానందంబు సంధిల్లఁగన్.

క. హరకాలా ల్గొనివచ్చిన
ఫరావానా చూచి హర్షపరవశుఁ డగుచున్
శిరసావహించికొనుచుం
దిరమగు బహుమానజలధిఁ దేల్చె న్వారిన్. 144

మ. తగు ప్రత్యుత్తరము ల్మహావినయసంధాబంధుర[illegible]
నగధీరుం డగురంగరాయనృపుఁడు న్వ్రాయించి పంపించె
నిం,పుగ నావచ్చినవారిసంగతముగా భూరిప్రతాపాకర
మ్యగుణాలంకృతుఁడా మెరాన్వయునిదక్షిణప్రభుగ్రామణిన్.

మ. అతఁడుం దగ్గబలంబుతో సరిగి ధూమ్రప్రాకప్రతీకోద్ధతా
కృతియౌ హైదరుజంగు సుగ్రతమదృగ్వోల్లద్రుమాపావకో
ద్ధతకీలాముఖవిస్ఫులింగుఁ గని యాత్మన్నివ్వెఱం గందు
చున్, హితముం దెల్పుచు నజ్జుదాస్తుగుజరాయించె న్స
మంచద్గతిన్. 145

తే. అట్టు లరుదెంచి పొడఁగనునంతలోన
నెరపరము కన్నుదోయికి నెగరఁబాఱి
మెజ్జడా లూప ఖానుసాహేబుగారు

అలిగి దామెరదమ్మన్నవలనుఁ జూచి. 147

శా. ఏలా రాఁడు భవత్ప్రభుం డిటకు రాఁడేనిఁ మఱిఁ మేల్గడీ
ఖాలీ చేసి యథేచ్ఛ నేగు మని మీఖావందుకుఁ వ్రాయు
మీఁ, వాలాయంబుగ నిప్పు డీవని జ్వలద్వైశ్వానరుండో
యనం,జాలాకోపముతో డమండిపడి పాశ్చాత్యుండు పల్కె
న్వడిన్. 148

తే. అట్టిపలు కాలకించి దమ్మన్న యనియె
కోట ఖాలీ యొనర్చుట కేటిసబబు
మావలన నేర మేమి మా రావుగారు
తమ్ము దైవంబుమాఱుగాఁ దలఁచుచుండు. 149

ఉ. నేరము లేనివారి మము నిష్ఠురవాక్యము లాడ మీకుఁ జ
న్నే రుచిరాంతరంగుఁ డవనీధవచంద్రుఁడు రంగరాయనిం
గారు భవన్నిరీక్షణనికామమనఃప్రమదంబె కైకొనం
గోరినవాఁడతండు తమకుం గరుణింపఁగ నర్హుఁ డన్నిటన్.

ఉ. ఓపిక లేక యిట్లు దగు నోటు భయోక్తులు పల్కె మీరు
హా, కమ్ములి కించు కేని పరికింపక యస్మదరాతిరాజులే, మేమి
వచించినారో యవనేశ్వర వారలు పల్కినట్లుగా, మీమన
సిట్టిదె నఁ దరమే యెదురాడఁగ మాకు మీయెడన్. 151

ఉ. రాయనిగారివద్ద నపరాధ మొకించుకయేని లేదు ము, న్నే
యిటు వచ్చి మిమ్ము రమణీయగతిం బొడఁగాంచు యుక్తి
కిఁ, మాయకుఁ దైన యస్మదరిమానవనాయకుఁ డిందుఁ
గల్గుటఁ,రాయఁడి పుట్టునన్న విధురం బగు బుద్ధిని రామి
తక్కఁగన్. 152

తే. మాయెడల నిట్టితక్కీరు మాపుచేసి

కౌలు దయచేసినను రావుగారి నిపుడు
తావకీనావలోకనోత్సవము నెఱపఁ
బిలువ నంపింతు ననవుడు సలుక వాఁడమి. 153

చ. తరమిడి చూచి దష్మనృఘాధర్మనయప్రకటప్రసంగముల్
కరమును గర్వశల్యములు గాఁగఁ బొరింబొరి నాటిన స్మ
హార్, ధ్మరగతి ఖానుఁ డిట్టు లను దోర్బల సంపద విజ్జవీఁగి
యు, ప్పురుషుఁడు మాఘు మార్వసలిపోరఁ దలంచినచూ
డ్కిఁ దెల్పెడిన్. 154

శా. కౌలుఁ వ్రాయము తాను రా నలవ దంకిం గోట్లై
ల్పైన్ జా, గాలో నుండక లేచి పో న్మనుచు లేఖ ల్వ్రాసి
పుత్తెంచు మీ, వేళం గూడక యుండెనేని నిఁక నీవే పో
యి వేగంబ ఖి, ల్లాలో నుంచి వెడల్పు మంచు నతఁ
డల్కం బల్కె సెల్వందుచున్. 155

ఉ. బొబ్బిలివచ్చి దష్మనప్రభుప్రవరుం గని ఖానునో నా, గు
బ్బకొనం జనించు పలుకు ల్విని నించిన [illegible]ర్య మూఁది
లో, నుబ్బెడు నర్ధమోహమున నుక్కుమెయి న్బెదరించు
నేరుపుల్, దబ్బర సుద్దులాడుటలు తెల్ప దివాణపువారిసైజ
ముల్. 156

మ. గరిమఁ జూపి దివాణ మర్ధకృతకాంతు న్వంచనాపూర్వభీ
కరచాటూక్తులఁ బల్కనంతనె గడీ ఖాలీయొనర్ప నిప్రిపూ
త్కరము ల్నవ్వఁ బలాయనంబు మదిలోఁ గాపింప నెంతా
టపా, టరుపాదర్పితుఁ డత్తురుష్కుఁ డనుచుఁ దక్కొఁడఁగా
నేటికిన్. 157

ఉ. కోరినయర్థ మెంతయినఁ గొమ్మని యీ నొడఁబాటుఁ జెంది

యు,న్నారము నేర మించుకయు నాయెడలన్ సరకారుప
ట్లలే, దూరక కూ్రరకర్మమున కొప్పి వధూజనతాసమేతు
లా, వారల మైన మాపయికి వారలు వత్తురె ద్రోహ
బుద్ధికిన్. 158

మ. అపరాధం బనుమాట లేనియెడ నర్థాపేక్షచే భీకరా
లపనంబు ల్బచరింతు రింతియ రణోల్లాసంబుచే నెత్తివ
చ్చుపను ల్వ్యాట్టవు బైక మెంతయిన నజ్జోడింప కర్పింతు మ
ర్థపుటాసం గమకించువారలక యుక్తంబు ల్దురంపుంబనుల్.

ఉ. కావున నిందుకై జడియఁ గాఁ బని యేమని యాత్మ్మవర్గ
చిం,తావలమానసంశయకృతాఖిలచింతలు మాన్చి పుచ్చి
థై,ర్యావసథాయమానహృదయాంబురుహుం డయి రంగ
రాయధా, త్రీవరుఁ డుండె నంత రుషదింద్రిలఖానుఁడు
బూసి చెంగటన్. 160

తే. చేరి యిష్టానులాపము ల్సేసికొనుచు
రాచకార్యంపుసరళిలో రావువారి
ముచ్చటలు కొన్ని దెచ్చి సమ్మోదమొదువఁ
దాను రాజును డాసి మంతనము సలిపి. 161

మ. మనకున్ బందరునుండి వచ్చిన సుధామాధుర్యవాక్సంగ
తుల్, వినతిగ్రాహ్యము లిందుమీఁద నొకఁ డావెల్లాతఁ డ
ర్థాఢ్యుఁడా,యనచేఁ గట్నము పేరువాడుకొని యర్థాకృష్టిఁ
గావించి పైఁ,జనుట ల్నాటియ నా నతండు మది హర్షం
బందెఁ దద్రీతికిన్. 162

ఆ. అంత నపుడు వార లఖిలసైన్యములతోఁ
గసిమికోటఁ గదలి కదురయమున

నొప్పు మిగుల నడచి యొడ్డాదిమీఁదుఁగా
బోయి దేవులపలిపొంతఁ దిగిరి. 163

చ. మనసరిహద్దునన్ ముసలిమానుఁడు రాకొమరుండు బూ
సియున్, మొనకొన వచ్చి డిగ్గి రను ముచ్చట లందెను రా
వుగారి క,య్యనుపమధైర్యుఁ డప్పుడు రయంబు మెఱుం
జెలికానివంశజున్, ఘనయశు వెంకభూధవశిఖామణి సంపఁ
దలంపు వేడుకన్. 164

ఉ. పోడిమి మీఱ రాముఁ డనుపూనుపుఁ జెట్టులవంశజుం గ
డుం, దోడుగఁ గూర్చి సన్మదముతోఁ దగు నుత్తరము వ్రా
చించి యా, జేఁ డనిచెం బ్రతాపవిధురీకృతసర్వదిగంతవై
రిన, ప్రముడుదయున్ దయామయుసమగ్రయశోహరిణాంకు
వెంకయన్. 165

చ. అతఁడును నేగి యయ్యవను నాసటిఁ గట్టెదుట స్నిష్ఠ
హితము నయమ్ముదోఁపఁగ నొకించుక కొంచక యుగ్గడించు
చో, నతఁడును గోపఘూర్ణితహృదంతరుఁడై నడపె న్వెసన్భవ
త్క్షితిపతికోటఁ దా వెడలి శీఘ్రమె పోయెనొ లేదొ నావుడున్.

ఉ. హైదరుజంగుతో ననిమె నప్పుడు వెంకనృపాలమౌళియు
న్నానొరగా రొకింత యనుమానము లేక కృపార్ద్రమైన మీ
యాదరణ న్నెలాజుమతుకై చనుదేరఁ దలంచినాఁడు స
మ్మోదముచేత రమ్మనెడి ముఖ్యముగాఁ దమకౌలు వచ్చినన్.

తే. వచ్చినయనంతరమ్మున వారు తమరు
గలసి ముచ్చటలాడెదు గారవమున
వ్యగ్రత యనంగరాక మీవచనసరణి
నడపఁ గలవాఁ డతం డని నుడువుటయును. 168

చ. పలికెద వేల యిట్లు పసిబాలులతోడుత మాటలాడి న
వ్వులు పచరించినట్లు చనువు ల్నెరపే వది మంచిమాటగా
దలఘుపరాక్రమాతిశయు నాతనికోట వదల్చురీతిగాఁ
దెలియఁగవ్రాయుమిప్పుడని తీవ్రతఁజూపుచు ఖానుఁడల్గుటన్.
తే. కస రొకించుక దొట్టి వెంకయ్య యనియె
రావువారికి నీకు పూర్వంబు వైర
మున్నదా యేమి కార్పణ్య ముప్పతిల్లు
కారణం బేమి నీకయో ఖానవర్య. 170
సీ. సరకారుపట్టున దురహంకృతి వహించి
మరలుఁ బాటుతనాన మసలినామొ
పైక మీఁజాలక బాకీ కటాయించి
యొఱగోడ్డములఁ బల్కుచుండినామొ
తమకు నిష్టముగాని దారిగ్రుమ్మరుమతి
గేడించి రుజువుగా నోడినామొ
నాఁడునాఁ డేమైన నయరహితము లైన
నడక లేమేనియు నడచినామొ
తే. దొంగలము మేమొ యిలువెళ్లి తొలఁగునంత
పనులు మాకేమి నేరము ల్పంచినావు
సాహెబుసుబావు నీ వను జంకు వాడమి
కాలు గావలె ననుటయే కంటకంబె. 171
క. స్త్రీబాలవృద్ధజనముల
తో బహుకాలంబునుండి దొరతనపుఁబనన్
శాబాసి గీలుగొంటిమి
మీఁబోటిసుబాలవద్ద మే మలఁతులమే. 172

క. అవరోధజనముఁ దోడ్కొని
భువిజనములు నవ్వఁ గోటఁ బోనిడి పోహే
తువు మాకు నేమి నీకి
యవివేకపుఁ దెరవు బుట్టినగునా ఖానా. 17

మ. అధికారంబు వహించివచ్చిన సుబావామీఁద ఖావంద వె
వ్విధి నైన న్సరకారుశిస్తుఘణాతిఁ విత్తంబు చిత్తంబురా
వ్యథలం గొల్పక కొంచు నే ననక మీరాకోట ఖేటింపఁడన్
పథము ల్దప్పినవట్లు నల్కఁ దగునే పాశ్చాత్యలోకేశ్వరా.

చ. ఇఁక నొకమాట కోట వెడలించెద నన్న ప్రతిజ్ఞ నీకుఁ బూ
నిక యయి యుండెనేని ధరణీధవచంద్రునిఁ జిన్నవారితో
నకలుషవృత్తి బైట దిగునట్లుగఁ జేసెద నీవు వచ్చి కొం
కక బలుకోటలో డిగు సుఖంబుగ నస్మదరాతి దక్కఁగన్.

చ. పొగలుచు మీర లిల్వెడలిపొమ్మను సుద్దులు కోటలోన
మా,పగతురఁ దెచ్చి డింతు మనుభాషణము ల్వివరించి చూ
డఁగాఁ, దగవులు గావు సజ్జతపథస్థులు గా నవి మీకు
నిట్టి వి,య్యగణితపౌరుషాఢ్యకుల మా మముబోంట్లకు గావు
సత్వముల్. 176

శా. సాహంకారుఁడనై మదీయరిపువాచాపద్ధతిం బోయినన్
ద్రోహంపుం బనిఁ గూడఁ బెట్టుకొను టెంతో నిక్కమా
నీకు సం,దేహం బే మిఁకఁ గోట వీడుటలు మా దేహాలతో
నొప్పలే, మాహోయిట్టిదురాగ్రహంపుఁబను లేలా ప్రేల
ఖాన్సాహెబా. 177

ఉ. నాయము దప్పి మీపయి రణంబొసరించుట కెత్తిరాము మా
యాయతనస్థలు ల్దొలఁగి యన్యగృహంబులగోరి పోము మీ

చేయఁ గలంతచేయుఁ డజుచే మును నెన్నుదుట న్లిఖించు నం
తాయువు దప్ప నేరదని యాయనరాయనిఁ జేరెఁ గ్రమ్మఱన్.

క. రంగారాయనృపాలుని
చెంగటికిం జేర నరిగి చెలికానికులం
డంగీకృతార్థనిధి యై
సంగరమె ప్రధాన మనుచు సర్వముఁ దెలిపెన్. 179

తే. తెల్పి యచ్ఛిద్రకర్ణుని తెఱఁగుఁ జూడ
బవరమున కోహటింతు నప్పలుకె కాని
సంధి కొడఁబడుమాటల జాడ లేదు
మీఁదటి ప్రయత్న మొనరింప మేలు మనకు. 180

మ. కలనైన న్మనకు న్దివాణముపయిన్ ఖడ్గంబు సారించుటల్
కలలోన న్విహితంబు గానియది నిక్కం బింక స్త్రీబాలవృ
ద్ధుల దూరమ్ముగ నంచి పొంచికొని యస్తోకస్థితిం గోటలో
పలనిల్తామటుగానిచో ననిపడన్ భంగంబు వచ్చున్ నృపా.

ఉ. క్రూరత రాజు ఖానుమతిఁ గోమలమై చిగురొత్తఁగా మహా
వైరముఁ బెంచుచున్న డదివాణమువారు నయమ్ము దప్పి దు
ర్వారగతిన్ శతాంగహయవారణఘోరచమూశతఘ్నికా
వారముతోడ మిన్నొరయు వైఖరి రానిటులుండ యుక్తమే.

ఉ. వెయ్యననేల రంగపృథివీవర జాగ్రత నొంది యుండు లే
తియ్యము నెయ్యమైన మదుదీరితనీతి గ్రహింపు మంచు వెం
కయ్య వచించుడున్ నృపశిఖామణి యిట్లను డాగియుండినన్
దయ్యము నెత్తికొల్తలఁపు దప్పదు పో మన మెట్లు చేసినన్.

ఉ. వానికచేరి భీకరత వానిజవాబులు వాని చెయ్దముల్, కానిక
గావు మీఱ లవి గన్గొని భీతిల నేల యర్థమె, కైన గ్రహిం

పఁగాఁ దలఁచి యాడెద రిందుల కెంతవింతమిా, కైనవిచార
మేమి చనుఁడా యని యించుక యూఁరడించుచున్. 184

క. విమతతగాని యొక్కడివా
ణాముపా రెక్క డికి దూగి నడచిరయేని౯
సమయానుగుణక్రమమే
గమనాగమనంబు లెన్నఁ గా నుచితంబుల్. 185

ఆ. మనవిరోధి రాజుఁ గొని వారువచ్చుచో
వెనుకఁ ద్రొక్కిపోవు టనుచితంబు
వీరవర్యు లయిన వెల్గోటిశాసనాం
కులవిధంబు గాదు తెలుఁగు చూడ్కి. 186

చ. మనగడిదుర్గపుంబలుపు మత్కులధర్మము మస్తుఁ గొల్చుని
మ్మొన గలయట్టిపోటరుల మొక్కలువోనిమగంటుము ల్భళీ
యన కిటులాడ నీకుఁ దగునా మృగనాభియలంది చంక లె
త్తనిఁకఁ బనేమి యాత్మబలదార్ఢ్యముఁదాఁ గణుతింప నేటికిన్.

తే. ప్రధనభూములఁ బిరుదీక పగఱ నోడిచి
జయముఁ జేకొన్న సత్కీర్తి జగమెఱుంగు
రణము గుడిపిన వీరులు రావువారు
మార్తురకు దొలఁ దొలఁగుట మంచిపనియె. 188

చ. వెలమ లమోఘవిక్రములు విశ్వధరాస్థలినందు నెల్లది
క్కులవినకారు రేచరల గోత్రులపౌరుషమందు రావువా
రల భుజశక్తి యద్భుతకరం బటుగావున నట్టిదైన యి
క్కులమునఁ బుట్టి రంగనృపకుంజరుఁ డోరసిలంగ నొప్పునే.

తే. వేపిఁ జేపట్టి గజరాజు విడిచినట్లు
గత్వరము లైనప్రాణముల్ గాచికొనుట

కామృగాంకార్కతారాగ్రహంబుగాఁగ
వెలయు సత్కీర్తిఁగోల్పోవ వెఱ్ఱిగలఁడె. 190

శా. లాసూముఖ్యులకెల్ల నొడ్డుగరసాలావారియెల్లోల్తుపా
కీసామానుగు జాలపౌఁజునకు రాఁక్కసర్యపాలంభదో
ర్వ్యాసంగంబు వరింపఁ దాండ్రికులజున్వ్రప్రంబరాబాకుగా
జైసాచక్ బురికొల్పి శాశ్వతయశస్సంపాదినై పొల్చెదన్.

ఉ. ఆదిమవీరయోధతతి నైన వెరం గొనరింపఁజాలు మ
త్సోదగుఁడగ్లె నావిమతశూరవరేణ్యులు వల్గతంబులా
నాదినిశీలతత్తదధిపాగ్రణులైనఫరాసువారి నా, హైదరు
జంగు నొక్కమొగి నాహుతిసేయఁడె రోషవహ్నికిన్. 192

ఉ. ఈగడిదుర్గ మీగయితలీతెలగాబల మీతుపాకిబా
రీగజవాజిరాజితతులీమనబాంధవవర్గ మీయరా
బాగమి యీముకుందపురిబల్లెఘరాణువరిత్తబోవునే
భూగగనంబు లొక్కతరిబొక్కపడఁ జగడంబుఁ జూపకన్.

తే. ఇంత సామగ్రి గలిగి మీయంతలేసి
మడమ దిరుగనిమగటిమి మారుమసలు
పద్మనాయకబలముతోఁ బగతురెదుర
మార్మొగము జూప బాపురే మనల కగునె. 194

చ. అని బహుభంగులం దనబలాబలదర్పవిజృంభణంబునే
ర్పున వివరించి పైననిమె భోరున నాచెయి మించె నాధరా
జనము నుతింప నిప్పుడమి సర్వము నేలుదు వారిచేయి మిం
చిన సురరాజ్య మేలుదుఁ బ్రసిద్ధముగా సకుటుంబినై కడున్.

క. మాతోఁ పాటున కొడఁబడి
భీతిల్లక నిలుచువారిఁ బేర్కొన నేలా

యీ తెఱఁ గొప్పనివారలు
చేతఃప్రమదంబుఁ గోలఁది సేయుం డనుచున్. 196

క. ఆజికి పై కాపని యా
రాజున కెదురొడ్డుఁ జేసి రాజాంకోటం
దేజమునఁ దాండ్రపాప
క్ష్మాజానిం గుదురుకొలిపి సంభ్రమ మెసఁగన్. 197

సీ. నక్తందివంబును నాదుపాదుకొనంగ
సాహేబునొబత్తు చరుపఁబనిచి
కదుగడీపై నలంగముచుట్టు నెల్లెడ
గస్తు గుమ్ములునట్లు గట్టిపఱచి
బురుజులమీఁద నిష్ఠురతరాయోధన
సాధనసామగ్రి పాదుకొల్పి
బిరుదువస్త్రాదులఁ బేర్వేఱ నాడాడ
ముస్తాదుగా నిల్వఁ గుస్తరించి

తే. యసి ముసల కుంత పరశు పట్టసముఖాది
పరుషహేతిచ్ఛటలకెల్ల బదను దీర్చి
తగుబలస్తోమములతోడఁ దగినరీతి
రావుకులహేళి యుండె బీరమున నంత. 198

సీ. తురగరింఖాముఖోద్ధూతభూతలరేణు
జాతంబు దివికిఁ బ్రచ్ఛదము గాఁగఁ
గరిఘటాపటలఘీంకారనిర్ఘోషంబు
గర్జారవమ్ముల గారవింపఁ
జటులధ్వజానీకఝుంపాప్రకంపన
ప్రతతియభ్రావళిఁ బాఱఁదోల

రథచక్రనేమిపరంపరాఘాతకా
తదితమై పాతాళతలము బెగడ
తే. నగణితాయుధచయధగద్ధగితకాంతి
సవితృబింబంబు నొరఁబట్టుజాడఁ దెలుప
రాజమఃశిసంగతముగా ఫరాసుబలము
లగ్గడీడగ్గరకు డాయ నరుగుదెంచి. 199

క. గవ్యూతిమాత్రనికటత
లవ్యుత్పాదితవినిర్మలస్థలసరసీ
దివ్యోదపానవిగతప
థవ్యథులయి సేద దేఱి తద్దయుఁ బ్రీతిన్. 200

సీ. జలజపత్రాంచలచ్ఛాయావినిద్రిత
కమనీయకోకస్తనములదాని
శైవాలనీలరోమావళీవళితని
మ్నాభిరామావర్తనాభిదానిఁ
జంచరీకోత్కరచ్ఛదరుచికజ్జలాం
తరితాంబుజాతనేత్రములదానిఁ
గాదంబవలయకాంచీదామవేష్టన
ప్రబలసైకతనితంబములదానిఁ
తే. గంటి కింపైన నెచ్చెలివంటిదాని
నచ్చెరువు గాంచి యచ్చెరు వందుకొనుచు
నిలిచె నచ్చేరువన నవనీపకుటజ
తరువరశ్రేణినీడలఁ దురకబలము. 201

ఆ. రాచపుడమిఱేఁడు రాజిల్లి తత్తటీ
కాంతసీమ నొక్కకాంతమైన

రాతిగుట్టయెడ నరాతిభయమ్మున
నండ యిది యటంచు దండు విడిసె. 202

తే. అట్లు విడి మట్టుసేయ దిగంతదంతి
కర్ణకోటరపాటనక్షమ వహించి
మన్నెహంవీరుకోటలో మిన్నువగుల
మొఱయు సాహెబునౌబత్తుకరము దనరె. 203

తే. కలకుములుకులచాడ్పున నులుకమొఱయు
నాదువిన్నవడాసి నోనాఁటిపాఱఁ
బారసీకవతంస మపారరోష
భీషణారుణితాక్షుఁడై బెదరి లేచి. 204

మ. వితతోద్వృత్తకనీనికాభయదదుర్వీక్షాకృశానున్స్వని
ర్జితహిందూవసుధాధిపవ్రజమహాసేనావధానున్స్వము
ద్ధతమాయామయవాఙ్నిధానున తిరశ్చక్రశుభ్రసంతానవే
ల్లితవక్త్రపరిదోర్విధానును హాసనల్లీఖానును నీక్షించుచున్.

సీ. ప్రళయకాలపయోదపటలీపరిస్ఫుర
ద్గర్జాసమూర్జితాఖండశక్తి
శైలశిఖాతటస్ఖలితగండోపల
జనితనిర్ఘోషప్రచండపటిమఁ
బురభిదుద్యత్కరాంభోరుహోచ్చాలిత
కల్పాంతఢక్కానికామకలన
మందరక్షోణిభృన్మథితమహార్ణవ
ఘుమఘుమారభటికాగుంభనంబుఁ

తే. దెలుపునిదియేమి కలకలం బలుకు నినుచు
ననుచు రాజడ్డగోలుగా నగ్గడీని

వెగ్గలంబుగ మ్రోయించు వెలమతేని
యనుపమంబైన నౌబత్తు నినద మనిన. 206

క. కసరుట్టియుట్టి పడుచు
న్వసమొల్కొడు వేఁడిచూడ్కి వెదఁజల్లుచు న
లైస లారసి యిట్లను నో
హాసనల్లీఖానవర్య యనుపమశౌర్యా. 207

శా. నీ వచ్చోటికి నేగి యప్పుడమితేనిం గాంచి నోనాడి యీ
క్రేవం డిగ్గనవాఁడు సాహెబుసుబాకేలాచకిట్టు ల్భయా
భావం బైనమనంబుతో నుదుటునౌబత్తుం బజాయించుచు
న్నా విక్కార్యము మాని యింకగడిలోనఁ లేచి పోనో
డవో. 208

క. అని తెలియ నడిగి రమ్మని
ఘనకోపనిరీక్షణంబు గదురఁగ ఖానుం
డనిపినఁ జను వేడుకతోఁ
దనదూత్యద్రఢిమ మివులఁ దనివి సొరంగన్. 209

మ. మురువై పేర్చుకడానివన్నియజరీమున్నాలు పుస్తుంగుబం
గరుపల్లంబు నిగారపుంబనితరాకళ్లంబు విన్నాణపుం
బిరుదు ల్దిద్దినసిద్ధమా నొకయరబ్బీ నెక్కి చొక్కంపుఁ దా
ల్మిరహిం జొప్పడ నేగుదెంచె హాసనల్లీఖానుఁ డామోదియై.

ఆ. అతనిరాకఁ జూచి హర్షించి కంచుకి
దెలుప నరిగె నంత నిలుపరాని
సమ్మదంబు బొంగుఁ జంద్రోదయారంభ
వేళ జలధిఁ బోలె వెలమదొరకు. 211

తే. హర్షమగ్నాంతరంగుఁడౌ నానృపాలుఁ
డతని కెదురేగి కౌఁగిట నామతించి
తోడుకొనివచ్చి యొక్కయస్తోకచిత్ర
కంబళావృత మైనకూటంబులోన. 212

క. ఆసీనుఁ జేయ నాతం
డాసారసుధారసాయితాసారసము
ల్లాసంబు నెఱపు నిష్టక
థాసల్లాపములఁ గొంతదడవు వసించెన్. 213

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రొద్దు జరపి యిష్టకథాప్రసంగంబులవల
నను గణికానికాయనటన చమత్కారజనితాభంగురవిలా
సతరంగంబులవలనను నంతరాంతరంబుల నయ్యానంతాకాం
తుం డొసంగు నుడుగరలవలనను గుతుకం బంతరంగంబునం
బొడమనీని యంగీకారానంగీకారంబులు కార్యసౌకర్యా
నంతరకరణీయంబులుగా నెఱుంగం బలుకుచుం డనయే
లిక యనిపిన రాకరాకానిశాకరప్రతీకాశుం డగు నమ్మన్నె
దొరకు నెఱుకపఱచినం గనలి యతం డతని కిట్లనియె.

చ. ప్రబలతరప్రభుత్వమున భాసిలుషాదుషహా యొసంగఁగా
నిబిడతమప్రభావమున నేర్పుమెయిం గొనినాముగాని సా
హెబునవుబత్తుదీని నెవరేని యెఱుంగక యుండ దొంగవే
డబమునఁ దెచ్చికొంటిమె తడంబడ కిట్టు లనంగ న్యాయమే.

మ. బలవంతమ్మున నన్యులం గదిమి యప్రామాణ్యదుర్నీతిచే
నిలు వెళ్లింపుచు నాక్రమించుకొనలే దిచ్చోటు గాణాచిగా
నెలవై యుండెదు తావు మాకిదియ యెన్నే నాపద ల్వచ్చినన్
వలనల్పోయి యెఱుంగ మేమిపనిగా వంచింప నిప్పల్కులన్.

తే. ఏడుమూఁడుతరంబుల నిందెయుండి
యాపదలు వాపికొనుచు భాగ్యానుభవము
గొన్నవారముగాని యీకోట వదలి
పోవుట యెఱుంగ మకట యీపూటదనుక. 217

శా. మా కత్యంతవిరోధిరా జతని సన్మానించి చేపట్టి మా
రాకున్నట్టి దినాలఁబతు ల్సలుపుట ల్వాప్రిధాన్యము ల్గాఁగ న
స్తోకప్రాఢిని నీరుకాకినెపము ల్లోడించి పల్లా అయో
హాకీము ల్దమ రిట్లు పల్కుటకు నర్హంబె విమర్శింపకన్.

శా. లక్షద్వాదశశుభ్రదానకలితోల్లాసంబున న్నీమనం
బక్షీణప్రభచేఁ జెలంగ భవదీయాంచత్కృపాపాంగస
ద్వీక్షావైభవ మంది మద్విమతపృథ్వీజానిమాకోట నేఁ
డక్షుద్రోద్ధతిఁ గైకొనం దలఁచెఁ గాదా భూరివైరంబునన్.

ఆ. మమ్ము గెలిచికాని మాకోటఁ జేకొన
నేరఁ డెంతయేని వీరుఁడైన
శూరధర్మమునకుఁ జొప్పడు నగురీతి
బారుదీర్చి నడచి పోరుటెందు. 220

చ. నలువదివేలకాల్బలమున న్బలవత్తరుఁ డైనవాఁడు రా
ట్కులమణినాల్గువేలుదళ గొల్వఁగ నుండెడువార మేము వా
రలపసమత్ప్రతాపము దురమ్మున బారునఁ గాని కానరా
దలఘుమనోవినోదగతి నారసి తారసిలించి చూడుఁడీ. 221

క. ఆరాచవారి మమ్మున్
బాఱునకుం దీర్చి యొక్క పసిమినిశానీ
వారలచేతికి నిచ్చిన
ఘోరాహవ మోర్చి దానిఁ గొంటిమ యేనిన్. 222

చ. పదపడి మాయధూర్తలికిఁ బాత్రులఁ జేయుఁడు మమ్ము లేకయు
క్కదనమునందు నోడి తిరుఁగంబడి చచ్చితిమేని మీర లె
య్యది యపరాధ మూన్చినఁ దదర్హత మాజ్ఞకు నియ్యకొల్పి
యుం, డెవ నిరువాగువారల కడిందిమగంటిమి కాన నయ్యె
డున్. 223

మ. అది గాదేని యతం డొసంగుధన మెంతో సంతకే నిబ్బడి
చ్చెద నారాచకుమారుఁ డేలు పురితత్సీమాసమేతంబుగా
మదధీనం బొనరింపుఁ డెంతయును ధనప్రక్రమం బంచు నె
ల్లిదమా సాహసిరావు పల్కె హసనల్లిఖానుఁ డాపిస్నటన్.

ఉ. మన్నెకుమార నీనిరుపమానవచోనియమంబు నీతిసం
పన్నతగల్గు వారిచెవిఁ బట్టెడుఁగాని దురంగతోద్ధతిం
జెన్నెసలార మీపగతుచే మునుపల్కఁగనైన కొండెముల్
విన్నకృతఘ్నుఁ డెవ్విధిఁ జెవిందవిలింపఁగ నోపునస్యమున్.

చ. అకలుషసాగరాంతవసుధాధిపుఁ డయ్యుఁ దురుష్కుఁ డయ్యుఁ
బై, నొకరిదురుక్త డెందమున నొప్పిదమై ప్రసరించి యుం
డియుం, బ్రకటితవైరబన్ధుఁడయి భాసిలునప్పుడు నిప్పుద్రొక్కు
కోఁ, తికి శివమెత్తు చందమది ప్రస్ఫుట కేరితరంబు భూవరా.

చ. భవదభియాతి కిచ్చెనఁట బానపదార్థపుటాన మున్న గై
దువుఁగొని ముట్టి తప్పడనితోఁచుచున్నది దాని నింక న
య్యవనుఁడు దుష్టమానసుఁ డహంకృతిచే నభిమాన మూది
పై, నెవరును జెప్పిన న్వినఁ డదెట్టిమతంబకో రా దెఱుంగఁ
గన్. 227

మ. ఇది దుస్తంత్రము దీని కియ్యకొని నీ వీపద్ధతి న్రాచవా
రిదురాలోచన వింట మంచిపనియే రేచెర్ల గోత్రీయుఁ డే

మి దివాణానకుఁ దప్పుఁ జేసె గతమే మీవారి వేధింప నీ
యుదితక్రోధరసంబుడింపుమని వేయుం జెప్పినా రందఱున్.

చ. పనివడి వారితోడిచలపాదితనంబు వహింప నేల పై
కొని చనెనేని త్రొక్కటముగూడును వైచినయట్లు వైచినన్
మొనకొని వేదురైనను నమోఘముగా జయమందు నంద్రె
గా,వున ధరాశశముంటములు వుచ్చిన మేలుసుమీ తలంచి
నన్. 229

చ. విను మిసుమంత మామనవి వింతయొనర్పక యొక్కమాన
మీ,వనుపమధైర్యమంది చని యంతట నంతట యుండి తేని
యే,నినుఁ గొనివచ్చి క్రమ్మఱను నిల్పెద నీదగు కోటలోన నీ
మనమున సంశయింపకుము మన్నెకుమార శిరోవతం
సమా. 230

ఉ. వారు దివాణమాట బలవంతుల రింతటి కెన్నఁగా జమీ
దారులు మీర లట్లగుట దాప్టికమెల్లను వారిసామ్మహం
కారము మీకుఁ జెల్లుబడిగా నొరగొడ్డెము లాడి యోర్వఁ
గా,లే రెవరేని వారి కదలీదళకంటకసామ్య మాటచేన్.

సీ. కేకయాత్మజచేయు కృత్రిమంబునఁ గాన
బాములఁ బడఁడె శ్రీరామమూర్తి
గడుసుయోధనుచేత నిడుములఁ గుడువఁడే
ద్వైతవనంబున ధర్మసూతి
కలికృతంబైన దుష్కరబాధ నొందఁడే
లలనాసమేతుఁడై నలవిభుండు
గాధిసూనుఁ డొనర్చు కష్టికి నోర్వఁడే
సతియుఁ దానును హరిశ్చంద్రనృపతి

తే. యక్కటా యంతవారి కొక్కొక్కవేళ
గ్రహగతులు దప్పి వచ్చును గష్టపడియు
దుదశుభం బందరొక్కొ యాపదల కోర్చి
సంపదలఁ గాంచు మనెడుశాస్త్రంబు దలఁచి. 232

ఉ. కాన నృపాలవర్య తురక ల్బలవంతులు వారితో విరో
ధానకుఁ బోవఁగూడ దది తథ్యము సామము దాన మాదిగా
నైన నయమ్ముల న్విజయ మందఁ దలంచుట మేలగు న్నయు
ద్ధే నకథాచనేతి బుధుడేయనె శాస్త్రము మీ రెఱుంగరే.

సీ. బ్రాహ్మణ ద్రోహంబు పరమధర్మవిచార
మన్యాంగనాసక్తి యాత్మశుద్ధి
వృత్తివిచ్ఛేదంబు విహితసదాచార
మన్యాయవర్తనం బధికతపము
నిత్యకర్మము మేదినీజనక్షోభంబు
ధార్మికపీడ హితవ్రతంబు
దుష్టభాషణము లభీష్టదైవస్తుతు
ల్కేవలనియమంబు దేవఘాత

తే. మ్లేచ్ఛులరు నిక్క మందులో మెఱుఁగుపాటి
పాటిదప్పిన దుర్గుణప్రాణి యైన
వానితో నీకుఁ జలమేల వలదు వలదు
తొలఁగి చనుటయె మిగుల సంతోష మనుచు. 234

చ. నయము భయమ్ము దోఁప యవనప్రభుదూత వచించుడుం
గదుర్, రయమునఁ గోపచిత్తుఁడయి రంగనృపాలుఁడు నిట్ల
నుర్ జయాపజయములు దైవవేద్య మని శౌర్యముఁ గల్గిన

వార లొప్ప రీ, క్రియను బరాఙ్ముఖంబునకు గేవలశాత్రవు
లెత్తి వచ్చినన్. 235

తే. మాననీయతఁ గాంచి యస్మద్విరోధి
జవనయవనాశ్వికులతోడ సంభ్రమించి
యెత్తి వచ్చినయప్పుడు మే మొత్తిగిలుట
రావువంశంబు దుష్కీర్తిరావుఁ గనుట. 236

ఉ. కావున మీర లెంతనయగౌరవభాషణము ల్రచించినన్
భాష మొకింతయు న్విముఖభాషము గాంచదు మాకు శౌర్య
సంభావితకీర్తియా వెలమపట్టికి ధర్మము గానిరీతి యే
లా వచియించు టర్థకృతలంపట మొప్పదె నెంతయేనియున్.

మ. ధృతి సర్పింతుఁ బదార్థ మెంతయిన నిర్దేశించినం బైనసం
గతముల్పౌరుషహానికృత్యములు దుర్గంబిచ్చి పొమ్మంట నె
బతుజాలించుమటంట వీనికి నొడంబాటొందుట ల్లేవు మా
మతిలోఁగీర్తిధనాఢ్యులెందుబిరుదుల్మాయింతు రేయుర్వరన్.

క. బిరు దుడిగిపోవుకన్నను
మరణంబే మేలు మాకు మఱియు విచారం
బగయఁగ లే దిది తుదివ
త్సర మనికొనియెదను దీన సందియ మేలా. 239

క. బుభులోకవిభునియంతటి
శుభలక్షణలక్షితునకు సొలిగెనె నవాబుష
ప్రభవాపత్ప్రథయిప్పటి
కభిమానం బెడలుకంటె హైన్యముగలదే. 240

తే. అర్థ మెంతైన నిచ్చెద మంతమీఁద
నొడఁబడఁడయేని ప్రాణము ల్విడుచువార

మంతయేకాని పౌరుషహాని కొప్పి
వెడలనోపము దీనికి నడల ననుచు. 241

మ. నయసంధాయకచాతురి న్వెలుఁగు శాణాపైతివా యస్థని, స్థా
య మేర్పాటొనరించి సంధియ యొనర్పం జూడు మీవింక
దు,ష్క్రియకుం బూనిన వానిడెంద మదిచక్కం జేర్పలే
మన్నచోఁ, బుయిలోడం జనదంతమాత్రలకు మీబోం
ట్లిందు రాఁజెల్లునే. 242

క. మంచిది మాకర్థము సై
రించనకృత మెట్లో యట్టిరీతిని జరుగుం
గొంచకచనుఁడీ యన మే
లంచు న్హసనల్లిఖాను డరిగెం దిరుగన్. 243

శా. రాజీవాసనవంశసంభవశిఖారత్నంబు నాఁ బొల్చు నా, గో
జీరాయఁడు రాజు మేటితురక ల్గూర్చుండఁగా నోలగం, బై
జంభాసురుపోల్కి నుండెడు సుబాపజ్జం ప్రవేశించి కే, ళీ
సైవాతృకుఁ డైనవాఁడు హసనల్లీఖానుఁ డుత్సాహియై.

మ. ధన మెంతైన నొసంగువార మని యాథార్థ్యంబుగాఁ గో
ట యీ,మని నొబత్తుసడల్ప నోప మని యన్యాయంబుచే
నెత్తివ,చ్చినఁ బ్రాణంబుల కాసఁజెంద మని నిశ్చింతస్వముం
జంపఁ జూ,చినఁ జచ్చె మని పల్కినా రవల మీఁచిత్తం బనం
గ్రుద్ధుఁడై. 245

తే. తోఁకఁ ద్రొక్కిన యురగంబుతో సమత్వ
మూని హైదరుజంగు దుర్మానగరిమ
రాజు వినుచుండ నంతంత రాఁజునగ్ని
యట్టుల రవులొక్కనుచుఁ బల్కె నిట్టు లనుచు. 246

క. ఫల్లా కానిప్పుడా
ఖిల్లాకిల్లాకు నడఁచి కించిన్మాత్రం
హల్లాకు స్వాలుకొలుపుచుఁ
జెల్లాకుం జెదరఁ జేతు శీఘ్రమె వారిన్. 247

ఆ. అనుచు నుడువునంత హసనల్లిఖానుఁడు
హసితవదనుఁ డగుచు నతని కనియె
నీకుఁ దగునె యిట్టినీతిశూన్యం బైన
జాడ పలుకుఁ బలుక సాహెబేంద్రా. 248

మ. వయికం బీమనిరో దివాణముపయి న్బాహాబలోద్వృత్తిచే
నయము ల్దప్పినచెయ్దము ల్నడచిరో నమ్మించి రమ్మన్న ని,ర్భ
యులై రాక పరాకుచేసిరొ శిరోభారంబు నీకేమి దు,ర్ణయ
ము ల్రాజు వచించుకొండెమున నన్యాయంబునం గ్రమ్మఁ అన్.

మ. వెలమల్వా రభిమానవంతులు జగద్విఖ్యాతచర్యు ల్విని,స్తు
లశౌర్యోన్నతు లాపయిన్ నిరపరాధు ల్వారిపై నిర్నిమి,త్త
లసత్క్రౌర్యవివర్ధమానవిస్ఫురౌద్ధత్యంబు వాటించి ని,శ్చల
వహా నీచలమూఁదుటెల్లె నివి నీసర్వాధిపాహంక్రియల్. 250

ఉ. తప్పులు లేనివారియెడఁ దప్పు ఘటించి నిరర్థకంబుగా,నొ
ప్పని పూనికం గినుక యూనినఁ జేకుఱు టెట్లు నీతలం,పప్పు
రుషప్రతాపవిజితాఖిలవైరి నియుద్ధులైనవా,రెప్పగిది న్వ
శం బగుదు రెందఱు నొంచెదరో దురమ్మునన్. 251

మ. బలవంతంబున వారిపై నడచి చంపంజూచిన న్వారలెట్టుల
నిన్నోర్తు రనేకవృద్ధశిశుబంధుప్రాణశుద్ధాంతకాం, తలతో
నుండెడివారిగీములపయి న్దర్పించి యుద్ధార్థివై,సిలకిల్లోగుదు
నన్నమీఁదట ఖోదా నిన్నెట్లు గావించెడిన్. 252

మ. గడిదుర్గంబది వానిపై నడరు రంగల్లోహనాళావళుల్
పిడుగుల్గ్రాసినయట్టిపిట్టలముగా భీమోద్ధతి న్వేఁడి గు
ళ్లడలింపంబడిపోవవే పిడుకవేళ్లటూసుబావన్న నీ
చెడుగుల్ వైరికి నోడునే యరుగునే చిచ్చుమ్ము దాకిమ్మహిన్.

తే. ఎదిరిచావును దనచావు నెఱుఁగకుండ
వెలమవర్ణంబు తెఱఁ గేగు వెఱ్ఱిగలఁడె
భీతిలఁగఁ బైకి వారిట్టి బెడద డాసి
పచ్చుచో నిల్తురే పిన్నవారితోడ. 254

ఉ. వారలు ధర్మమార్గ మెడఁబాయక పైక మనేక మిచ్చుచు
న్నారమ నాయనాదరమున న్గ్రహియింపక పండువంటిసం
సారులయింటిమీఁది కతిసాహసవృత్తిని జంప నేగు దు
ర్వారతరాఘమిప్పుడ యవారితమై నినుఁ జుట్టుముట్టదే. 255

క. కులహానిపాపహేతువు
కలహం బరయంగ యశము గలుగదు దీనిన్
వల దుడుగు మంచు నెంతయు
నలుక న్హసనల్లిఖానుఁ డాడినపిదపన్. 256

తే. కొలువునం గలవారు నాగోజిరాయఁ
డాదిగాఁ గల్గువారు న్యాయంబుదొరల
నట్ల పల్కిరి యుదుటురా జంతలోన
చిరివిసపుమాట ఖానుని చెవినిసోఁక. 257

తే. వీకుసరకారుతాజమీఁదారుఁ డరయ
నెదిరిసత్వంబు తనసత్వ మెఱిఁగికొనక
హుకుముచొప్పున నడవక వికటమతిని
దిరుగఁబడి యుంట సరసంపుఁ దెఱఁగె యనిమొ. 258

తే. అట్టిపలు కాలకించి యయ్యార్యులెల్ల
విన్ననై మిన్నకుండి రాసన్న యెఱిఁగి
చెన్ను మిగిలెను ఖానునిచిత్తవృత్తి
మంటకును వాఁడిపెట్టి నట్టంటరాక. 259

ఉ. అంతటఁ గొల్వువారలు నిజావసథంబుల కేగి రుగ్రతాక్రాం
తమనోవికారులయి ఖానుఁడు రాజును లక్ష్మణాఖ్యుఁడా చెం
త వసించు బూసికి వచించిరియాయనయాప్రసంగమాద్యం
తము వించు నప్పుడె దురాగ్రహుఁడై సెలవిచ్చె నాజికిన్.

ఉ. సూరిజనస్తవాస్పృత సుశుభ్రయశోజితపుండరీకడిం
డీరమరాళనారదపటీరమహేశ్వరహీరతారకా
సారతరంగిణీదరతుషారహిమాచలశేషశారదా
శారదచంద్రచంద్రహరిచందనకొండలరాయనందనా. 261

క. దివ్యద్రుమకుసుమసమ, ప్రవ్యక్తసుగంధసారభాసురకీర్తి
ద్రవ్యార్జనాతివికస, న్నవ్యమనఃపద్మపద్మనాయకతిలకా.

మాలిని. శ్రుతశిఖరిగుడాద్రిక్షోణిభృచ్చక్రవర్తి
సతతనిఖిలధర్మస్థాపనోదారకీర్తి
వితరణకృతసద్యోవిద్వదాశాప్రపూర్తి
శ్రితజనవశలీలా సేవధీభూతమూర్తి. 263

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాశ్యపగోత్ర దిట్టకవివంశ పవిత్రాచ్చ
నామాత్య పౌత్ర పాపరాజకవిపుత్ర శ్రీరామచంద్ర చర
ణారవింద ధ్యాన పరాయణ నారాయణాభిధానప్రధాన
మణిప్రణీతం బైన రంగారాయకదనరంగచరిత్రం బను
మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

రంగారాయచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీకామినీపదాబ్జతు
లాకోటిస్ఫుటఝుళంఝుళారావయుత
శ్రీకరనిజమణిమందిర
రాకాచంద్రోపమేయ రామారాయా. 1

వ. అవధరింపు మవ్వలికథావృత్తాంతం బెట్లుండె నని నిలింప
భర్త యత్తాపసప్రవరు నడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 2

శా. మూసాబూసియనుజ్ఞఁ గైకొని మహామూర్ఖాత్ముఁడై ఖానుఁ
డుల్లాసం బేర్పడఁ బారుదెంచి రణలీలావ్యగ్రచేతస్కులౌ
లాసూముఖ్యుల గొప్ప గొప్ప సరదార్లన్ వేగ రప్పించి య
త్త్రాసాటోపవిజృంభితాగ్రహసముద్యత్స్వాంతుఁడై యిట్లనున్.

క. ఆహవమున ధైర్యరసో
త్సాహంబు వహించు సాహసప్రాణులు మీ
బాహాబలంబుఁ జూపుఁడు
మోహీం మరుదెంచె నిదె సమున్ముఖ మగుచున్. 4

చ. మొనఁగల మేటిమానసు లమోఘపరాక్రము లద్రిధైర్యులి
య్యనుపమదుర్గసాధనరణాయతసంయదుపాయశాలి వం

చనఁ దగువారు మీరలని సన్నుతిఁ జేసి తదర్హవస్త్రవా
హనబిరుదప్రధానములనందఱఁ దేల్చెముదంబురాసిలోన్.

వ. ఇవ్విధంబునం జాంబూనదాంబరాభరణతాంబూలంబు
లొసంగిన నంగీకరించి సంగరరంగప్రసంగంబునకుం గు
తూహలంబు వొడమి సన్నద్ధులై పరఁగుచు. 6

మ. ముహురన్యోన్యవిలోకనప్రభవసమ్మోదాతిరేకస్ఫురా
రహితాత్మీయవిచారసూచకపరిమ్లానాననాంభోజులై
రహిఁజూపట్టియు వారలొప్పి రతిదుర్వారాస్త్రశస్త్రసిసం
గ్రహణావ్యగ్రరణార్భటీపటుతరకార్యాతినిశ్శంకతన్. 7

తే. అపుడ రంధ్రశ్రుతిప్రభునాజ్ఞ వడసి
తడసి కొనకేగి పడవాళ్లు దండువెంట
గడిఘిరాయించి సైనముల్ గండటంచు
సైనికులకెల్ల మోహీముసాటి రఘుడు. 8

చ. అతనియనుజ్ఞచొప్పునన యాహవకేళికి నెల్ల సైన్యముల్
జతనములై జతల్పడి విశాలముగాఁ దగు మందుగుండున
ద్భుతతరలోహనాళవితతుల్ జినిసీదినుసౌఫిరంగు లా
యిత మొనరించి యశ్వముల నేనికలం గయిచేసి రేడ్తెఱన్.

వ. మఱియునుం జమూసమూహంబులు శిరస్త్రాణకంకటంబు
లును శరశరాసనఫలకంబులును పరశుపట్టిసప్రాసముసల
ముద్గరపరిఘకరవాలక్షురికాచక్రప్రముఖనిఖిలప్రహ
రణప్రకాండంబులును భండనోచితమండనంబులును ప్రచం
డగతిం బొలిచి రణపాండిత్యంబుఁ దెలుప సన్నద్ధులై తమ
తమవాహినీనాయకులచెంగటం గుతుకంబు నినుపుచు
నిలిచియుండి రయ్యవసరంబున.

ఉ. బాహుజచక్రవర్తిపరిభావితగాండివధన్వుఁడై రణో
త్సాహముతోఁ దురంగమగజవ్రజవీరభటోత్కరంబు లు
గ్రాహవదోహళంబయిన కాంచనరత్నకిరీటముల్ సమి
త్కాహళరాజియుల్ మెఱయ ఖానుఁడు మెచ్చఁగ వచ్చెఁ
గ్రచ్చఱన్. 11

శా. సారాహంకృతిమన్నిరంకుశగతిన్ సంగ్రామరంగస్థలిన్
రారాజన్నవవిక్రమార్కు లనఁగా రాజిల్లువా రెందతే
పేరుల్గాంచి వెడందరొమ్ములవయిన్ పిస్తోల్తుపాకీలతో
శూరాగ్రేసరులైన మూసలు ఫరాసుల్ వచ్చి రుగ్రాకృతిన్.

చ. జవజితవైనతేయములు సాహిణములు ల్సులతాను చూడ్కికిన్
దవిలిచె నత్తరిన్ ముదము ధౌరితరేచితవల్గితప్లుత
ప్లవనపులాయితాదిగతులన్ కలికాముఖవల్గువల్గన
ప్రవణమనస్కసాదిజనభావపదంబుల నాశ్రయించుచున్.

మ. ప్రతిపక్షప్రబలావలేపహరణప్రజ్ఞాసమగ్రంబులు, ప్రతిమ
ప్రస్తుతగండమండలమదాంభఃక్షేపశౌమ్యచ్ఛమూ, ధ్ధుత
రేణూద్గమముల్ ప్రతప్తకలధౌతోద్దీప్తభూషాపరి, ష్కృత
ముల్ మత్తకరీంద్రముల్ మిగులరాజిల్లెన్ సుబా మెచ్చఁగన్.

చ. పృథురభసంబున న్మొఱసె భీషణఘోషణదూషణక్రియా
బధిరితదిక్ప్రఘూణములు భర్మమయావయవాతిరమ్యము
ల్మథితవిపక్షపక్షబహుళప్రతివీరవిభంగరంగముల్
రథముల సంఖ్యసంఖ్యలు ఫరాసులయేలికచూడ్కికింపుగన్.

చ. అతులనిశాతహేతిరుచులాకసమెల్లను నాక్రమింప ను,ద్ధత
గతి నేల యీనినవిధమ్మున లెక్కకు వెక్కసంబుగా,నతనికి

వేడ్క నించిరి సితాసితపీతపిశంగకంచుక, ప్రతతులఁ దాల్చి
చున్ యవనబర్బరమల్క పుళిందపుల్కసుల్. i6

మ. కదనక్షోణికిని త్తెలంగున మొనల్ గట్టాయితంబై నదు,ష్మదుఁ
డాసాహెబు సర్వసైన్యములలో మాద్యద్భుజావిక్రముం,డు
దృఢాటోపియితండటంచు నొగిలాడూఖాను నేమించెన,మ్మద
మొప్పన్ దళవాయి వీవ యని సన్మానింపుచున్ గ్రచ్చఱన్.

శా. లాడూఖాను కుమందముం బటురణాలంఘ్యప్రతాపోజ్జ్వల
తీక్రీడాదర్పితు నివ్విధంబునన నీకిన్యగ్రణిం జేసినన్, వాడున్
జూడగ నొప్పె రావణబలవ్రాతంబులో త్రొల్లి యు,ప్పిడన్ గ
న్పడు మేఘనాథుని మహోద్వృత్తి న్విడంబించుచున్. 18

మ. మదదంతిప్రతిమాన దేహలతికాముం దేహుజంఘ్రాల్మహా,మ్మ
దుహాస్సేనుమయూరుశాత్ర వచమూ మత్తాహిదృప్యస్స్మ
యూ,రుదవాగ్నిప్రతిమల్లువిగ్రహాసమగ్రన్ ।వానిదోర్వీర్య
సం,పదకున్ బాసటగా నమర్చె సమరప్రారంభసంరంభియై.

ఉ. శుంభనిశుంభులన్ దెగడు శూరులు వీరల నా జెలంగి యు
స్తంభపరాక్రమక్రమవిశాలతమై జతగూడి వారు దో
స్తంభవిజృంభితాసిముఖదారుణశస్త్రపరంపరాసము [న్.
త్తంభితధీధితుల్ దివికిఁ దార్కొన నుక్కనఁ బేర్చి రంతయు

శా. లాడూఖానుని నివ్విధిన్ సమరలీలాకేళికిన్ ముఖ్యుఁగా
నీడం బోవక నూలుకొల్పుచు లడాయీకిన్ వడిన్ మొగ్గరం
బై డాయన్ సమకట్టి జోదులఁ దదీయానీకినీశ్రేణినా [ద్ధతిన్.
డాడం బేర్కొని మార్కొనన్ నిలుపువాఁడై ఖానుఁ డత్యు

మ. నుతసత్త్వాధరితోగ్రసేనజనుఁజానూఖానుమీర్జానుజా
నుతలోత్సారితసర్వపర్వతసమానున్ మానకౌరవ్యు ని

ర్జితనానాహితవర్గదుర్గనిచయుఁ సిద్దీబిలాలానుతో [డై.
జతగా నూల్కొలిపెఁ మహోగ్రరణదీక్షా దక్షిణక్ష్మార్యుఁ

శా. లీలాభగ్నసితదుస్సనేనుహాసనల్లీఖాను నాయోధనా
భీలప్రక్రమవిక్రమాతిశయవాగ్భితారిదుర్గానులా
లాలోలాయతవక్త్రుఁ డైన షుకురుల్లాఖానుతో జంటగా
నోలిన్నిల్పె నరాతినిగ్రహకరోద్యోగక్రియాధుర్యుఁ డై.

శా. అత్రాసాత్మవరూధినీనికరబాహాహంక్రియాసారచా
రిత్రధ్వస్తసమస్తశాత్రవనృపశ్రేణీభుజాగర్వనిఁ
ష్కత్రగ్రామణి నుగ్రవిగ్రహుని మూసాబూసి దోఃప్పటుగాఁ
జిత్రక్రోధరసాగ్నిభుగ్నతనుఁ డై చేర్చెఁ రణోచ్చారతిన్. 24

శా. లాసూదొట్టిఫరాసుమండలము లోలస్సేనుతో జోడుగా
లాసుఁ లాసుకు ధన్నిధన్నికిని కుస్తామంటికుస్తాముతో
మూసుఁ మూసుకు కుప్పి కుప్పికిని నైమర్గేను నీటితిగా
మూసాపూర్వలశృంఖలాకృతిని గుంపుల్ దీర్చి తోరంబు
గన్. 25

వ. యివ్విధంబున నానావిధసేనానాయకుల సమకట్టి యందగ్రభాగంబున లాడూఖాను కుమందమును బిఱిందిదెస జంట్రాల్మహమ్మదు హుస్సేనుమయూరును వారలకు దక్షిణపుదిక్కునఁ గన్నాకుగా జానూఖాను మిర్జాసిద్దీబిలాలానులును దదుత్తరదిశను హాసనల్లీఖాను షుకురుల్లాఖానులును బశ్చాత్ప్రదేశంబున ఛత్రపతి రామచందురు ప్రముఖరజపుత్రసమేతంబుగా బొంస్లీక ఫారసీక యవన బర్బర పుళింద మల్కఫల్కసాదులగు సాదులును మధ్యప్రదేశంబున విజయరామరాజన్య తిలకంబును నుద్ధతులము

ల్కును వారల కిరుగెలంకులం బొసట గాలాసూప్రరోగ మఘరాసుమండలంబును బాదుకొల్పి నాసీరంబునం జినిసీ ఫిరంగు దాదులును జెక్కుమొనల నుక్కుగల జిరాగుత్తా లఫౌజును దాని కంతటికి జక్రవలయాకారంబులుగాఁ జెకిముకితుపాకీబారుగడిదీలను దత్తదుచితక్రమక్రమాను గుణ్యంబుగా నీలపీతారుణగౌరకడారపిశంగవర్ణస్ఫీతకేతన వాత్రితంబులును భల్లూకవ్యాఘ్ర చర్మభర్మమయవర్మ విశేషంబులును భండనోద్దండమండనప్రకాండంబులునుం గీలుకొలిపి దండాకారశకట క్రౌంచపద్మవ్యూహప్రకారం బులుగా మొగ్గరంబులుదీర్చి గడీదిరుగువాఁ రంఘిరాయిం పు మని యనీకినీనికరంబుల కనుజ్ఞ యొసంగినం గదలి యు త్తుంగమత్తమతంగజ బృంహితంబులును సంగరాభంగుర తురంగమ హేషానిర్ఘోషంబులును శతాంగనేమీవిరావం బులును నానాయోధనోద్భటభటోత్కరక్ష్వేళారవంబులు ను శింజినీఠంకారంబులును కేతనపటపటాత్కార ఘోరని స్వనంబులును నరభేరీబాజాఝాంకరణధ్వనులును డమారం ఫుటోకుల రవలియు నేకీభవించి సర్వపర్వతప్రపంచంబు నాక్రమించి పఱతెంచు యుగసమయవిఘూర్ణమానచతు రర్ణవకలకలంబు ననుకరింపుచుం గోలాహలంబుగా విశ్వ విశ్వంభరానభోంతరాళంబు నిండి దిగంతదంతావళశ్రవణ కోటరవిపాటనద్రఢిమంబు రవకట్ట బొబ్బిలిగడీచుట్టు ముట్టి నిలిచె నంత నచ్చట. 26

ఉ. హైదరుజంగుపంపున మహాహవకేళికిఁ గోటచుట్టి బా హాదృఢవిక్రమోద్ధతి రయమ్మున సైన్యము వచ్చి నిల్చె ని

మ్మాదివిచార మెట్లని యమేయపరాక్రము రంగరాయధా
త్రీదయితుం గుఱించి విచరించిరి యచ్చటిపెద్దమానసుల్.

క. అంతట రంగారాయఁడు
చింత యొకింతయును లేక చెన్నగు ధృతి మ
త్స్వాంతమ్మున బురుజెక్కి త
దంతికగతఖానుసేన నంతయుఁ గాంచెన్. 28

తే. చూచి తలయూఁచి తద్బలస్తోమభీమ
సమరసన్నాహసాహసోత్సాహములకు
నబ్బురం బంది వీరంద అస్మదీయ
లోహనాళంపుగుండ్ల వ్రేలుదురుగాక. 29

చ. అని కృతనిశ్చయుం డయి నిజాశ్రితవీరభటప్రతానముం
గని కనుసన్నలో మెలఁగఁగాఁ దగురీతిని నియ్యకొల్పి మీ
రును జతనంబుగాఁ గరసరోరుహకీలితలోహనాళులై, సుని
శితకుంతసంతతులు శోభిల నుండుఁ డటంచుఁ బల్కుచున్.

తే. మనయరాబాసమిష్టిభీమంబుగాఁగ
మందుగుండును గట్టించి పొందుపఱచుఁ
డెందు నెందుల ననవుఁడు గ్రిందుకొనుచుఁ
దత్తదధికృతపురుషు లందఱును జెలఁగి. 31

సీ. నక్రప్రదీపనిర్వక్రశుక్రాభీల
కీల లొల్కెడుఫిరంగీలవారు
కాలకూటంబులు జ్వాలాముఖంబులై
క్రాలెడు జభరుజంగీలగుంపు
కాలకాలాయసాకారఘోరమ్ములై
పొలుపొందు గుంటికోపులబిడారు

బాడబానలశిఖాపటలీనిరాఘాట
కీల లీనెడు జర్ఝూయిూలగుంపు

తే. గండుమిగిలిన రేకలాతండములును
లగ్గిడింపులు దించె నాలగ్గలముగఁ
గోట నలుచుట్టు లురువడి మాటులందు
బురుజులందును నిలిపి రద్భుతముగాఁగ. 32

మ. జిగురం బ్లో పెనంబులున్ దిలరసస్నిగ్ధోష్ణకుంభంబులున్
పొగబాణంబులుఁ జిచ్చుబుడ్లు వసియార్పుం దారుఖండం
బులున్, మృగచర్మంబుల మందుతిత్తులును మొద్దీశెల్ సిలా
యంత్రముల్, జిగిగా నుంచిరి కోటకొమ్ములపయిం జెన్నా
సుతారమ్ములన్. 33

సీ. కొనల నింగిలము గీల్కొలిపి జానకి త్రాళ్ల
వలయముల్ కూర్పరస్థలులఁ జేర్చి
కటిసీమ నెఱ్ఱడాల్ కాశలపై మందు
సచిలాతిముసుగుదస్తా లమర్చి
వల కేలుపిడిఁదికి వంచి డా కేల్సాచి
వెడఁదరొమ్ముల నంట మడమ లూది
గుఱిదప్పనీని యబ్బురపుఁజూడ్కులు వాతి
యుక్కుటీగలమీఁద నూలుకొలిపి

తే. శాత్రవభయంకరోద్దండచండపటిమ
మెండుకొనుచుండ నెలగోలు గండుమెఱసి
గండికోటతుపాకీలదండిబారు
బారుగా నిల్చె నురువడిఁ బై గణంగి. 34

మ. పులితోల్ జల్లులబారుటీటియలఁగుంపు లుల్కటాకించుటం
దెలపల్లెంబులు బాకులుం దుముకుకత్తీలుం మొలామాకటా
రులు జండాళులు బేజుమాలు పనిదీర్పుం గప్పునాల్గుజ్జుక
త్తులు నిమ్చాలు ధరించి వీరభటులందు న్నిల్చి రుజ్జృంభ
తన్. 35

క. బులుగారుపేటివాలా
జిలుగుసిలేబక్తిరులును జికిలీతరవా
రులు సింగిణీతరకసం
బులుదాలిచి నిలచి రెల్ల బురుజులరౌతుల్. 36

సీ. ఘనభుజాబలశాలి కాకర్లపూడి వేం
కటరాజు కొంతసంఘంబుతోడ
నరనుతశౌర్యుఁ డిస్గంటిధర్మారాయ
భూకాంతుఁ డొకకొంతమూఁకతోడ
స్థిరతరధైర్యుండు చెలికాని వేంకట
క్షితిపాలుఁ డొకకొంతసేనతోడ
శాత్రవముఖసరోజాతారి దామెర
ధర్మరాయఁడు గొంతదళముతోడ
తే. బశ్చిమోత్తరదక్షిణప్రాగ్దిశాభి
భాగకుడ్యంబులకు నెక్కి ప్రబలబలస
మృద్ధిసన్నాహములతోఁ బ్రసిద్ధగరిమ
బారుదీర్చిరి కోట నల్బాజులందు. 37

మ. ధృతిని స్గంటినృసింహరాయఁడను పృథ్వీభర్తయెంతేసము
ద్ధతమై బాజులయేటు లాడు ప్రజకుం దగ్గైన మొగ్గైన మ

ద్ధతుగా రై ప్రకటించుచు న్నిలిచెఁ జెంత న్పాండవశ్రేణి కి
ష్టతము న్నాజికి సైన్యనాథుఁ డగు ధృష్టద్యుమ్నుచందం
బునన్. 38

చ. కరులు రథంబు లశ్వములు కాల్బలముల్ సమరోచితక్రియా
సరణి నలంకృతంబు లయి సత్వరగా నరుదెంచె నంత ని
ష్ఠురభుజసాహసద్రఢిమ జొప్పడ జాగ్రతతోడ దానునుం
గురుతరలీలమై పసపుకోకలు దాలిచి నిల్చె నాజికిన్. 39

శా. రంగారాయనృపాలుఁ డిప్పగిది వీరగ్రామణుల్ మెచ్చ స
ర్వాంగాలింగితశాలిబాసిచయహృద్యత్కంచుకభ్రాజియై
వెంకళ్రాయుని కాత్మసోదరున కుర్వీభార మర్పించి సూ
నుం గౌతూహల ముప్పతిల్లఁ దదధీనుం జేసి యూపిష్మటన్.

క. చెలికాని వెంకభూవరు
నలఘుస్థైర్యంబు మెరయ నవరోధజనం
బుల నాలోకనయాత్రకు
నలువొందఁగ నీయ కొల్పు మని దృఢమతియై. 41

చ. అపుడు ధరామరాగ్రణుల కానతుఁడై తిలభూహిరణ్యగో
కపిశపిశంగవస్త్రతురగప్రకరాదులు చాల నిచ్చి ని
శ్చపలమనస్కతన్ వివిధసౌరతతిన్ భజియింపుచున్ త్రివి
ష్టపపదవీసమాక్రమణసంభవలగ్నవిచారమగ్నుఁడై. 42

క. ఖానునియడకు జిరాయ
త్ఖానాబాయన్న ననిచె కడువడి రంగ
క్ష్మానేతయమరలోక
ధ్యానారూఢాత్ముఁ డిట్లు తగదని తెలుపన్. 43

చ. అతఁడును నట్లు యేగి యనయమ్మిది వారలు పిన్నవారితో
హాత మగువారు మీరు తెలియ న్బలుక న్వివరించు కేని
యుద్ధతమతులై దురం బగు విదారణపుం బని పూని
యిట్టిదుర్మతి విడవేని పైనుసురుమానదు నీకు నిజంబు
ఖానుఁడా. 44

తే. కోట విడిచి పోవ రాటోపములు జూపి
తిరుగబడి దురంబు నెరపనోప
రాత్మఘాతవలన నభిమానరక్షణం
బనుమతించువార లకట వారు. 45

మ. నయ మింతేనియు లేక మీర లటు లన్యాయంబుచే రాఁగని
ర్భయతం దాల్చుచు మేము మానుషపువర్గం బౌట మీ
కిట్లు నిర్దయ యొప్పఁ విధి లేదు చావక యధర్మవ్యాప్తి
చేకూరు మీ, పయి నైచెఁ జేసెడు బుద్ధి లే దిది మనోవా
క్కాయకర్మంబులన్. 46

చ. మరణము డాసినప్పు డసమానపరాక్రమశక్రసూతిభూ
వరతిలకంబు రంగనృపవర్యుఁడు పోరున నోల మాన చే
కురఁ డటమీఁద నెందఱనుఁ గూల్చునో చచ్చెడువాని
కుర్వి సాగర మది జానుదఘ్న మగు గా యని యాయన
యేగ క్రిమ్మరన్. 47

తే. అంత నచ్ఛిద్రకర్ణుఁ డుద్యద్దవాగ్ని
పగిది మండుచు నిప్పుడ బవరమునకు
నూలుకొల్పెద నని లేచి మోగ్రిలనుండు
పసిడిజలపోతఖాతి నీపైవి దొడిగి. 48

శా. బంగారంపుఫరంజుక్రొంజికిలివాల్పట్టైనడాలున్ జిరా, సింగా
ణిందౌనలన్ వహింపుచు సిరాజీఫారసీదేశపున్, టాంగఘ్ను
ఱ్ఱము నెక్కి వచ్చెను నిజాంతః క్రోధవాఃపూరముల్, పౌం
గన్ హైదరజంగు జంగ మనగంబో నాచమూభూమికిన్.

శా. సేనావారముఁ జొచ్చి వచ్చియతఁ డక్షీణానురాగంబుతో
నానాసైనికనాయకప్రతతిలో నాసీరదేశంబులం
దేనుంగుంగముల న్దురంగమములన్ యేయేనిశానీలతో
జానౌజోదుల నెల్ల నారసి సమిజ్జాగ్రత్త్వరోదగ్రుఁడై. 50

శా. జానూలాడుఫరాసుసిద్ధిరజపూర్జండాల్లి హమ్మాదుము
ఖ్యానీకిన్యధినాథయోధులసముద్యద్దర్పసందీప్తులన్
గానిండాలము చాల మేలయిన లగ్నం బంచు రాపించె స
న్నానింప స్త్వర నేగి వారును రణోన్మాదానుమోదాత్ములై.

శా. డేరీజాకెదుటన్ ఫిరంగులగముల్ ఢీకొల్పి ఘోరాహవో
దారస్స్వైరవిహారసారకలవాదర్పాంధబంధూభవ, న్నీరం
ధ్రాదృతవీరపాణులు కృపాణీప్రస్ఫురత్పాణులున్, గ్రూర
ప్రాణులు నైన దాడుల రవుల్కొల్పన్ని యోగించినన్.

మ. జినిసీదీర్చి ఫిరంగుదాదులు సముక్షిప్తాంశుకస్తోములై
యనలజ్వాలలు కోలల న్గమిచి హాహారావ ముప్పొంగఁ ద
ద్ఘనవప్రోరుకవాటపాటనకళాగాఢోద్యముల్లక్ష్యదృ [లన్.
ష్టిని యొక్కుమ్మడి నాదుకొల్పిరి దిశాశ్రేణుల్ కదుం బెగ్గి

చ. అపుడు ధరాతలం బదరె నద్రులు మ్రొగ్గతిలెన్ దిశాతల
ద్వీపములు దిద్దిరం దిరిగె దీర్ణము లయ్యె హరిత్పరంపరల్
తపనహిమాంశు లొత్తిలిరి తారలు డుల్లెఁ బయోధు లింకె
నిట్లపరిమితంబుగా మొఱయునాజినిశీనినదంబుడంబునన్.

శా. రుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రతతిభీరూభూతభూరివ్యథా
ముద్రాముద్రితచిత్తతం బారసి గుంపుల్ గూడె మింటన్ జగ
ద్విద్రావద్రఢిమైకభీకరతమావిర్భూతఘూమధ్వజో
న్నిద్రోద్రిప్రవక్త్రచ్ఛతఘ్నిపటలీనీరంధ్రనాదార్భటిన్. 55

తే. కటకటా యిట్టిదుస్తంత్రకార్యమునకుఁ
బూనినయతండు మూఁడవపూటయందుఁ
గులిశధారానిహతిఁ గూలు కొండకరణి
గంతుగొనఁగలఁ డని పల్కె గగనవాణి. 56

క. నెత్తురులసోనవాన వి
యత్తలమున నుండి తొరఁగె నవనీస్థలిపై
మొత్తంబు లగుచుఁ గడువడి
నుత్తలపడి రాలె నపుడు నుల్కాతతులున్. 57

సీ. తట్టికోటయగల్చి దారుణోష్మలు గ్రమ్మి
వంకదారుకు డాసి వ్రాలునవియు
నినుపతల్పులు ఘణిల్లనఁ దాకి పిఱిఁదికి
రవలిమై వచ్చి నెట్టువియు నవియు
ద్వారబంధపుఁగమ్మి దూఱి యవ్వలికంట
మున్ని పాఱఁగ నొడిఁ డొల్లునవియు
గుఱిఁ దప్పి పఱతెంచి కోటముంగలిహస్తి
నఖపుదుమ్ముల రేచి నక్కునవియు

తే. నగుచు నొండెడ నెడయాక నంటి తూఁగి
బంతు లాడినపగిది గుభాలుభాలు
నినదభయదార్భటులశతఘ్నిప్రయుక్త
తాళఫలసన్నిభాయసగోళతతులు. 58

సీ. గంధాశ్మనికరదుర్గంధధూమస్తోమ
సంఛాదితాఖిలాశాచయంబు
బహులశతఘ్నీగుభాల్గుభారభటికా
బధిరీకృతేంద్రసభాతలంబు
కేతనాతతమరుద్వ్రాతఝుంకరణప్ర
కంపితసకలలోకవ్రజంబు
భేరికాధ్వానాదభీతావనీధరా
గ్రస్థలస్థాయి మృగప్రకాండ
తే. మశ్వఖురకోటిఘట్టనాయాసచకిత
ధరణిధరణాక్షమాత్తభూత్కరణభగ్న
మానశేషాహిరాట్ఫణామండలంబు
తొలుఫిరంగులజగడంబుకలన నిలిచె. 59

శా. జెట్టిం జీమలుబట్టినట్లపుడు నిశ్రేణుల్ శిరస్త్రాణముల్
కట్టుం గోలలు పాఱచిప్పలుసురంగంపుల్ సుతారుల్ జురా
తొట్టుల్ కుంజరపుంజముల్ మడుపుఁగత్తుల్ మొత్తమై రాగడీ
జిట్టుల్ జిట్టున లగ్గకెక్కుటకునై చేరె న్బలస్తోమముల్. 60

మ. రణఘూటీలును దంధమాలు గడిమోర్చాలుల్ ఫిరంగీలు చి
క్కణమౌ సూరతుమందుగుండ్లు పొదులుల్ గాఢంబుగా
కోటచుట్టణుమాత్రం బెడయీక యీకవిడిన ట్లంతంతకుల్
డాసి రాఁ, గణఁకం గాంచి తదంతరస్థభటసంఘాతంబు
నిర్భీతమై. 61

ఉ. వచ్చెను హద్దు తప్పి బలవర్గ మనర్గళవిక్రమోద్ధతిల్
హెచ్చియగడ్త డాసి యని హెచ్చరికం గడిమన్నెవీరుతో
నొచ్చము మాని తెల్పనపు డుక్కున హూయని సన్నకొల్పి

మీా, యిచ్చకు వచ్చినట్టు లేక నేయుఁ డనె న్గనపాలమాళి
యున్. 62

తే. సంధి పొసఁగమి నిట్టి దుస్సంధి గూడె
నింకఁ బోదని యొండొరు లెచ్చరింపు
కొనుచు బురుజులఁ దగు ఫిరంగులన గాదు
కొలుప సాగిరి వేనవే ల్గుములు గూడి. 63

చ. చొరఁబడి వచ్చువారి గుఱిఁ జూచుచుఁ గొంకక జేరుగళ్ల
లో,నురువడి వంచిపట్టి యెడ యూదక పై నెలగోలురగ్గడీ
యురువడి వెంబడి న్నిలిచి యోర్చుచు నేయఁగ మూఁగి
పెల్లుగాఁ,బరువడి నొక్కపెట్టునఁ దుపాకులు ధామ్ముధమీా
ధమీాలునన్. 64

శా. వాసిం బేర్కొను రంగరాడ్జనుదవ్యాసంగము ల్కాని యా
మూాసాబూసి ముఖాహితాననవాంభోజాతగంధగ్రహే
చ్ఛాసంరంభనిగుంభితారవము లై చంచద్గతి న్వచ్చు భృం
గీసంఘుంబు లనంగ వ్రాలెను దుపాకీగుంఝ్లు రివ్రివ్వునన్.

సీ. కోటపేరిటిశక్తి గ్రుడ్లెత్తఁగావింపఁ
బొరిఁబొరి రాలునిప్పులొ యనంగ
రణదుర్గమీాద నీరంధ్రంబుగాఁ జల్ల
రాజిల్లు నాచార లాజ లనఁగ
గడిదుర్గ మనియెడి కాలాహి గ్రక్కిన
క్రొవ్వేడిమివిసంపుగుళిక లనఁగ
రంగరాయకుమారమణాభ్రమునఁ బుట్టి
దొరఁగెడు పిడుగుక్కుతునక లనఁగ

తే. లెక్క కెక్కుడుగాఁ దూగు రేకలాలు
గుంటికోపులు జబురుజంగులు ఫిరంగు
లొక్క మొగి గాతు గావింప నుక్కుమెఱసె
గుండ్లగుంపులు జడివాన గురిసినట్లు. 66

క. ఇరువాగుదొరలదళములు
మొఱసె నగారాలు మేరుముఖపర్వతముల్
దురమున గొండొరు దారసి
యురువడి ఢీఢీక్కులాడు నొఱపునఁ దఱుచై. 67

శా. భేరీభాంకరణంబులుం గరిఘటాబృందిష్ఠఘీంకారముల్
ఘోరాటోపవిజృంభితారిజనతాకోదండఠంకారముల్
వీరవ్రాతభయంకరారభటిమద్విఖ్యాతహుంకారముల్
నీరంధ్రంబులుగాఁగ రెండుదెసలన్ నిండెన్ ప్రచండోద్ధతిన్.

మ. తమప్రాణంబులు వైరికోటులును దత్ప్రాణప్రతానంబులుం
దమకుం గైకొనకుండ మార్పులకు నై దార్కొన్న యా
యోధనో, ద్యమలీలావసరంబునం దెగర నేయం దోఁచు
పిష్టాతక,క్రమమై వైచె ధరారజంబు హయరింఖాసంఘసం
ఘాతమై. 69

తే. అట్టియద్భుతరసదృష్ట్యాతిశయము
చొక్కఁగ విమానతతు లెక్కి నిక్కినిక్కి
చూడసాగె వియచ్చరస్తోమ మప్పు
డభ్రమున నుండి తముఁ దాఁకు ననెడుభీతి. 70

తే. అంత నేనును గలహాశి నగుటఁ జేసి
కుతుక ముదయించి వచ్చి భారతరణంబు

నాఁడుగాఁ గూటిపేదనై నేఁటి కిందు
గంటి నని కుంచవిసరుచు నుంటి మింట. 71

మ. అపు డన్యోన్యజయాభిలాషలరణాహంకారహుంకారపూ
ర్వపరిస్ఫీతనిజప్రతాపకలనానైదగ్ధ్యముల్ మీఱఁ దో
రపుఁ గిన్కన్ రిపుకోటిబిట్టదుర దుర్గస్థాయులుం గోట బో
ల్కి పడంగా యవనోగ్రసైన్యముఫరంగీల్ గుప్పి రొక్కుమ్మడిన్.

మ. ఇరువాగుం దళముల్ ఫరంగులగముల్ హేరాళమై పర్వ ని
ట్లురువేగంబున నేయుగుం డ్లగిరి నొండొంటి న్వడిందాకి ని
ష్ఠురనిర్ఘోషముతోడ మిన్నొఱయుచున్ క్షోణిస్థలిన్ వ్రాలి క్ర
చ్చుఱ పాతాళతలంబు ముట్టసరిగెన్ సంగ్రామరంగంబునన్.

మ. గజముల్ ఘోటకముల్ బడల్పడిచసంగావారువస్త్రం బొగిన్
రజమై కుప్పలు గూడి రాలి పడ సంరంభంబుచే వీరలున్
భుజగర్వం బనివార్యమై పొదలఁగాఁ బోరాడి రప్పున్నె రా
ఢ్వాజినుల్ మ్లేచ్ఛభటుల్ పరస్పరజయాధ్యాసీసభావంబునన్.

శా. ఈలామండనముల్ జటేల్పడ ఒజాయీ లేకలాలున్ ఫిరం
గీలున్ రువ్వినగుండ్లు పెన్పొగలు నింగిం గ్రమ్మి నిమ్మై తమో
జాలంబుల్ సమరాంగణంబు మెఱసెం జాలంగ నీనుంగు పెం
పైలూనాకృతిఁగాంచె బొబ్బిలిగడీయాలంబు సోలింపుచున్.

మ. పరుషాంభోధరమండలం బురువడిం బ్రస్ఫీతగర్జాసము,త్క
రమై క్రాలు మహాశనిప్రతతి నాఁ గారామసింగీల ఘో,రర
వం బొల్కెడు వేడిగుం డ్లురల హాహారిగాఁ బోరిరి, ట్లి
రువాగుం దొర లంత భీతికరమై యేపారె నాలం బొగిన్.

చ. బలముల నెచ్చరింపుచుఁ దుపాకులమూఁకలు దంధమాలు
ని,ట్టలముగ మోరిజా ల్బురుజు డాయఁ గిలార్పుచు లాడు

ఖానుఁ డు,జ్జ్వలతరకోపవహ్నికణ సంజ్వలితేక్షణుఁ డై
కడంగికో, ల్తల నడపించె సైన్యముల దర్పవిజృంభణ ముప్ప
తిల్లగన్. 77

శా. శాతాసీప్రభ లాకసం బలముగాఁ జండాత్ర్యహమ్మాదుసం
జాతక్రోధరసప్రసారితజిగీషాభీషణౌద్ధత్యవా,చాతంత్రింబు
వెలార్చుచుం గడువడిఁ సన్నద్ధుఁడై తూఁగి సం,ఖ్యాతీతం
బగు సేనతో నడచె హుంకారింపుచుఁ లగ్గకున్. 78

మ. పృతనామండలికుండలీకృతధనుర్బృందంబుతో సందడిం
చి తుపాకుల్పయినుండిరా ఫలకముల్ శీర్షంబులం జేర్చియా
తతహేతి ప్రకరంబు డుస్సికొని యుద్ఘాటింపుచు న్గోడ కు
ద్ధతిడాబాలును నొడ్డుగుంటలును నండల్గాఁగడాయంజనెన్.

శా. కేడెంబుం దరవారుఁ గేలఁ గొని యత్క్షీణప్రతాపాద్భుత
క్ష్వేడారావ మొసంగ దానును దుపాకిం ద్రిప్పుచుం దేవన
మ్రాడావాసపురంబుపైఁ దొడరు వృత్రప్రక్రియం గ్రుద్ధుఁడై
లాడూఖాను కుమంద మేట్తైఅ గడీ లగ్గల్ గొన న్రావడిన్.

చ. బురుజులమీఁద నుండి పరిఫుల్లసరోరుహగర్భనిగ్గళ
ద్గురుతరచంచరీకములకోపునఁ బెద్దతుపాకిగుండ్లు ని
ష్ఠురగతిచిత్తవాన తెరసోకిన చాడ్పున తాలగోల్తలఁ
విరిగిరి బెగ్గడిల్లి పురి విచ్చిరి నొచ్చిరి మ్లేచ్ఛు లయ్యెడన్.

చ. మునుమునఁ దారసిల్లి తన మొగ్గరపుం బలుమానుసు ల్గదుఁ
వెనుకకు నోల మాన గొని వీఁగినఁ గ్రమ్మఱఁ గూడఁగట్టి మీ
ఘనతరదుర్గసాధననికామపటుత్వముఁ జూపుఁ డంచు నె
ట్టనఁ బురికొల్పి యిట్లలవడఁ నడపించెను లాడుగోడకున్.

మ. మనలా డూచెరలాడు సైన్యములతో మాద్యద్గతిన్ గోడ గై
కొనఁ దాలగ్గకుఁ దూఁగె నంచు విని యత్యుగ్రాత్మ వర్గంబు నె
క్కొనఁగా రాజవతంసుఁ డుద్ధతులముల్కుం గారునిస్సాణని
స్వనవిస్ఫోటితదిక్ప్రఘాణు లగుచున్ సన్నద్ధులై తోడ్పడన్.

మ. తనకుం బాసట గాఁగ నిల్చిన భుజాదర్పాధికప్రాణులన్
ఘనులన్ వారలఁ గాంచి కయ్యమునకుం గాల్ద్రివ్వుచున్
బిచ్చలిం,చిన తోడ్పాటున కుబ్బి బొబ్బిలిగడీఁ జేకొందు నే
నిప్పు డం,చును లాడూతనదోఃప్రసంగగరిమల్ శూరుల్
వితర్కింపఁగన్. 84

చ. గజఘరజంగుపెంపున నికామతరత్వరఁ గొల్చుచుం జముం
వ్రజముల నూలు కొల్పి పురి వాయక యుండ మఱల్చి
కొంచు భూ,రజము మఱుంగుగా నుఱక రౌతులబాసటఁ
దూఁగి డాసె లా,డజినము నెత్తి నత్తమిల నత్తమికండఱుఁ
దన్నుఁ జూడఁగన్. 85

శా. మూసాబూసియురాజు నాశ్వికబలంబుల్ ఫారసీకాగ్రణుల్
లాసూదొట్టిఘరాసుమండలము కిల్లా బెగ్గటిల్లంగ ధా
రాసంపాతము గాఁగ నొక్కమొగి గర్ణాలుం దుపాకీలు సం
త్రాసం బానఁగ గుప్పి రెల్లెడల నీరంధ్రంబుగా నత్తఱిన్.

వ. ఇట్లురువడింపుచు లాడూఖానుండునుం దనయిరుగెలం
కుల నుఱక మొఱయు ఢక్కాహుడుక్కాపటహతమ్మటభే
రీభాంకారంబుఁ గరిఘటాఘీంకారంబులుఁ బ్రమత్తరా
హుత్తప్రకాండ కుండలితకోదండ మౌర్వీటంకారంబులుఁ
బదాతిజనహుంకారఁబులు బిట్టుఱికి జెట్టిమగలలో నొం
డొరులం బిలిచికొను నెలుంగుల కలకలంబులుఁ దుములం

బులుగా బురుజులపై నుండి వార్చిలు లోహనాళప్రయుక్త
భయదాయకాయోమయఘుటికాపరంపరల తుంపరలకుఁ
జెదరక తురంగమఖురాహతధరాపరాగపటలంబు రోదసీ
కుహరంబు నిండ మెండుకొని నిశ్శ్రేణికానికాయాదిసాధ
నంబులతోఁ గిలార్చుచుం గదియబలు తెంచు నవసరంబున.

మ. పటహధ్వానవిఘూర్ణితాఖిలదిశాబ్రహ్మాండభాండంబుగాఁ
బటుసంరంభముతోడ బొబ్బిలిగడీపై నుండు జోదుల్ నిజో
ద్భటదోఃపాండితిఁ జూచి మింట సురబృందంబుల్ వెరం
గంద నొక్కట మ్రోయించిరి రామసింగులు ఫిరంగీల్
గుంటికోపు ల్వడిన్. 88

సీ. తొలుదొల్త బాడబజ్వాలనకణాలోల
ఖేలనల్ గల తుపాకీ లమర్చి
యావెన్క నుద్వేలదావపావకశిఖా
భీలంబు లగు జజాయీలు దీర్చి
యాపిఱుందయు గాంతయమదంష్ట్రికాచయో
త్తాలంబు లగు రేకలాలు నిలిపి
యాపిమ్మట నటద్విరూపాక్షఫాలాగ్ని
కీలలీనెడు ఫిరంగీలు నించి

తే. జబరుజంగులు బెనచి బిట్టుబుక నేయ
బదరికామలకామ్రజాంబవకపిత్థ
తాలకూష్మాండసన్నిభోత్తాళగోళ
జాల మయ మయ్యె యావఁ పైన్య మపుడు. 89

సీ. కత్తళమ్ములు చించి బత్తళమ్ములు ద్రుంచి
వెడఁదరొమ్ములు దూసి వెడలిపాఱి

కండలు తెమలించి గుండెలు గమలించి
కందనగాయలు గాడిపాఱి
తలలు ముక్కలుజేసి దౌడ లుక్కఱ డాసి
మెదడు బైలురుకంగఁ బొదువఁ బాఱి
వీనులు వదలించి జానులు విదళించి
తిత్తులు దిగదీయ హత్తిపాఱి
తే. పిక్క యంకిలి చంకిలి ప్రక్క డొక్క
మూపు వీపునఁ గాల్గేలు ముక్కుఁ జెక్కు
కన్ను వెన్ననకుండఁ జీకాకుపఱచె
సుడుసుడులు గట్టి యగ్గింప్లసోనవాన. 90
మ. కరియూథమ్ములు మ్రొగ్గి బెగ్గిలెఁ దురంగశ్రేణిపై వ్రాలెఁ ద
త్తురగస్తోమము కాల్బలంబులపయిం దూలాడుచుం గూలెఁ
ద,త్త్వరపాదాతిచయంబు వాఱుగ గఁతండంబుపై సోలెఁ
జెం,దిరఫుం గొండలువోలె నెత్తు రొలుకఁ ధిక్కారముల్
మానుచున్. 91

వ. అది మఱియునుం గాక కాకోలకబళనారంభసమయ సంరం
భ విజృంభిత శాంభవ ఫాలఫలకవిలోకన జ్వలన కరాళాయ
మానకీలాకలాపంబులం బోనిశతఘ్నికాపరంపరలు వఱపి
నం దెఱపి యీక మంటలు గ్రక్కుచుం గ్రిక్కిఱిసి చుఱు
కుచుఱుక్కనం గాడిపాఱం బోఁడిమి చెడి పుడమిం గూలు
మాతంగంబులును మతంగజవ్రజంబుల తిరుగుడులం గుది
వడివడి దప్పి దప్పిగొని కుప్పలుగా నొఱగు తురంగంబు
లును దురంగమనిపాతవేగంబునం గొందలం బంది క్రిందం
బడి నలిగి బొందులు వదలు రాహుత్తులును రౌతులసం

దడిం బడి కాలు చే యాడక వా్రిలు కాలుబలంబులును బాదాతిజాలంబులు పలువలుకం బాఱినజజాయిగుండ్ల తాఁకునం దేకువ సడలి వడి దరగి తొఱఁగు గడిదీసమూహంబులును రేకలా రాకరకు మైమఱువులు రువ్వుళ్లుగా డుస్సి పాఱినం గాయంబులవెంబడిం బాఱు నెత్తురుటేరులం దేలియాడు యవనపుల్కసాదికళేబరంబులును దుపాకీధమాధమీకారంబులకు నాకులం బంది డిందం బాఱి కొఱప్రాణంబులతో విలవిలం గుదులుకొను రాజన్యమండలంబులును దండధరపురోన్ముఖులై యాత్మవర్గంబులం దలఁచి నెవ్వగలం బొగలు రజపుత్రవ్యూహంబులును పరాసు లగు ఫరాసులును గాందిశీకు లగు ఫారసీకులును శరణాగతవింధ్యపక్కణు లగు ధక్కణులును బలాయనాయత్తు లగు దలాయత్తులును నొగిలిన వీరభటులును సాధ్వసస్వాంతు లగు సార్జంతులును నిగూఢప్రచారు లగు మయూరులును నధగతా ర్తప్రణాదు లగు సోలుదాదులును విహ్వాలితాకారు లగు సుబేదారులును దెగిన కుత్తికలును జిమ్మనగ్రోవులం జిమ్మిన వడువున న్వెడలు రక్తధారాపూరంబులును వండం దఱిగినట్లుండు కండలకొండలును బ్రేవుల ప్రోవులును బిండిలిపిండు లైన గుండియలును ఖండంబు లైన కాలఖండంబులును రజంబు లైన భుజంబులును జెక్కుచె క్కైనడొక్కలును బరెవరె లైన పుఱియలును దుత్తునియ లైన మేనులును బగిలిన యురంబులును దుమ్ము లైన యమ్ములును లుంఠితంబు లైన కంఠంబులును దుండంబు లగు కోదండబులును నిసుము లైన యసి

ముసలంబులును సంజాతవినిపాతంబులగు కేతనంబులునుం గలిగి రౌద్రరసాతిరేకంబునకు సూచకంబై లులితకేశజాలంబు శైవాలంబుగా గళితమణిభూషణమణివిసరం బిసుముగాఁ దేలి యాడు చిందంపుపరువు నురువుగా నడుగునఁ జేరిన మెదడు కర్దమంబుగా నంతరాంతరంబులం గనుపట్టు ప్రపదంబులు కూర్మంబులుగా ముక్తాహారవారంబులు జలవ్యాళంబులుగాఁ గరవాలచక్రంబులు నక్రంబులుగా నవిరళంబుగాఁ బ్రవహించుశోణితతరంగిణీగణంబులవలనం దలంపను విలోకింపను దరంబు గాక భీభత్సాత్మకంబై కుత్తుకబంటిగా నెత్తురులు గ్రోలి మొత్తంబులై నృత్తంబులు సలుపుచుం జాతరలాడు భేతాళంబులును గ్రొవ్వుముద్ద లుద్దవిడి దద్దయు దనివిదీఱ నారగించి గుల్లునం ద్రేంచుపిశాచంబులును గండలు మెసఁగి కొటికలు గొఱికి కండనగాయలం గలిగిన చవులు వరికించి గుండియలు దిని పిండుఁగట్టి తాండవం బొనరించు భూతంబులును పీనుంగులై పడియున్న నేనుంగుల ఫాలంబులు గద్దియలుగాఁ గులంబు పెద్దల నాసీనులం జేసి కపాలపాత్రంబుల నతిహితంబు లగు లోహితజలంబులు దెచ్చి యర్ఘ్యపాద్యంబులం దేల్చి ఖేటకంబులు పళ్లెరంబులు పఱచి మేదోమాంసమస్తిష్కమజ్జాదిపదార్థంబులు వడ్డించి చుట్టంబులకు విందులు వెట్టు ఢాకినీలోకంబులును కుణపప్రతానంబుల పయింబడి యాంత్రంబు లురలం దిగిచి మెసఁగు సృగాలకంకగృధ్రంబులుం గలిగి భయానకంబునకు దానకం బై

దురవలోకనీయం బగుతత్సంగరం బభంగురభంగిం గను
పట్టె నయ్యవసరంబున. 92

శా. చెల్లాకుం జెదరైన సైన్యసమితిం జేఁ జాఁచి రావించి యా
కిల్లాలగ్గల కెక్కుటొక్కగణనా కేడించి పోరా దటం
చల్లాడూ మొదలైన జట్టిమగలయ్యాజిక్ విజృంభించుచుక్
ఫల్లంబుల్ గొని గోడపైఁ దొడరి దోఃపాండిత్యముల్ జూ
పుచున్. 93

చ. బురుజుల నిచ్చెనల్ బెనఁచి భోరున గైతలు లంప తాలుభీ
కరగరిమక్ గిలార్పుచును గత్తులుఁ గేడెములుం గరంబులక్
శిరమునఁ జూచి పట్టి తనచేతికరామిడి మించునట్లుగాఁ
గరమరుదొప్పఁ జిల్లపరిగా నడిపించెను లాడు గోడకున్. 94

ఉ. తగ్గఫరాసుమండల ముదగ్రతమై బిరుదుల్ వచింపుచుక్
లగ్గల కెక్కి రాబురుజులక్ దగు మన్నెకుమారసైన్యముల్
వెగ్గలమైన కోపమున వెన్కొనుచుక్ నురుమాఁడు వీఁకచే
నగ్గలికక్ దుపాకులఁగిలార్చుచు నేయుచురోయుచు న్వడిన్.

సీ. పొంగులు రాఁ గాగి పొరలు నూనియ ముంచి
గరిగెల వంచి యుక్కరగఁ జల్లు
జిగురుటంబలి వేడి దిగుపాఱజాఱగాఁ
గుండలకొలఁదిగాఁ గుమ్మరించి
వసియార్పు దారుయంత్రసముత్కరంబులు
మేను లుచ్చి చనంగ మీటివైచి
యొండొంటిఁ దోడుగా గుండియ లొదలల్
గుతి చేసి తెరించె నాగుండ్లు దొలిపి

తే. బిరుసులఁ దెరల్చి క్రొంబొగల్ గురియ నినుప
గొట్టములు రాల్చి మొద్దిడెగుములఁ గ్రుచ్చి
చిచ్చుబుడ్ల నగల్చి నిస్త్రింశతతులఁ
బొడిచి పడఁద్రోచి రాసేన కడిమిదొరఁగ. 96

ఉ. బాకుల మొద్దుటీటెయుల బల్లెములం జుఱకత్తులం గటా
రీకయి జాగులం బొడిచి క్రేళ్లురుకం బడఁ ద్రోచి రేఁచి ఖి
ల్లాకరుదెంచు నయ్యవనులం ద్రుటిమాత్రములోన నంత న
మ్మూఁకలలోనలాడు తనముఖ్యతకొంచెము వచ్చెనంచొగిన్.

ఉ. కేడెము నెత్తి నుంచుకొని కేవలరౌద్రరసంబు పొంగి రాఁ
బ్రోడ యితం డనంగ నధిరోహిణి వెంబడిఁ బెళ్కు రౌతులం
దోడుగ నెక్కి రాఁ దొణఁగెడు ర్గదరోషవిఘూర్ణమానుఁడై
లాడుతుపాకిదెబ్బలఁ గలంకక కైదువఁ గేలఁ ద్రిప్పుచున్.

మ. తనదర్పం బిరువాగువారుగన నౌద్ధత్యంబునం బేర్చి ని
చ్చెన వెంటన్ బురుజెక్కు నప్పు డదె వచ్చెన్ వ్రేయుఁ డం
చొక్కగుం,డున వ్రేయం దలవ్రక్కలై చెదర లాడూఖా
నుఁ డల్లాన బీ,యనుచుం బిల్లమిరంబు వైచెను గతాహం
కారుఁడై యుర్వికిన్. 99

సీ. దంభోళిధారావిదారితంబై డస్సి
యవనిపైఁ గూలు కులాద్రిపగిది
హర్యక్షఖరనఖరాంకురచ్ఛిన్నమై
తోరఁగెడు మత్తకుంజరముకరణి
వైయాఘ్రనిశితదంష్ట్రాయాసితంబయి
పొడ వణంగెడు నాలపోఁతుభంగి

శాతపరశ్వధాఘాతనిర్దళితమై
కడువడి నొరగు వృక్షంబుమాడ్కి

తే. బురుజుపై నుండి వ్రాలు నిష్ఠురతరంపు
దెంచె నాగుంటితాఁకు నుదీర్ణమైన
నెత్తిచేఁ దూలి యిలఁ బడి నెత్తు రొలుక
లాడుఖానాఖ్యుఁ డూడఁ గలంగిరంత. 100

శా. హాహాక్రందననిస్వనాకులము భీత్యావేశసంత్యక్తచే
తోహంకారము విస్మృతప్రహరణస్తోమం బుదారస్పృహా
రాహుత్తాశ్వచయంబు విహ్వాలితవీరవ్రాతము త్సారితో
త్సాహాందోళితరాజకంబు నగుచుం దత్సైన్య మార్తిం
గనెన్. 101

చ. పిడుగులు రాలినట్టు లతిభీషణవేగసముద్గమంబులై
పడియెడు లోహనాళముఖభాంకృతి మద్ఘుటికాపరంపరల్
కడువడి మేను లుచ్చి చనఁగా వెర గాసిలి నిల్వరించుచో
ప్పడరమి వీఁగి పాఱె యవనాధిపసైన్యము దైన్యమందుచున్.

చ. విశకలితాశ్వికావలియు విహ్వాలితోరు చమూసమూహ
ముల్,భృశపరిధావమానకరిబృందమునై వెఱ పేది యిట్లు
క,ర్కశుఁ డగు లాడుపాటుఁ గని గాఢవిషాదమనస్కతం
జతు,ర్దిశలకుఁ బాఱు సైన్యసమితిం గని ధైర్యదశావశా
త్ములై. 103

చ. కనుకనిఁ బాఱు సైనికులఁ గ్రచ్చఱ హైదరుజంగు సాం
త్వన,ధ్వనులు నిగుడ్చుచున్ బహువిధమ్ముల రమ్మని క్రమ్మ
రించి త,ద్ఘనరథినీపరంపరకుఁ గాపులుగాఁ బురికొల్పి

కొందఱ౯, మొనల నమర్చె లాసుముఖమూర్ఖ ఫరాసుల
శౌర్యరాసులన్. 104

మ. నిబిడక్రోధరసంబు జొబ్బటిల ధన్నీలానుకుప్పీముఖుల్
శిబికావల్గితకాయులై నిజభుజాసివ్రాతరోచిచ్ఛటా
శబరీభూతదిశాదశాంతు లగుచు౯ శౌర్యంబు దీపింప కో
టబురుంజుల్ గదియంగ డాసిరి గరిష్ఠం బైన వేగంబునన్.

తే. ఇట్లలంగునఁ బుటకొల్పి హెచ్చరింపఁ
గొత్తడములకు లగ్గ కెక్కుటకు నేగి
యాత్మవర్గంబుఁ దోడ్తోడ నరుగు దేర
మార్కొన గడంగెను ఫరాసుమండలంబు. 106

తే. ఇత్తెఱంగున గదియంగ నేగు దెంచి
తన్మహావప్రదుస్సాధ్యదార్ఢ్య మరసి
మొఱకులయ్యును నొచ్చెడివెఱవుదొట్టి
గరిమ దమలోన నొండొరుఁ గాంచికొనుచు. 107

ఉ. ఎక్కడికయ్యపుం దమికి నేర్తెర మార్కొనుటబ్బుపౌరుషం
బక్కట యెట్టులైన వెడయాసల గెల్తు మటంచు నిగ్గడీ
కెక్కఁ దలంచి కొండపయి కెక్కుపిపీలిక లట్లు పాఱుచో
నుక్కరవాఱిలుగుండ్లజడి నొక్కట రూపరకుండు టెట్లకో.

మ. అనుచుం గొందలమందు డెందములతో నాందోళనోద్వృ
త్తి గైకొనుచుం గొత్తల నప్పరాసులు ననేకుల్ ఖిన్నతం
జెంది ఖా,నుని నిందించి రితండెపో మనల నుస్సూరంబుగా
నొంప వ,చ్చిన దుశ్శీలుఁడ కారణంబ యని తచ్చేష్టావిధు
ల్ దల్పుచున్. 109

చ. రణధరణీతలంబుల ఫరాసు లజేయు లటంచు నెంతయుం
బ్రణుతి వహించి యుత్తతి నపాకృతవిక్రము లన్న దుర్యశో
వ్రణము భరింప నోపమని వారలు గోడకు లగ్గ కెక్కు కా
రణమునఁ గాలు ప్రోలి కెదురం గమకించిరి చంచలాత్ములై.

ఉ. అప్పుడు పూసపాటికులజాగ్రణి రాజు ఫరాసువారి కిం
పొప్పఁగఁ దోడు వచ్చి సమరోచితకృత్యములైన యుద్ధతుల్
ముప్పిరిగాఁ గిలార్చి బలముల్ బురికొల్పి తుపాకి నాదుచే
నుప్పరవీధి బిట్టదుర నోహరిసాహరిగాఁ బెనంగఁగన్. 111

సీ. పౌగబాణములగముల్ నిగుడింప గ్రమ్మెడు
ధూమంబు పెనుమొగుల్ దొంగలింప
నోరనెడలించిన తరవారుమిసమిస
ల్దోలుకాఱు మెఱుపుల చెలువుఁజూప
రామసింగులభీకరము లైన మోర్ఁతలు
యురువడియురుముల తెఱఁగునింప
బారుతుపాకుల మేరమీఱినగుండ్లు
వడగండ్లపాటున వడువు దెలుప

తే. వీను లానంగఁ దిగిచిన విండ్లపెంపు
లిందధనురాకృతిస్ఫూర్తి నీసడింప
వాడివాలంపుఁదుంపరవానగురిసె
రామరాజన్యసైన్యధారాధరంబు. 112

ఉ. దానికి వన్నెవెట్టినవిధమ్మున దర్ప మెలర్పఁగా శత్రుఘ్నని
చయంబు రంజకము నించుట యేయుట కన్ను వ్రాల్చినం
తైన యెడంబుఁ జూపక దయక్ డిగి రీతిపులాములాసుమ
ర్తేనుముఖుల్ ధరాసులడగించిరియార్చి గుభాల్గుభాలునన్.

ఉ. చూపఱ కిట్టిబెట్టిదముఁ జూపు ఫిరంగులతాఁకులన్ గడీ
రూపఱకుండునే యని నిరూఢముగా మదిఁ దోఁచనయ్యె న
ట్లాపటువేగదర్పితమహాధ్వనికి న్వెఱఁ గంది నింషి తా
రాపథమధ్యసీమ నమరప్రకరంబు కరంబు మొత్తమై 114
ఉ. ఒండొరు లెచ్చరించుకొని యుక్కున గోడకు డాయ నేగి రు
ద్దండతమై ఫరాసులును ధాత్రిపసైన్యము లొక్కపెట్టునన్
గొండకు నేడ్తెఱన్ గదియు గోత్రపోట్ల తెఱంగున న్వియ
త్స్థండలిఁ బీట లెత్తఁ గరిమన్ మొరయించు రణానకార్భటిన్.
చ. బురుజులవెంట నిచ్చెనలు పూనిచి చీమలు ప్రాకినట్టు లు
ద్ధురగతి నెక్కి రమ్మగలు దుర్వహగర్వహృతిప్రచండని
ష్ఠురతరలోహనాళముఖశుంభదురుస్వననిస్సరస్మహా
స్త్రరఘుటికానికాయపరితఃపతనంబున కళ్కుపూనకన్.116
ఉ. అంతట రంగరాయవసుధాపతిచంద్రుని వీరయోధుల
భ్రాంతసమున్నతిం జెలఁగునట్టిబురుంజులమీఁద నుండి ది
గ్దంతిచయశ్రవఃస్ఫుటవిదారణకారణదారుణాయసా
త్యంతవిశాలనాళగళితామితగోళము లార్చి రుప్పినన్.117
సీ. వడివాట్ల కెక్కి వెన్నడితాఁకు రేకలా
లగ్గలం బైనచో డిగ్గ నుఱికి
బెదరక పైనెక్కి బెడిదంపు టడిదంపు
పోటుల బెగడొంది పుడమిఁ గూలి
సాబాలు మిడిమించి సాగిరానురవడి
క్రొవ్వాడి కైదువుల్ గ్రుచ్చదుల్లి
కోటకొమ్మలు డాయఁ గుఱుచయీటెలనాటి
పడఁద్రోయఁ జదికిలపాటుఁ గాంచి

తే. రక్తధారపరంపరాసిక్తమైన
ధరణినరుణితకాయులై పరిణమించి
పొరలుచుండియుఁ గ్రమ్మఱ నురువడించి
లగ్గలకు దూఁగిరి ఫరాసు లగ్గలికల. 118

శా. వేలారుల్ పటుశౌర్యవిస్ఫురణచే వీఁకన్ గడీ కెక్కి రాఁ
గేలిం బెట్టుచు రేకలాజబరుజంగీరామసిం గీఫిరం
గీ లాకుక్కమ్మడిఁ గ్రందుకో నురవడిం గిల్లాపయి న్బొల్చువా
రాలంపుం గినుకం గిలార్చి ఘనలక్ష్యస్ఫూర్తి బై ల్వెళ్లినన్.

శా. అంగాంగంబుల వ్రయ్య నుక్కరిపుళిందానీకినీశ్రేణిత
ద్రంగల్లోహవిశాలనాళినిగళద్రాఘిష్ఠగోళావళీ
భంగంబందుచు వ్రాలె నయ్యహిమరుగ్భానూష్మలంగ్రాఁగిఖ
ట్వాంగశ్రేణుల రాలు మత్కుణగణవ్యాపార మేపారఁగన్.

మ. డిగి లీలాసుముఖు ల్ఫరాసుదొర లుడ్డీనాభియానోత్పత
త్ఖగవేగంబున గోడపై కెగరి రాకల్పాంతవేళానట
న్మృగభృచ్ఛేఖరశూలసన్నిభములౌ నిస్త్రింశముల్డుస్సి యా
పగఱం దాఁకి ఘుసుక్కునం బొడిచి చంపం గూలి రుర్వీస్థ
లిన్. 121

చ. ఉరువడి నోహటించి నిజయోధవరు ల్పరవాహినీసము
త్కరముల నీటెనూటులను గైదువపోటుల గుండ్ల యేటులం
బరిపరెలై పడం జదుపుపాటవము ల్గనుఁగొంచు రంగభూ
వరతిలకంబు మెచ్చెఁ బెఱవారల ధైర్యవిజృంభణోద్ధతుల్.

చ. అరిమురిరావువంశమణి యక్కజమంద ఫరాసువారిఁ గొం
దఱ బురుజెక్కి పాలకి పదస్థుల దన్నియు దొమ్మి పేరు నా
బరఁగిన జోదుల న్మెఱుఁగుపారినకత్తుల నోది వంపఁగాఁ

గఱుకఱుకున న్నరికి గండలు జేసిరి పద్మనాయకుల్.

చ. ఎడయిడ కయ్యుసిళ్లు తెర మెత్తినచాశ్పున నగ్గి చాయకు
న్నిడుతలు వోలిమెక్కి మిడిమించుచు మాయిశిఖాయిగుం
పు నన్గడలం గిలార్చి నాదు దుముకత్తుల సాగుల చిప్పటీలు
లం,బొడిచి పడంగఁ ద్రోచిరి రిపుప్రతతు ల్వారఁ గంది చూ
డఁగన్. 124

శా. శ్రీరామాస్త్రనికృత్తరావణశిరశ్శ్రేణిక్రియ న్రావురం
గారాయప్రభువీరయోధవరదోఃఖడ్గప్రహారంబులన్
ఘోరాకారతురుష్కసైనికులు చెక్కుంజెక్కుగా వారు ప
ల్లాఱుల్ మార్కొనువారు నై యరిది గ్రస్యం బోరి రాగుబ్బఁ
గన్. 125

వ. మఱియు నిస్త్రైఱంగునం బవరంబున కెదిరి యదటుగుండె
యుం బిక్క చెదురు లేక యన్నికింపై గగ్గోలుపడ నడిచి
పొడిచి నెచినం గెడలుకొనుచు బిలుకుమార్పం దక్కిన
జోదు లెదురెక్కుచుం దనివిసనక మోల మాసగొని సవీకం
బెనంగువారును నైసయప్పనాయకానీకినీప్రకరంబు లడి
దంబులం గ్రుచ్చియు గదాఘాతంబులఁ దెరలించియుఁ
గటారంబులఁ గ్రుమ్మియుఁ జప్పయీటెలం జిమ్మియు లగ్గదిం
పులం బొంపిరివోవునట్లు వైవం జేవ సడలి యడలుచుం
బురివిచ్చి విస్రస్తశిరస్త్రాణంబులును విధ్వస్తకంకటంబులును
విశీర్ణతనుత్రాణంబులును విగళితకరవాలంబులును విదారి
తకోదండంబులును విభ్రష్టఖేటకంబులును విలుంఠితకంఠ
నాళంబులును విఖండితభుజాదండంబులును విచ్ఛిన్నఫాల
ఫలకంబులును విసన్నకర్ణపుటంబులును వినిపాతితకేతనం

బులును విశకలితమతంగజంబులును విపాటితఘోటకంబు
లును విభీతపాదాతంబులును విస్ఫుటితపటహజాలంబులు
నుం గలిగి యత్తోలిగల నంబరాసులు గతాసులై పడినం
దిక్కరి గభీరనీరకాసారంబు గండ్లువడిన వడువునం బటా
పంచలై చాంచల్యంబు నొంది పుళిందులఘోఁజు భగా
యించి చనుటయు. 126

మ. కృశమై మేనులు డుస్సి పాఱెడు ఫిరంగీగుండ్లచే డస్సి ఫోఁ
జుశిక స్త్రయ్యో ఫరాసులెల్లను బరాసుత్వంబునం బొంది ర
శ్వశతాంగేభభటాలి వ్రాలె ననుచుం జారుల్ నివేదింప ఖా
నుశహా యుక్కరిఁ జెందె లేఁత మొగము న్మూర్ఛాసము
చ్ఛ్రియమున్. 127

ఉ. మానసుయోధనుం డయిన మన్నెకుమారుని వీరయోధులు
చ్ఛ్వానశతఘ్నికల్బరపుబోడిమిరీతి పులాములాసుల
స్సేనులసీనులై కలన జిందఆవందఅలైనవార్త యా
ఖానునిమానసంబునకు గాఢవిషాదము నించె నయ్యెడన్.

మ. షుకురుల్లాహసనల్లిఖాన్సుఖతురుష్కుల్ఖానునిం డాసి మ
న్నెకుమారాగ్రణికోట చేకురమికి న్నివ్వింత చింతింప నే
టికి లాడూప్రభృతుల్యమావసథవాటిం జేరుమాత్రానఁ దా
వకశౌర్యం బరివోయెనే యకట యీవంత ల్లతి న్నానుమీ.

చ. అరిజయశౌర్యధుర్యమహిమాతిశయాన్వితు లయినవారి మ
మ్మరయుము సీరిపుప్రతతి యంతయు నుచ్చి చనంగఁ గోట
చే,కురు పనిఁ బూని దూగెదము కోలు మసంగెద మోట
లేక మా,బిరుదుమగంటముల్కలను పెంపు గ్రహింపు మ
టంచుఁ దెల్పినన్. 130

క. తెప్పిరి లేచి బిరాలున
ముప్పిరిగొను కినుక విత్తు మోసులు చూపఁ
దెప్పరపుదిటముఁ దాల్చుచు
కప్పెరశివస త్తిపోల్కెఁ ఖానుం డంతన్. 131

వ. తత్కాలంబున. 132

సీ. బిరుదువక్కాణించి భిస్నిని వేనవే
త్తేజీలు గొలువ సిద్దీబిలాలు
సూరెల సమకట్టి బారుతుపాకుల
తండము ల్నడువ నుద్ధతులముల్కఁ
పాలకీ యిరువంక బలసి యీటెలవారు
పరపంజికొన ఫూసపాటిరాజు
డాసిరాహుత్తులు డాల్తరవారులు
డుస్సిరాపీరీని హుస్సనల్లి

తే. ఛత్రపతిరామచందురుజానుఖాను
లాదిగాఁ గల్గుజోదు లంతంత నరుగ
నరుఁ గవియవచ్చు కురుబలోన్నతి వహించి
తురకదళకోటి లగ్గల కురువఁ౹ంచె. 133

తే. జలజబంధుండు దాఁ గర్మసాక్షి యయ్యు
దారుణము పుట్టఁగలదని తపనుఁ డగుచుఁ
జూడ నోపక తొలఁగె నాశోభ దొఱఁగి
చరమగిరిగహ్వరముఁ జేర నరిగె నపుడు. 134

తే. అరసి చూడ రజోరుణావరణదీని
నంటఁ గాఁ గూడ దనక లోలాత్ముఁ డగుచు
బగలు పద్మినిఁ గూడిన పాతకంబు

దివసమణి కప్రకాశతఁ దేకయున్నె. 135

చ. రణహతవీరయోధతను రక్తతరంగిణులం బరాంతగాం,గణ
ములు మంచి పాతె నన గాఢరుచిం బొలు పొందె యాత్ర
జ్యం,భణము వెలార్చుచుం గడుజపాకుసుమప్రతిమానశోణి
తా,గణితనవీనకాంతికలికాకలితమ్ములు సాంధ్యరాగముల్.

సీ. అరుణకంఖాణరింఖాఘాతమై మించు
నస్తగిరికరజోవ్యాప్తి యనఁగ
సమయవసంతము తమిరాలియవ్వని
సొబఁ గొందు చివురాకుజొంప మనఁగ
నినని వేశంబున కిడుప్రతీచీశైల
రక్తరాంకవకుటీరం బనంగ
రవిహారిత్వముఁ దాల్ప రహిఁ గొల్వ నేతెంచు
గరుడుని ఱెక్కల కళ యనంగ

తే. నపుడు మూర్తిత్రయీమయుఁ డైనలోక
బాంధవునిరాక కెదురేగు పశ్చిమాచ
లాశ్రమర్షికషాయవస్త్రాంశు వనఁగ
సంజకెంజాయ తారకాసరణిఁ బొదలె. 137

చ. కొలకొలఁ గూయుచుం గుములు గూడి కులాయగృహాం
గణంబులన్, మెలఁగెవిహంగమావళులుమిత్రశిలాతతియుం
గవోష్ణమై, చెలఁగె మరీచికాప్రభలు జీర్ణములై నిబిడాభివృ
ద్ధులుం, దొలఁగె మలీమసస్థితులతోఁ దులదూఁగె దిగంత
రంబులున్. 138

చ. దినమను పెండటూక మతితీవ్రగతిం దెగి కాలనీర మె
ల్లను జనఁగాఁ దదంతరవిలక్షితకోకనదంబు తూలి వ్రా

లినగతివాఁ్రలె హేళిఁ గడలిం దదుదారసరోరుహోన్నమ
ద్ఘనతరభృంగసంఘములకైవడిఁ బెల్లగసెన్ దమచ్ఛటల్.

సీ. గగనతమాలవృక్షము తమోంబుదలీలఁ
బొలుపొంది పూచినపువ్వు లనఁగఁ
గటికచీఁకటిపేరికాళిందిలోపల
మొనలెత్తు వెలిదమ్మిమొగ్గ లనఁగ
స్వర్లోకమానులు సాంధ్యార్చనకు సేయు
గంగౌఘసైకతలింగము లన
భయదశతఘ్నికార్భటులకుఁ జదలేటి
నడటు నేచినయంచకొదమ లనఁగ

తే. ఘోరసమరస్థలీహతవీరవార
పరిణయావసరాప్సరోభామినీప్ర
కల్పితవితానకలితముక్తాగుళుచ్ఛ
బంక్తులనఁ దారకాతతు ల్బలసె మింట. 140

మ. తమిసాయాహ్న విరోధిహేళిపయి సంధ్యారాగరక్తప్రవా
హముగాఁ బోరుచుఁ బట్టియస్తగిరిదుర్గాంతంబున న్నవ్వఁ
డ, త్క్రియ మాలించి వియోగచింత సతికార్శ్యం బొందు
చుం బద్మినీ, రమణీరత్నము నించు నూర్పు లనఁగా రాజి
ల్లెఁ గ్రొంజీకటుల్. 141

సీ. జంభారిపురిసరిద్దుంభనం బెదఁగోరి
వర్ధిల్లు యమునాప్రవాహ మనఁగ
గమకించి చక్రవాళము దాఁటి యుద్వృత్తిఁ
బొడలినతిమిరంపునది యనంగ
నస్పంద మగుచు మేరుస్పర్ధఁ బెరిగిన

గజ్జలాచలవలత్కాంతి యనఁగ
గగనలక్ష్మీతనూస్థగితమై నిబిడత
దులకించు పచ్చికస్తురి యనంగ
తే. దండధర గదాదండ వేదండ తుండ
నీల నీరద నీలిమ లాలితంబు
జారిణీజారసమ్మోదకారి యగుచు
నంధతమసంబు పర్వె రోదోంతరమున. 142
తే. అట్లు ఘోరాంధకారమాయావరణము
రణ మొనర్పఁగఁ దివురువారలకె కాక
యఖిలజనులకు నిమ్నోన్నతానభిజ్ఞ
తావిచారంబుఁ గఱపె న త్తఱి గణింగి. 143
ఉ. నెక్కొని కర్కశుం డయిననిష్ఠురపుందురకాతఁ డెంతయుఁ
వెక్కసమైన కోపమున వెన్కొని తమ్ముగి హెచ్చరింపఁగా
నెక్కొనుకోట నల్గడల నిక్కడ నక్కడ నాక తేకువం
గ్రిక్కిఱియంగఁ బాఱి పరికింపఁగ రానిబలం బసంఖ్యమై.
శా. దట్టంబై యపసవ్యసైన్యచయ ముద్ఘాటించుచు న్మించి తా
రిట్టట్టై కరదీపికాతతు లిలాయీలు న్మతా బా ల్గడీ
చుట్టు న్నిల్పిరి వేనవే ల్వాలమరాజోదు ద్ర్యాయత్తులై
లట్టా ల్గట్టిగఁ బట్టి బిట్టడచి రా రాహుత్తుల న్బ్రత్తిగాన్.
ఉ. వెన్నెల దీర్చి కాచినచవిం గడుచందురుజోతివెల్లువల్
చె న్నెసలార విస్ఫురదసిప్రముఖప్రకరాదిసాధనా
భ్యున్నతి నొంచి చించి రిపుయోధతతిం బదివేవు రన్యమా
సన్నత లైకభాగవినిమగ్నులఁ జేసిరి మన్నెసైనికుల్. 146
తే. కోటచుట్టును బ్రతికోట గాలిపినట్లు

బిట్టలముఁ గాఁగఁ బీనుంగుఁ బెంట లయ్యె
నట్టులయ్యును బిరుతీక యవనబలము
లక్షలకొలంది పొదువుచు లగ్గ కెక్కె. 147

శా. అర్ణోరాశితరంగమండలభరన్యాయంబుగాఁ బై పయిన్
గర్ణాన్నండులు నిండి మెండుకొనుచున్ గాఢోద్ధతింబర్వినా
కీర్ణాంతర్గ్రహపంక్తి నంగడుల ముంగిళ్లి ప్రాకారంబులన్
నిర్ణిద్రంబుగఁ గోటలో రిపుభటానీకప్రయుక్తంబులై. 148

ఉ. అప్రతిమాభిమాననిధి యైన మహాగుణశాలిరావువం
శప్రభుమాళి యిబ్బల మసంఖ్యము దీని వధించు టెట్లు భీ
మప్రదరంబునం బిలుకుమారియు నోటమిలేక మించి యీ
వప్రము నిండబారె ననివారణమై యిఁక నిల్వ వోవునే.

ఉ. వేలకొలంది చచ్చుచును వీఁగుచు దక్కినవీరు లెక్కుచుం
బోలినకిన్కచే మిగులఁ బోరుచు నుండెద రిట్టిపట్టునన్
నాలుగువేలకాల్బలమునం దిట మూఁడి యపారమైన యి
య్యాలమునన్ జయించుటడియాసనిజంబని తావితాకుఁడై.

సీ. తనతమ్ము నవనిభృద్ధైర్యమహాశౌర్యు
    వేంగళరాయభూవిభుని నొకనిఁ
దనదుమామ నమేయదర్పదర్పాధీశు
    చెలికాని వేంకటక్షితిపు నొకనిఁ
దనబాంధవుని రిపూత్కరవనీఘోరద
    వాగ్నిదామర్లదమ్మన్న నొకనిఁ
దనసైనికాగ్రణి ననుపమదోర్వీర్యు
    నినుగంటి నర్సానవనీశు నొకనిఁ
తే. బిలిచి యసమానకక్ష యిబ్బలము పెంపు

తెంపు సైరింపరా దింకఁ దెగువ జేసి
మనల శుద్ధాంతకాంతా ప్రమాపణంబు
నెఱపి యభిమానధనమె మన్నింప లెస్స. 151

మ. బలవంతుం డగు వైరిపైఁ దొడరిదోఃపాండిత్యముల్జూపిరే
విలసత్ఖ్యాతియు మానరక్షణము సద్వృత్తిం బ్రవర్తిల్లిరే
కులముం బెద్దలు మెచ్చికొంటయును గల్గున్నీఁద నాతారకా
జలజాతాప్తనిశాకరం బగు యశస్సంపత్తియుం బర్వెడిన్.

ఉ. మానము గాచుకోఁదలఁచుమానుషముల్గలవారు పౌరుషే
యానకు భూషణంబుకుల మారడిఁ బుచ్చక సాహసించి నా
కీనిపుణప్రతాపధృతి యెన్నిక గావున నస్థిరంపుఁబ్రా
ణానకు డాగి శాశ్వతధనంబు యశం బది మాపుటొప్పనే.

చ. అనిబహుభంగులం దెలియ నాడినమీఁదటఁదత్సహోదరుం
డనియె విరోధిదుష్టమతి యైన దురాత్ముఁడు రాజు యావనా
వనిపతితద్వశుం డగుచు వర్తిలుఁ గావున వారి నోర్చుచిం
తనమును దొలదవ్వు లన తారసిలం గల దంచుఁ దెల్పితిన్.

క. వినరైతి రిట్టిహేతువు
జనియింపఁగ వలసె మనకు సాంఘాతిక మై
మొనకొనియె మరణకాలం
బనుమానం బింక నేమి యనవుడు నంతన్. 155

క. చెలికానివంశసంభవు
నలఘుతరస్థైర్యు ననిచె నవరోధవధూ
కులకంఠనాళకృంతన
కలనాదారుణవితానకఠినత నెఱపన్. 156

తే. అతఁడు నభిమానరక్షణార్థప్రచార

దారుణాకారసాహసౌద్ధత్య మమర
నంతిపురి కేగ మొఱసె దిగంతరములు
ధరణి వడవడ వడఁకె భూతలము బెగడె. 157

తే. రాయమణి రాణితనకుమారాగ్రియాయి
నపుడు కొండొకదాదికి నప్పగించెఁ
గోట వెడలించి బ్రతికించుకొమ్మటంచు
నట్లు గావించె నద్దాయి యడలువోడమి. 158

తే. మఱియు నారాయమన్ని నిమానవతియుఁ
బాణితలమున శాతకృపాణిఁ బూని
దానిచే మేను దొరఁగె మద్వైరివంశ
మకట నిర్వంశ మగుఁగాక యని శపించి. 159

తే. అపుడు పశుపక్షిమృగములు నవనిజనము
లభ్రవాణియు విస్మయం బందికొనుచు
నమ్మహావీరపత్ని శాపమ్మువలన
నట్ల కాఁగల దని కొనియాడి రంత. 160

క. ఘననిశితఖడ్గధారన్
మొనకొని చెలికానివంశమూర్ధన్యుఁడు పెం
పున వడివడి నంతఃపుర
వనితాజనతాతిచిత్రవధ విధి నడపెన్. 161

తే. తక్కఁగల యట్టి యభిమానధనులు వెలమ
లొక్కనా రిండ్లవా రనలోగ్రశస్త్ర
నిహతులై రంగనాశిశుసహితు లగుచుఁ
దద్విదారణ మెంతని తలఁపవచ్చు. 162

తే. దేవతిర్యఙ్మనుష్యులం దీవిధంబు

పెంపు గనలే దటంచు నిలింపులెల్ల
వెలమవర్ణంపుసాహసవిక్రమములు
భళిభళీ యని పొగడి రభ్రమున నుండి. 163

మ. అపు డాశాకరికర్ణకోటరపుటాహంకార నిర్వాపణా, నుప
మస్వానవిఘూర్ణమానపటహం బొక్కంట మ్రోయించి
రో, షపరీతం బగు మానసంబున ధరా జంభారి రంగ
క్షమా, ధిప రత్నంబు బురుంజు లెక్కిన విరోధిశ్రేణిపై
మార్కొనెన్. 164

శా. దివ్యాస్త్రప్రణిపాతనంబునకు నుద్విగ్నంబుఁ గైకోకప,ద్మ
వ్యూహం బభిమన్యుఁ డేడ్తెర విభేదప్రౌఢిమై చొచ్చిన,ట్టవ్వా
జోద్ధతి నేకవీరుఁడయి ఘోరారాతివిభ్రాంతిశ,స్త్రవ్యాపా
రము చీరికిం గొనక యాశౌర్యాఢ్యుఁ డూల్కొంటయున్.

ఉ. సింగపుఁబిల్ల బారిఁ బడి చిందరవందర లైన కొమ్ముటే
నుంగులుపోలె బెబ్బులిఁ గనుంగొని పారెడులేళ్లపోల్కినా
రంగనృపాలుధాటి కెదుర న్నిట మించుకయేని లేనిపే
ర్మిం గడుభీతి నొందియును మేటిమగల్తు రకల్మషోగ్రులై.

చ. పలువురుగూడి యొక్క మొగి బాణకృపాణపరంపరాసము
జ్జ్వలతరచాకచక్యము దిశావలయంబుల కెక్కి పాఱ నూ
ర్పులు నిగిడించుచుం జెలగి పోరికిఁ దార్కొనునంత వాలునుం
బలుకయుబూచిపట్టెనరపాలశిఖామణియోహటించుచున్.

చ. తరమిప్రతాపదర్పితులఁద ద్రిపుయోధుల నాచముట్టఁగాఁ
గరములు పెందొడ ల్దలలు కంఠతలంబులు చెక్కుచెక్కుగా
నరకుచు దూగి పాఱ వడి నల్వుర ముప్వుర హత్తికుత్తుక
ల్దరగెఁ జలంబు చేధుమికి లాఘవలంఘనలక్ష్యచాతురిన్.

చ. పరెవరక్తైన మేనుల నపారములై ప్రవహించుచుండ నె
త్తురు జడిసోన వెల్లువలు తూములు వెట్టినయట్లు వచ్చి పె
న్నురువులు గట్టిపాఱ యవను ల్బెగ డందుచు వీఁగి వచ్చియు
ద్ధురశరజాలము ల్వఱపి త్రుంచిరి రాయకరాగ్రఖడ్గమున్.

ఉ. ఉక్కున మిక్కుటంపుఁ దమి నొక్కట నుక్కుటలుంగుటీటె
కెం, పెక్కఁ గనుంగవం దొరఁగు నింగిలపు స్రజ ముప్పతిల్లఁ
గాఁ, గ్రక్కున బూచి పట్టి భుజగర్వసమున్నతు జానుఖాను
నిన్, డొక్క యగల్ప వాఁ డవనిఁ ద్రెళ్లను రాయనికుంత
సంహతిన్. 170

మ. ఉదితక్రోధమునం బెనంగు నృపవర్యుం జూచి జంద్రాల్మహా,మ్మ
దుహాబ్సేనుమయూరుదారుణరణోన్మాదంబుసం డాసి యు
న్మదుఁడై యమ్మరిఁ బోసి రేఁచి తునిమె న్రావ న్వయోత్తంసు
చే, తిదృఢంబైనని శాతకుంతము హతా ద్వేగంబు చేసత్తెఱిన్.

ఉ. రావుకులాగ్రగణ్యుఁడవురా భళిజోదువునీవె యంచు వీ, రా
వలి మెచ్చఁ గ్రచ్చఱ శరాసనముం గొని యంబుఁ గూర్చి నీ
చేవ యణంతుఁ జూడు మని శాతశరంబునఁ ద్రుంచె నిష్ఠురా
రావ మెలర్ప వానితల రౌతులు భీతిల జాతశౌర్యుఁడై. 172

చ. అది గని రోషరూషితహృదంతరుఁడై తరవారు దుస్సి దో
ర్మదము వెలార్చుచుం బిలుకుమార్చె ననేకులయోధవీరులం
గొందగొని సంకెల ల్గెడపుక్రొల్పులిపోలిక నీతఁ డింక నే
జడిపెద వీరినం చెదిరి సాహసశాలిబిలాలురాయనిన్. 173

తే. అట్లు చనుదెంచువాని దురాగ్రహాగ్ర
హాగ్రసితచిత్తు నతిమత్తు నప్రవర్గ్య
ఘోరరథినీయుతునిఁ జూచి యూర వీని

సాహసోత్సాహ మని కడు సరభసమున. 174

మ. చల ముప్పొంగ నభంగసంగరకళాసంరంభియై యిట్లు మి
న్నులు ముట్టన్ గరులంటఁ దూపుగముల న్నోన్ని నేసి య్యే నేసి
యమ్ములకు మ్ముల్వాడి రొమ్ములెమ్ములగల న్మున్నేసి యన్నేసి
మాఱులుచే వెళ్లినపోటు లోటుగని తీరుఱ బాకు సారిం
చుచున్. 175

మ. అరివర్గంబులు జుట్టిముట్టి తనబాహాహంకృతిస్ఫూర్తిఁ జూ
పఱు లగ్గింప నిలింపకోటిచదలం బైపై నిరీక్షింపఁ ద
త్కరవాలమ్మున రంగరాయవసుధాకాంతుండఖండోద్ధతిఁ
శిరముం ద్రుంచెఁ గరీంద్ర మబ్జములెం శిద్దిబిలాల్లానునిన్.

వ. ఇట్లమ్మహీమండలాఖండలుం డుగ్రవేదండంబు శుండాదం
డంబునం గమలషండంబు దెమల్చినపగిది నిజభుజాగ్రజా
గ్రన్మండలాగ్రంబున నుదగ్రభంగిం గదిసి సవ్యాపసవ్య
ప్రచారంబులం జెలంగి సెలగి వైచుచుం బ్రచండగతి నఖం
డదోఃపాండిత్యంబు నెఱపునప్పు డుప్పరం బెగసి ఛత్రపతి
ప్రభృతిరజపుత్రవ్యూహంబును షుకురుల్లాదిసాదినికురుంబం
బులును బహుపదాతివిసరంబులుం బ్రసారిత కరవాల భిం
డివాల నిశిత విశిఖ జాల ప్రముఖ నిఖిల సాధనులై యా
యోధనంబున నయ్యశోధనుం బొదివి పదివేవు రేదు వెఱ
కినకరణిం గఱకుటంప జల్లుజల్లునం బయిం జల్లుటయు గా
యమ్ము గాయమ్ముల వఱ్ఱుగా నోనాటినం దొరఁగు శోణితా
సారంబు మేర మీఱం గుసుమితకింశుకాకారంబు పూని
యుం దిటంబు సడలక కొంతసేపటికిం బడలిక గ్రమ్మం గ్రమ్మ
ఱఁ జముదాడు వెఱికి జళిపించుచుం బ్రత్యాలీఢపాదస్థుం

డయి నిలిచి హుంకరించుచుం దఱుముచుం గదిరివయిచు
చుం గొంతదడవు పోరి యనంతరంబ బలిమి దఱిగి మైసోలి
తొరఁగి మింటికెగయు తగరుజక్కేలికపోలికం బ్రద్యోత
మాన జ్యోతిర్మయస్వరూపమ్మున నమ్మహావీరపురుషమూర్తి
మూర్తిత్రయీమండలుం డగు మార్తాండునిమండలంబుఁ
జంచుకొని యభ్యంచితప్రకారంబున నిర్విజపురి కరుగు
దెంచె నప్పుడు. 177

ఉ. అవ్వల నెట్టులుండెను దదాత్మజుఁ డాధరణీశుసోదరుం
డెవ్విధిఁ గానరై రిదుర మిట్టి విదారుణవృత్తిఁ బర్వుచో
నెవ్వగ మానె నిట్టికరణిం ధరణీజనకోటికాత్మ సం
చవ్వోయిగంప్లవేల్పుడుగ నాలపుదింప్ల యగార లిట్లనున్.

వ. అంత నగ్గిడీదుర్గంబునందుఁ గ్రందుకొని యమందమంద
రాచల విఘూర్ణమానార్ణవమధ్య ప్రభూతభీతికర కాలకూ
టానలజ్వాలాభీలంబై దవానలావేశితకుత్కీలంబుచందంబు
నం గీలిలీలాకలాపం బపారంబై ప్రళయకాలానలంబై ప్రవ
ర్తితవైశ్వానరప్రతాపంబులం దిరస్కరించుచుఁ జిటచ్చిట
చటచ్ఛటార్భటనిర్దళితదిక్కూటరం బగుచు నుద్దండ దండ
ధరమండలాగ్రంబులం బోని చండ జిహ్వామండలంబులు
పుండరీకప్రభవాండభాండంబు మండిపడం జేయ భూయః
ప్రకారంబున నిండికొనుచుం గండు మిగిలి యనేకప్రకార
విధ్వస్తస్త్రీబాలవృద్ధాది బహుప్రాణిలోకభీకరంబై తొంటి
కాలంబునాఁటి ఖాండవదహనంబుచందంబున నిర్ధూమ
ధామంబుగా మండం జొచ్చె నప్పు డుప్పరం బెగసి బురుంజు
లెక్కిన ఫరాసుమండలంబు లుద్దండ వేణుదండ మండలా

ఖర్వపర్వపటపటాత్కారంబు ఘోరంబై యనేకశతఘ్నికా
నికాయనికామ భైరవారావశంక ననుకరింపం జంకు వోడ
మి ప్రుడమికిం దిరుగ నుఱికి మహోద్భుతరసవిభుగ్నమానమా
నసులై గడీక నతిదూరంబునం దిరుగువారం బరువకట్టి
నిలిచి రాసమయంబున. 179

తే. దాది గొనిపోవు రంగరాట్తనయమణికి
నడ్డ మేతెంచికొని పోయి యవనపతికి
నప్పగించిరి తద్భటు లాదరమున
నతఁడు నబ్బాలు నతికరుణార్ద్రుఁ జేసి. 180

ఉ. ఆదొరసోదరుం డగు బలాఢ్యుఁడు వెంగలరాయమౌళి తా
హైదరుజంగులస్కరున కై నడవం దలఁచె న్యుగాంతవే
ళాదవపావకాకృతి నలంఘ్యపరాక్రమదర్పితాత్మ సే
నాదృఢబాహుసాహస మనంతవికాసము నింపఁ దృప్తుఁడై.

ఉ. భాసురశౌర్యుఁ డాంధ్రకులపావనుఁ బాపనృపాలవర్యు ము
న్నే సమకొల్పె రంగధరణీధవమౌళి మదగ్రజుండు దు
శ్శాసను నోహటింపఁ దగు సాహసవంతుఁడు భీమసేనుఁ డే
కాసడి సన్నవాఁ డనినకై వడి రాజు బలంబు డింపఁగన్. 182

ఉ. కావున నింక లష్కరుచి కాకుపడ న్జగడం బొనర్చు టే
చేవ యటంచు నెంచి నృపసింహ మఖండితరోషఘూర్ణమా
నావిలమానసుం డగుచు నాహవదోహళకాహళానకా,రా
వము మి న్నగల్ప నగరాజితగోపుర మెక్కి యుక్కునన్.

తే. ప్రకటబలుఁ డందు నిలిచి నాలుకలు గోరియు
నుగ్రతుకకరోత్కటకోవమాన-

మానసీయశతఘ్నికామండలంబు
నాదుకొలిపించె లష్కరుమీఁదఁ బెనఁచి. 184

సీ. ఒకఫిరంగీగుండు నికటస్థలీవల
ద్బృహుసామజములఁ గుప్పలుగఁ గూల్చె
నొకజజాయీవ్రేటు ప్రకటధాటీనట
ద్వరఘోటకములఁ జుప్పర మడంచె
నొకరేకలాదెబ్బ యుద్ధతారాతిరా
ట్పటకుటీరములకంబము లగల్చె
నొకతుపాకీతాఁకు సకలారిసైనిక
నికరాంగలతికల వికలపఱచె

తే. మాటుమఱుఁగున గుఱిఁ జూచి వేటకాండ్ర
మొకములఁ దెరల్చుచాడ్పున నొకట నొకట
లష్కరు చికాకుపడ నేయ లలి దొరంగి
రాజశిబిరంబు లేచి దూరంబు దొలఁగె. 185

చ. అపు డుదయాద్రిమీఁదఁ గన నయ్యె సుధాంశుఁడు దచ్ఛ
తఘ్నికా, విపులరవార్భటుల్ దెలియు వేడ్క నభోభువనం
బున న్నరీ, నృపపతి లేచి పూర్వశిఖరీంద్రము పేరిటి పుట్ట నె
త్తున, చ్ఛపుఫణ మట్లు తత్కలిత శార్ఙ్గపదం బనఁ దోచు నం
దుతోన్. 186

క. నెలపొడిచెం జెంగలువలు
నలివిడిచెం జక్రవాకనయనోదకముల్
జలజలవిడిచె న్వెన్నెల
జిలజిలదిక్కులకు నొడిసెఁ జీఁకటు లెడసెన్. 187

వ. తదవసరంబున. 188

సీ. కదనరంగస్థలి కలియుగార్జునుఁ డన
నలరారు రావుచిన్నయ్యగారు
కాకర్లపూడివెంకటరామరాజాది
తేజోదివాకరుల్ రాజపరులు
యినుగంటివంశపావనులు ధర్మారాయ
నరసింహరాయభూనాధముఖులు
పరుషాభియాతిభీకరసాహసోద్ధత్య
బాహుశౌర్యులు కంది బండవార
తే. లాదిగాఁ గలశూరాగ్రయాయులెల్ల
బలసి యిరుదెస నడతేర నలఘుపటిమ
భర్గభార్గవవిక్రమపరిక్రమంబు
డంబు నెఱపంగ గదలి బీరంబు మెఱయ. 189

సీ. బిన్నినిఁ బఱతెంచు బిరుదు రాహుత్తుల
కత్తులతళతళ ల్క్రాల్క్రానంగ
నిరుచక్కిగనుపట్టి యెలగోల్తుపాకుల
మూకలకలకలంబులు చెలంగ
బారుగా నిలిచిన పందీటిమొనగాండ్ర
కనుగాండ్రతనము భీకరత నెఱప
నురువడిఁ బఱతెంచు నొంటివస్తాదుల
ముస్తాదు లంతంత మురువుఁ జూప
తే. వెలమదొర లెందఱేని దోర్వీర్యకలనఁ
గలనఁ బిరుతీనిమగఁటము ల్దెలుప నుఱక

కఱకుదన మొప్ప నపుడు లష్కరున కెదుర
వెంగలనృపాలమణి కోటవెడలి నడచె. 190

ఉ. ఏనిక దోయిమీఁద నెనయించు డమారపుటోకు లాకసం
బానఁ బ్రభాసమానసముదార్భటిమద్భటకోటిసింహనా
దానకు దానకుంభితమదద్విరదాకృతి గాంచి శత్రుసం
తానము భీతిలన్నడచి డార్కొనె వెంగళరావు లష్కరున్.

మ. అవనిం బెల్లుగఁ బద్మనాయకులు దృప్యద్వైరివర్గంబుపైఁ
గవియం దానును బద్మనాయకసమాఖ్యం బూని యిట్లుం
డుట, న్నూవె యంచు న్రుషచే మహోన్నతగ[illegible]మూర్ధస్థితిం
బొల్చె నా,రవిబింబం బుదయాచలేంద్రశిఖరాగ్రం బెక్కె
శోణద్యుతిన్. 192

ఉ. దృప్తసరోధియూథములతో నెదిరించుటకై చతుస్సహా
స్రాప్తబలంబుతో నెదిరి సాహసధుర్యుఁ డితండు జూడ సం
సప్తకకోటిపైఁ దొడర సాగిన క్రీడియె కానిచో సము
ద్దీప్తము లక్షపాయదళి దీని నెదుర్పగ నోర్ల కొప్పనే. 193

చ. అని యవనీజనంబులును నభ్రచరు ల్వొరఁ గంది చూడము
న్నను నిశికిమార్కొనుట ముఖ్యముగాఁ దలపోసి తూఁగునె
క్కొనుకినుక న్నిజాప్తభటఘోరశరాగ్నులఁ జుట్టుముట్టి క్ర
క్కున రవళించుచుం దదధికారి పుళిందవని గ్రహించుచున్.

చ. అతులితబాహువిక్రమసమగ్రత ని ట్లురుదెంచు వెంగళ
క్షితిపుబలంబుమీఁద జినిసీపయి కాపు వసించు యోధసం
తతులు ఢమాఢమీనినదదర్పితభూరిశతఘ్నికప్రయో
ద్ధతి నిగిడింప నప్పగఱఁ దాకి మగంటిమిచూపు తెంపునన్.

సీ. బహువీరభటవారకహాకహార్భటులకు
రణభేరికాఢాంవిరావములకుఁ
జటులతురంగహేషానిస్వనములకుఁ
గరిఘటాపటలఘీంకారములకు
రాహుత్తఖడ్గధారాచకచ్చకలకుఁ
గోదండశింజినీనాదములకుఁ
గెరలి మ్రోఁగెడు తుపాకీఢాంఢమీలకు
రహాఫిరంగీగుండ్ల రాకడలకు
తే. దిటము చెదరక బెదరక యడరుదొట్టి
కిట్టిలముగాక జినిసీని జుట్టుముట్టి
కుప్పికుప్లాముమొదలుగా నొప్పువారిఁ
దదధికారులఁ జంపిరి దర్ప మెసఁగ. 196

తే. అప్పటిరణంబునందైన నొప్పి దప్పు
లెన్న నిరువాగునందు న న్నిన్నియనక
జరిగె నభిమన్యుయుద్ధావసరసముద్ధ
వీరరససంహతానేకవీరసరణి. 197

చ. కదన మపారమై పఱచెఁ గత్తులు గత్తులు నీఱె లీటియల్
గదియ నెకాయెకిం బడి చెకాచెకలై తునియంగ నొండొ
రుల్, చెదరక గ్రమ్ము నెత్తురులు చిమ్ముకరమ్మున జొత్తుపాపలై
చిదురుపలై ధరం దొఱఁగి చెయ్యులు దక్కి భయంబు నిం
పుచున్. 198

మ. అమరుల్దానవులు న్సరోషకలనాహంకారులై తారసిల్లి ము
దం బుచ్చి చనం బెనంగునటు లోలిం దాఁకి యన్యోన్యఖ

డ్గముఖాఘాతముల న్నిరశ్చరణవక్షఃకంఠము ల్వ్రస్సి తు,త్తు
మురై రయ్యిరువాగువారలపు డాదోర్నొమ్మియుద్ధంబునన్.

సీ. ఈటె లీటెలఁ జుట్టి యెగచి కఠారము
ల్పెఱకి పేరురముల విరియఁ గ్రుమ్మి
తరవారు తరవారు నోఱసి మిణుంగురు
ల్గురియంగ జబ్బల కుత్తికి నరికి
బల్లెము ల్బల్లేలఁ బాపి చంకిలి డాసి
యలుగక డంబాన నంటఁ గ్రుచ్చి
కత్తికత్తి నగల్చి తుత్తునలై రాల
విసరి యొండొరువులఁ గసి మసంగి

తే. గుండియ ల్వ్రీల నేజాల గ్రొలఁది గ్రుద్ది
ప్రేవు లురులంగ సాదుల జావఁ బొడిచి
పోటుదోటోనిబిరుసునఁ బోరి రిట్లు
లుభయసైనికయోధు లాయోధనమున. 200

చ. కణఁగి పరస్పరంబు సెలకట్టకపోరుడు ఘోరయుద్ధ మా
ఫణిపతికి న్వచస్పతికి భారతికి న్వశిపోవ దెంతయుఁ
గణుతి యొనర్ప నైననది గన్గొనఁ జొప్పడు తొంటి రామరా
వణు లరణంబుకన్నఁ గురుపాండవయుద్ధముకన్న మిన్ననై.

వ. మఱియు నవ్వీరపుంగవుం డగు వెంగళరాయధరాపురంద
రుని బలంబులు భుజాస్ఫాలనంబులు సలుపుచుం బలంబున
నావిష్కృతక్రోధరసాధీనులయి ముష్కరతురుష్కధాను
ష్కానీకినీనికాయంబుఁ బొదివి హతప్రత్యాహతంబులు
గాఁ బోరిపోరి యితరేతరకరవాలధారానిపాతంబును బర
స్పరకఠారికావిపాటనంబును నన్యోన్యకుంతనికృంతనంబును

మిథఃకరకశగదావిదారితశారీరావయవంబునుం గావించు
చుం బిరుతివియక ఖడ్గాఖడ్గియుం గుంతాకుంతియుం గచాక
చియును బాహాబాహియునుంగా సంకులాహావం బతి
భయావహం బయి పరఁగం బ్రవర్తిల్లు నప్పుడు. 202

క. ఒకధూము రేఁగి లష్కరు
పికపికలై తుములరణము పెంపున నన్యో
న్యకరాసిసంహతులచే
వికలతఁ గని రొరులు తమరు వీ రనుకొనకన్. 203

సీ. సంకెల ల్దెగ నూడ్చి సాధ్వసావిలములై
బెగడొంది పఱచు స్తంబేరములును
గట్టుత్రాళ్లు గలించి కళ్లెల కాఁగక
భీతిల్లి పరువెత్తు వీతితతులు
తరవార్లు మఱచి కత్తెళములు జీరాడ
నూడనిఁబాడు రావుత్తవరులు
దండుకల్లిల్లిచే నొండొండుగానక
కానకై జరగెడు కాల్బలంబు

తే. లాయురవశిష్టులై తారుగాయగాండ్రు
జీవితాశలు వదలి భుజించుకొనుచు
నొరలు బిబ్బీలు నగుచు లష్కరు చలించె
మందరోన్మథితాంభోధిచంద మొంది. 204

చ. అపుడు నబాబుదుర్గమతమాద్భుతశౌర్యపరాంగవేంగళా
ధిపభటనిర్నిరోధసముదీర్ణపరాక్రమదీర్ణనైజయూ
ధపగతదైన్య మారసి నితాంతసమాకులచిత్తవృత్తియై, నృ
పవరుఁ బూసపాటికులునిం గని యి ట్లనియె న్ప్రియమ్మునన్.

ఉ. వెంగళరాయుఁ డెంత రణవీరుఁడొ కాని నితాంతవిక్రమా
భంగురశక్రసూతియయి భాసిలుచు స్మదుదగ్రసర్వసేనాం
గములెల్ల తున్మ్రగ్గఁడచె నాతని యాహవకేళి కిప్పు డెన్నం
గఁ ద్రిగర్తసైన్యము లనం గనుపట్టెడు నిబ్బలావళుల్.

క. రేచెర్లగోత్రసంభవు
లై చెన్నగు వెలమవారి యభినవశౌర్య
ప్రాచుర్యబలముఁబోలిన
దేచాయం జూడ మవని హిందువులందున్. 207

సీ. మెకములనడుము చించుకవచ్చు బెబ్బులి
పోలికె బొబ్బిలిపురినృపాలుఁ
డుడివోని కినుకచేఁ దొడరి యాశిబిరంబు
నడిబారు చొచ్చి వెన్నడినవారు
ఘోరదావాగ్నిచే నీరసారణ్యంబు
బొడ వడంగుడునట్లు కడిమిదొరఁగి
చనిరె నస్మత్సేనసంగ్రామరంగంబు
పీనుంగుపెంటయై పేర్చె నింక

తే. నేమిసేయంగ నోపుదు నేర్పరించి
వీరు నెవ్వాని నొడఁగూర్తు వీరినోర్వ
మున్నె సేనాధిపతులెల్లఁ జన్నవార
లంతకునియింటి కంతంత నతిథు లగుచు. 208

తే. వారు స్త్రీబాలవృద్ధసంహారఘోర
దారుణవిపత్తి నొడఁబడి బారుకట్టి
మరణమున కెత్తివచ్చు నమ్మానధనులు
బహుజనహతంబు సేయరే భండనమున. 209

తే. రావువారల యుగ్రశౌర్యప్రసంగ
మది యమానుష మని వింటి మ ల్లెఱింగి.
నీదురాలోచనాసముత్పాదనమునఁ
గానలే నైతి నిటువంటిహాని యగుట. 210

మ. తెగి వంచించినఁ గార్యహాని యగు నీతిప్రప్రతాపంబు గా
నఁగ నౌ మీఁదటఁ దద్బలప్రథితజన్యప్రౌఢితో నుండి రా
పగ సాధించుట కీవు సైన్యపతివై బాహాబలోద్వృత్తి చూ
పిగురుత్వంబు వహింపు మింక యనిన౯ భీతిల్లి రాజోర్వునన్.

క. విధివోమినట్ల యగు నని
పృథురభసం బొప్పఁ దురగభీషణహేషా
విధురితదిఙ్ముఖుఁ డగుచుం
బ్రధనమునకు నరుగుదెంచి పార్థివుఁ డలుకన్. 212

మ. భుజగక్రూరశరాసవల్లరికరాంభోజంబునం గీలుకొ
ల్పి జిరాగుఱ్ఱపుఘోఁటుతోడ నతఁడుం బెల్లార్చి కాకప్లపూ
డి జగన్నాథధరాధినాథు లగు రాడ్వేదండము ల్సట్టి రా
నిజదోశ్శౌర్యము చూపఱు ల్మిగులమన్నింపంగ నత్యుద్ధతిన్.

తే. నడచె వెంగలరావుసైన్యంబుమీఁదఁ
దనభుజాదండమండితధనురఖండ
చండమౌర్వీనినాద ముద్దండ మగుచు
సకలదిక్కాండజనములఁ జెవుడు పఱప. 214

చ. పరుషపరాక్రమాభినవభార్గవమూర్తికి వెంగళక్షమా
వరున కెదుర్ప లేననియొ వారక తాండ్రకులీనుహేతిశాం
కరికసుభిక్షసేయనగు కాంక్షనో నెమ్మదిలో జనించె న
త్యురతరమై పలాయనపుయోజన యాజననాథమౌళికిన్.

శా. ఆరాజన్యుని పౌఁజు పైఁ బ్రళయరౌద్రాకారుఁడై పేర్చుచున్
వీరగ్రామణి రావువంశమణిదోర్వీర్యాధరీభూతనా
నారాతిం జెలికానివంశజుని సన్యాసాధ్యుదమ్మన్ననున్
ధీరస్వాంతుల కందిబండకులులం దీకొల్పె నుద్వేగుఁడై;

శా. వారు న్ఘోరశరాసవల్లరుల నిస్వానంబు లభ్రాపగా
నీరేజాంతరధార్తరాష్ట్రభయకృన్నీరంధ్రమంద్రధ్వనిన్
మీఱ న్రాజవతంసుసైనికులపై మేకొంటయుం దచ్చమూ
వారంబు ల్పురికొల్పి డాసి రతిదుర్వారాసిధారారుచిన్.

మ. పులులుం గ్రొవ్వులులుం గరుల్కగులునున్ భూమీధ్రము
ము ల్బాధరం,బులు నంభోనిధులం బుధు ల్గదియు చొప్పు
తెల్పుచున్ రాచబిడ్డలునుం వెల్మదొర ల్దురమ్మునకు నొడ్డా
రించి క్రొవ్వాఁడి బా,కులతో గ్రమ్మెసలాడ సాగి రలుకన్
గోపిందశర్దార్భటిన్. 213

సీ. కరికాండతుండద్రుఘనతాడనంబుల
వకవకలై కృకాటికలు పగుల
భీకరకరవాలభిండివాలాదుల
దాఁకుల నొగిలి కంధరము లగలఁ
బరిఘనిష్ఠురభూరిపరిఘాతనమ్ములఁ
దుండమ్ము లగుచుఁ బెందొడలు విఱుగఁ
బుంఖానుపుంఖప్రపూరితశరవృష్టి
నెమ్మోముఁ దమ్ములయెమ్మె చెఱుప

తే. నిరుపమానాహవోద్వేగనిర్నిరోధ
విక్రమక్రమనైపుణీవినిహతాత్మ

పరచమూమండలముగాఁగ నురువడించి
యొండొరులఁ దాఁకి పెనఁగిరి గండుమెఱసి. 219

మ. హయరింఖాతతధూళిధూసరితమై యాగ్నేయయంత్రావళీ
రయనిర్యద్బహుధూమసంవళితమై రక్తాంబుధారాసము
చ్చయసంఛాదితమై ధనుర్విగళితాస్త్రధ్వస్తసేనాతనూ
భయదంబై కనుపట్టెఁ దత్సమరభూభాగంబు భీభత్సతన్.

సీ. శాక్తికపఙ్క్తిపై శాక్తికానీకంబు
చక్రిహస్తులమీఁదఁ జక్రిధరులు
శస్త్రపాణులమీఁద నైస్త్రింశికావళుల్
నైస్త్రింశికులమీఁద నస్త్రధారు
లస్త్రధారులమీఁద నసిముసలాయుధు
లసిమౌసలికులపై నాశ్వికులును
నాశ్వికసమితిపై నలుకగౌంతికులును
గౌంతికవ్రజముపైఁ గావచికులు

తే. తూఁగి యిరులాగుదొరలతోఁ దొడరునపుడు
తుమురుతుమురును బొడిపొడి దుమ్ముదుమ్ము
నున్నినున్నియు నురుమునై చూడనయ్యెఁ
గదనరంగంబు నూర్పుడికళ్లమగుచు. 221

మ. మరణేచ్ఛారతిఁ బద్మనాయకులధర్మవ్యక్తదోస్సారసం,గరు
లై రాచకులంబువారు సరిగాఁ గయ్యంబు వాటించుచోఁ
బరుషారాతితమస్సముద్ధతిహృతిబ్రజ్ఞాసరోజాప్తులై, యురు
సంరంభవిజృంభితాగ్రహముచే నొప్పారు వేండ్రంబునన్.

సీ. జగడంపుటంచులేనుఁగులపై కుఱికి బి
ట్టురిమి తుండంబులు నరికినరికి

పందీలు లలుగంటిపార నుక్కున శిలే
బక్తరుగుజ్జాలబసికిబసికి
వెన్నులు సరికట్టి విసిరి సిఫాయీల
చిప్పయీటెలఁ గ్రుచ్చి చిమ్మిచిమ్మి
కడిఖండములుగాఁగఁ గాల్వీర పేరెద
ల్చికిలీకతారులఁ జించిచించి
తే. యలుకమై సూర్యసోమవీథులు పడంగఁ
గొట్టి గోరించి లష్కరిట్టట్టుపఱచి
తూలితుండెంబు వాడుచు దురమునందు
విక్రమప్రౌఢి నెఱపిరి వెలమదొరలు. 223

మ. అరిరాజన్యపయోధి నిర్మథనదీక్షారంభసంరంభమం, దరు
లౌ వారలఁ గిట్టి నెత్తురు వసంతంపుం జడిం దోఁగఁగా
శరవర్షంబులు గప్పి రప్పు డలుకన్ క్షత్రాగ్రణుల్ కార్ముకో
త్కరమౌర్వీనినదంబు లంబునిధినాదంబు న్విడంబింపఁగన్.

మ. కరవాలమ్ము లొఱ ల్వెడల్చుకొని ఖడ్గాఖడ్గిగా నంత దా
మరదమ్మప్రభుఁ డాదియైన వెలమ ల్మత్తద్విపశ్రేణితా
మరపువ్వు న్గొలనుంబలెన్ గలనభీష్మప్రౌఢదోస్సక్రీడ చూ
పి రొగిన్ నెత్తురుటేటివెల్లివరద ల్పెల్లఁ దల్లై పాఱఁగన్.

మ. అపు డన్యోన్యశరాసిభీషణరణవ్యాపారపారీణతన్
రిపులాటోపము లొప్ప రాచకొమరు ల్వెల్మ ల్బహుక్రోధవై
రపరీతాత్ములునై పరస్పరహతిం బ్రాణాంతపర్యంతముం
జపలత్వంబు వహింప కిట్లు పెనఁగెన్ సంగ్రామరంగంబునన్.

తే. శోణితనదీపరంపర లుప్పొడనయ్యెఁ
దేలియాడెడు మత్తశుండాలజాల

చలదురుకళేబరముల నావలగమించు
మావటీల్కర్ణధారుల ఠీవిఁ దెలుప. 227

తే. అట్టిజగడంబుఁ బటిమభయంబుగొలుపు
టంతయు నెఱింగి బొసట యనిచెఁ దనదు
మూలబలముల నారాజముఖ్యుఁ గవియ
నపుడు హైదరుజంగు రయంబు మెఱయ. 228

ఉ. ఆదళమీఁద మార్కొని యహంకృతి మత్సరవాహినీసము
త్పాదితఘోరవీరరణపాండితి యొర్చుచుఁ జెండుబెండుగా
మోదిరి వెల్మవార లసి ముద్గర పట్టిస భిండివాల శూ
లాదుల సాదులం ద్రిజగదద్భుతశౌర్యరసంబు పెంపునన్.

శా. ఆదుస్సాధులు సాదు లప్పుడ యుతాశ్వాసాదితస్తోములై
మీఁదం జెందెడుబాణవర్షములచే మేను ల్సరంధ్రంబులై
ఛేదచ్ఛేదములై పడ న్నడఁచి కాశీసేతుపర్యంతభూ
ప్రాదుర్భూతయశోభిరాము లగుచుం భాసిల్లి రాభూపతుల్.

క. శంకాతంకములేక ని
రంకుశగతి నడచి బలచయంబులతోడన్
వెంకయ్యమొదలు గలవీ
రాంకుల మైదొరగి చేరి రమరావతికిన్. 231

తే. వెంగళనృపాలమణియు నిజాంగలతిక
గాయములవట్టుగా మహోగ్రాజియందు
ఖానుసాహెబుఢేరాకు గదియ నడచి
చేర్చె నిల మేను ప్రాణావశిష్టుఁ డగుచు. 232

తే. లక్షదళమీఁద నాలువేల్దళముతోడ
కయ్యమున కెక్కుట సమానకక్ష యనుచు

నిర్వైరపడంగ వలువదు నవ్వుగాదు
దీపమింతైన గొలుపదే తిమిరహృతికి. 233

ఉ. ఆరణమధ్యసీమ హతులైన బలంబుల నిందు నందు వే
ర్వేర వచింప నేలపటువిక్రమధుర్యులు రావువారిలో
వారల రందరుఁ యవనవర్గములో గజరాజసంగతం
బైరహినొక్కలతుఁపడిరందుల నొక్కకరుండు దక్కఁగన్.

వ. అప్పు డయ్యవనశిబిరంబు గ్రందుకొని. 235

సీ. వాజిశాలలు రిక్తవాహంబు లగుటయు
నదరురాహుత్తుల రొదలుకతన
నాలానములవారణావలిఁ గానని
హస్తిపకుల యంగలార్పుకతన
భర్తృజామాతృసోదార్యభ్రాతృదు లాజిలో
వ్రాలుట కొఱలు బిబ్బీలకతన
రహితాస్త్రవస్త్రమై బహువిలాపస్థులఁ
బొరలు సైనికసముత్కరముకతన

తే. నొంచి శోకవి వహించి యత్యుగ్రఁ డగుచుఁ
దడయ కేతెంచి యప్పు డుద్ధతులముల్కు.
చాల నిందించె హైదరుజంగుఁ బిలిచి
యిట్టిదురవస్థ నినుఁ గూర్చి పుట్టె ననుచు. 236

ఉ. బొబ్బిలివారితో మనకు బొం దుచితం బని మున్ను మందరుం
డుబ్బి లిఖించె నాతనిహితోక్తి గ్రహింపక జగ్గు దెచ్చి పై
నబ్బురమైనికీల్పవపుటంబుధి ముంచితి వింతవట్టు నీ
కబ్బదె కొద్దినాళ్ల కహహా యిఁకఁ జేసినయంతఁ దప్పకన్.

క. అని నిష్ఠురోక్తు లాడుచు
ననిలో మఱికోటలోన నరయుచుఁ దత్త
జ్జనవిసరమరణదీక్షా
జనితాశ్చర్యంబు మదివిషాదముఁ గొలుపన్. 238

తే. యుద్ధరంగంబునం బడియున్నవీరు
జీవశేషునివెంగళరావు నరసి
చాల మన్నించెఁ దనకృపాచ్ఛాదనమున
నతనియగ్రజతనయ సంయుతముగాఁగ. 239

శా. మూసాబూసి కృపాప్రసాదమున కామోదించి యావెంగళ
క్ష్మాసంక్రందనుఁ డన్న లేకొమరుతో శారీరశస్త్రవ్రణా
యాసంబుం బెడబాసి సర్వధరణీశాభ్యర్చితఖ్యాతిచే
భాసిల్లెం దనమే ల్పహింపనిరిపుప్రాణాలిజాలిం బడన్. 240

తే. విజయరామరాజు వెంగళరావుతో
ననియె నీదు బంధుహితజనంబు
చనిన పిదప నీవు సంత్యక్తనుండవై
చనక బ్రతికి తేల యనెడు సంత. 241

క. నీవిభవమెల్లఁ గనుఁగొన
జీవించినవార మిట్టిచేష్టకు నీకుం
గావలయు పనులు దైవము
గావించు నటంచుఁ బలికెఁ గసలియతండున్. 242

శా. ఆరాజన్యునిరాకపోకడల తూర్యస్వాన మాలించి దు
ర్వారక్రూరతరాఘపుంజ మితఁ డౌరా యంచు నీనేలపైఁ
బారేచీమలు మింటిత్రోవ నరిగేపక్షుల్మోద ల్గాగ సం
సారు ల్దూరనివారు వానవెలిగాఁ జన్వారు లే రుర్వినిన్.

వ. తదనంతరంబున నారాజకుంజరుండు దనయభీష్టసిద్ధికిఁ దద్ద
యుం బ్రమోదం బందుచు నిజశిబిరంబునం బటకుటీరం
బులో నోలగం బుండి బొబ్బిలిపురంబునం బట్టాభిషిక్తుండ
నగుదు నని తత్పురాలంకరణంబునకుం దత్సమయసముచిత
మంగళద్రవ్యానయనంబునకు నచటికిం దనదేవుల నమా
కర్షణంబునకుం బ్రయత్నంబునం బోరలుచుండె నంత
మఱునాటిదివసంబున. 244

శా. రాజన్యైకవధావధానవిధికై రంగన్ముమానేతముల్, రాజీ
వాప్తసమానతేజు ననివార్యస్థైర్యధైర్యాచలుల్, రాజాం
కోట నమర్చె నేఘునుని ధీరస్వాంతుఁ డాత్ర్తి వి, భ్రాజచ్ఛౌ
ర్యుఁడు తాంద్రవంశజుఁడు తద్బారంబు తాఁబూనులన్.

మ. తనజాయాదినిబర్హణజ్వలితవార్తాకర్ణనోత్థవ్యథా, జనితంబై
పెరరేఁచురోషపటిమల్ క్షత్రాగ్రగణ్యైకహిం, సనదీపూర
తిర్యైపరాక్రమము మించం దాంద్రపాపయ్యచ,య్యననా
త్మీయుల నిర్భరం దినకు సాహాయ్యంబుఁ గావించుచున్.

ఉ. దేవులపల్లి పెద్దనృపతిప్రవరుండును బుద్ధరాజు వెం
కావనిభృచ్ఛిఖామణియు హైహయసన్నిభవిక్రమాఢ్యులై
క్రేవల నేగుదేరఁ దనకేవలశౌర్యరసప్రభావసం
భావనపిక్కటిల్ల రణపార్థుఁడు తాంద్రకులీనుఁ డత్తఱిన్.

తే. అధికబలుఁ డైన యతనితో నాహవమున
కెదిరి నడచుట కూడని యిచ్చఁ బేర్చి
యొరు లెఱుఁగకుండ గూఢసంచరణకలనఁ
గడఁగి పరిమార్చు టుచితంబుగా యటంచు. 248

సీ. రామచంద్రునివంటి రాజత్పరాక్రమ
శాలి వాలిని ద్రుంచు జాణతనము
పార్థునంతటిజోదు పరఁగ దేవవ్రతు
మఱుపెట్టి నొంచిన నెఱతనంబు
ధర్మనందనుని యంతటిమేటికుంభజ
హరణార్థమై బొంకు దొరతనంబు
ననిలజుఁ డట్టివాఁ డతిరహస్యంబుగాఁ
గీచకుఁ దునిమిన రాచతనము
తే. తప్పు గనకుండుటలు ప్రసిద్ధంబుగాదె
జగతి నటుగాన గూఢప్రచారచర్య
నహితు నొంచుట ధర్మవే యని గ్రహించి
పనిచె నొకచారు నతఁ డుండుపట్టుఁ దెలియ. 249

క. ఆకంచుకి యల్లనఁ జని
యాకఱకున్ రాచతేనియావసథసమా
లోకన మొనర్చి క్రమ్మరి
యాకే లెఱిఁగింప నెఱిఁగి యెఱిఁగి యతండున్. 250

శా. అంతం దత్సహచారియుగ్మకముగా నారాత్రివేళ స్మహా
ధ్వాంతం బెంతయు నిండికొన్నయెడఁ దద్రాజన్యసేనానివే
శాంతస్సంచరణంబున స్సమయపర్యంతంబు ప్రొద్దుచ్చి ని
శ్చింతం జేరిరి శత్రురాట్పటగృహశ్రేణీబహిర్ద్వారమున్.
తే. చేరి యచ్చేరువ నొకింతసేపు దడసి
యాలకించుచుఁ గడునిశ్శలాకమైన
తరిని ఢేరాకనాతుకుట్టొరసి దానిఁ
దనక రాచూలిచేఁ జించుకొనుచు నేఁగి. 252

చ. తెలతెలవేగునంతట నతిస్థిరత న్నృపసుప్తమందిర, స్థలనిక
టస్థజాగ్రదురుదర్శకయుగ్మము హెచ్చరించుచుం, నలికిడి
పుట్టనీక నిశితాసి నగల్చి మృగంబునోంపు బె, బ్బులిగతిఁ
బొంచి పొంచి చని భూపతి యున్నతిరంబు డాయుచున్.

సీ. మణికుండలద్వయీఘృణిమండలంబుల
దుమికెడు చెక్కుటద్దములవాని
నల వసంత జయంత నలకూబరాదుల
నట్టేటఁపఱచు సోయగమువాని
భాగ్యలక్ష్మీసభాభవనాయితము లైన
తామరసాభనేత్రములవాని
హంసనంసత్తూలికాభ్యంచితంబైన
హొంబట్టుపఱుపుపై నొప్పువాని

తే. హస్తకములకృతోపబర్హంబువానిఁ
గించిదున్మీలితాక్షుఁడై మించు విజయ
రామరాజవసుంధరారమణుఁ గాంచి
తాండ్రపాపయ్య కోపంబు దీండ్రిలంగ. 254

తే. పులిపులి యటంచు మిగుల నార్పులు నిగుడ్చు
నంతలో మేలుకాంచి యయ్యవనిపాలుఁ
డిమ్మెయిలుంగెల్లఁ దాండ్రపాపయ్యపలుకు
తెఱఁగుఁ దెలిపెడు నంచుఁ జింతిలుచు లేచి. 255

క. తరవా రరసెడునెడ త
త్తర వాఱక తాండ్రకులసుధాధాముఁ డుదా
త్తరవారభటిన్మదవ
త్తరవారణమునకుఁ దూగు తద్రిపుసరణిన్. 256

తే. కదిసిపైఁ బడి యొక కేల నదిమినట్టి
వాఁడివాలున వక్షఃకవాటపాట
నంబు గావించె నతని యానాభికుహర
విదళితాంత్రవ్రజంబులు వెలికి నుఱుక. 257

సీ. నరసింహనఖరకోణప్రభిన్నహిరణ్య
కశిపుప్రకారంబు గారవించి
మరుదాత్మసంభవు కరవాలదళితదు
శ్శాసనాకారంబు నీసడించి
కుంభజాతాత్మజాకుంఠకృపాణికా
భిన్నధృష్టద్యుమ్ను చెన్ను వడసి
వైనతేయత్రోటికానిర్దళన్మహో
రగరాజతేజంబు రహి వహించి

తే. ధరణిఁ దొరఁగెదు పార్థివోత్తమునిఁ జూచి
నల దిలీప భగీరథ నహుష రంతి
శంతనులపోల్కిఁ దగెదు రాజన్యమణికి
నీకు నిటువంటిదశ యబ్బెనే యటంచు. 258

మ. అపు డాతాండ్రకులాభిమాననిధి యాహారాజదేవేంద్ర నీ
విపులప్రాభవశక్తి నీనిఖిలపృథ్వీభారధారేయతా, నిపుణ
త్వంబును భాగ్యము వ్యర్థ చన నీచేయు దుశ్చేష్ట ని
ట్లుపభోగింపఁగ నయ్యె నిట్టివెత యంచుద్వృత్తి వర్తిల్లఁగన్.

తే. తాండ్రపాపయ్య నలుపుధార్త్యంబువలన
క్షత్రివర్యుండు పులివాతకండ యయ్యె
ననుడు రొదపుట్టె నంత నయ్యవనినాథు
బలము లార్తరవంబునఁ గలయఁ బర్వె. 260

సీ. తనచావు సర్వసిద్ధంబుగా మది గోరి
సాహసకృతికినై చన్నవానిఁ
దనయేలికవిరోధిదర్పంబు మాపుట
పరమార్థ మని యెఱుపఱచువానిఁ
దమపడినట్టి బన్నముల కిక్కార్యంబు
ఫలరూప మని యాత్మఁ దలఁచువానిఁ
దనకులస్వాములందఱు మెచ్చుకొనఁ నోర్చి
పగదీర్చుకొన్న సంభ్రమము వానిఁ
తే. దాంధ్రకులజునిఁ బొదివిరి దారుణముగ
ఘోరయుద్ధంబు సలిపి యవ్వీరవర్యు
జిదిమి వైచిరి కఠిననిస్త్రింశతతుల
నతనిసహచరయుగళసంగతముగాఁగ. 261

సీ. లీలమై జాభరస్త్రీయుబాదుర్గాది
సర్దనర్కరుల గిట్టి జయముఁ గాంచి
యసురు లాఖానుని యంతలేసి సుబాల
నొగిజిలేబునను గొల్పించి మించి
కిమిడిచీఁకటిరాజ్యరమలు చూఱలు గొని
తద్దుర్గములమీఁద దాడివెట్టి
యాగౌతమీకటకాంతరాళక్షమా
తలము నేకాతపత్రముగ నేలి
తే. గరిమ జగదేకవీరవిఖ్యాతి నొంది
విక్రమము గన్న రాజన్యచక్రవర్తి
వకట నేఁ డిట్లు తాంధ్రపాపయ్య యనెడి
వెలమబెబ్బులిపాలైతివే నరేంద్ర. 262

తే. అనుచుఁ బరివేదన మొనర్చి రమ్మహీశు
హితపురోహితబాంధవప్రతతులెల్లఁ
దిట్టితే గుద్దినట్లును గట్టికుడుపె
నితనిదుష్కృత మని పల్కి రితరజనులు. 263

ఉ. ఆతదనంతరంబున మహాకులతన్ శిబిరంబులో జన
వార్తిత మొనర్చు క్రందలివిరావముచే నిదమిత్థ మన్న వా
ర్తాతతిశూన్యమై కలవరంపుఁదనంబున నెట్లొ కాకయన్
భీతిపరాసు జేడు కొలిపించె నగాదు ఫిరంగు లాపయిన్. 264

తే. ఆఫిరంగులరవళికి నానృపాలు
శిబిరమెల్ల చికా కయి చెదరఁ దొణఁగె
నపు డరాజక మైన తదావసథముఁ
గొల్లపఱచిరి కొల్లరు ల్గొల్లగాండ్రు. 265

వ. అంతట. 266

తే. రావువారిసంబంధి యుగ్రముగ వచ్చి
నృపునిఁ జంపుట నుభయసైనికులు వినిరి
రాజుచావుకు నంత ఫరాసుబలము
సంతసం బందె హైదరుజంగు తక్క. 267

మ. చని యారాజకళేబరంబు గని తచ్ఛారీరసంబంధు లం
త నితాంతార్తిని రోదన ల్సలుపుచు న్నానావిధానూనత
ద్ఘనసైకాద్భుతకృత్యసంపదలచందంబు ల్వితర్కించు చుం
దనరం దన్మరణాతిచిత్రమహిమ ల్తర్కించి వాక్రుచ్చుచున్.

వ. అంత. 269

సీ. సంపూర్ణరుచి మించు చంద్రబింబములేక
పరఁగెడు నక్షత్రపంక్తిమాడ్కి

వృషభహీనం బైనవిహ్వాలత్వముఁ గాంచి
కనుగని పరచు గోగణముభంగి
సురుచిరాకృతిఁ బొల్చు తరలరత్నము వీడి
దొరఁగెడు ముత్తెంపుసరులరీతిఁ
గరచరణాంగరేఖా వైఖరులు గల్గి
శిరముఁ జెందని కళేబరముభంగిఁ
తే. జతురచతురంగనికరసంగతము నయ్యు
రాజమణి శూన్య మగుట ని స్తేజ మగుచుఁ
దస్మహారాజసైన్య మంతయును గదలి
వేగ తరయానమునఁ జేరె విజయనగరి. 270

శా. గంధాంధద్విపమండలంబులు మొద ల్గా తద్ధరిత్రీభుజ
స్కంధావారముచూఱగొన్న తుదమూసాబూసికీరావుసం
బంధుం డొక్కరుఁ డేగుదెంచిబలిమిం బై వ్రాలి రాజన్యహృ
ద్గ్రంథిచ్ఛేదన మాచరించె నను వార్త ల్వచ్చుచో న త్తఱిన్.
చ. వెలమలసాహసం బమరవీరులయందు సురేంద్రనందనా
దులయెడ నైనఁ గాన మని తోరపుటక్కజమంది యందిపై
నలఘుపరాక్రమాతిశయుఁడై దగు తాంధ్రకులాగ్రగణ్యుదో
ర్బలము నుతించె బూసి బహుభంగులఁ దత్కృత మాత్మ
మెచ్చుచున్. 272

శా. ఎన్న న్రాని మహాభిమాననిధులౌ యీవెల్మవా రింటిపై
కెన్నండు న్వినలేని కృత్యమున కి ట్లెంచు రాజన్యపా
పౌన్నత్యంబునఁ దాంధ్రపాపనృపవర్యాకారత న్మృత్యు వా
సన్నంబై తెగటార్చె దుష్కృతి ననిష్టప్రాప్తి గా కుండునే.

క. అనుచు పరాసులదొరతన
మనమున నిర్వైరఁగు గాంచి మన్నేహంపీ
రుని రావువంశసంభవు
ననఘమతిం బిలువ బంచి యాదర మొదువన్. 274

ఉ. వెంగళరాయభూవిభుని విశ్రుతకీర్తిని గారవించి త
త్సంగరపాండితీమహిమ తద్విజయద్రఢిమంబునుం దదీ
యాంగబలప్రభావము ముదావహమై బరగ న్నుతించి యి
చ్చెం గడువేడ్కఁ గొత్తపలిసీమ మొదల్గలకొన్ని రాజ్యముల్.

క. హయములు మఱియుం గుంజర
చయములు మృదులాంబరములు జాగీరు లుదా
రయశుఁడు మూసాబూసియు
రయమున నిడి యేగె హైదరాబాదునకున్. 276

తే. అంత నా రావువంశనీహారధరుఁడు
కొత్తపలిరాజ్య మేలుచోఁ గొమరుమిగిలి
కలితకళ్యాణవిభవసంగతి వహించె
భావిసౌభాగ్యసూచకప్రౌఢి మెఱయ. 277

మ. కలితప్రాభవధుర్యుఁడై కొనియె వెంగల్రాయ డంతఁ విని
శ్చలశౌర్యోన్నతిచేఁ దలిర్చుచు నమంచల్లీలఁ జెల్వొందు బొ
బ్బిలిరాజాములువాటియందు మును తత్పృథ్వీశ్వరాజ
ప్తిను, న్న లనత్రైన్యముమీఁదఁ దారసిలుచుఁ దాణా
లుతాయించుచున్. 278

సీ. రాజకీయవిధాన యోజనోద్యోగంబు
లంచితస్థితి విమర్శించుకొనుచు

ననిశప్రజానుపాలనమార్గములయందు
విహితక్రమంబులు వెదకికొనుచు
గురువిప్రబాంధవోత్కరములపట్టున
ననువొంద హితవృత్తి నరసికొనుచు
ధర్మార్థసంగ్రహతత్పరజ్ఞానంబు
తెఱఁగు ప్రాజ్ఞులయందుఁ దెలిసికొనుచుఁ
ఆ. దనయశశ్చంద్రికలు దిగంతమును నిండ
నామృగాంకార్కముగ నతం డాత్మవంశ
ముత్తరోత్తరవృద్ధిఁ బెంపొందుచుండ
సొంపు దీపింప నవని పాలింపుచుండె. 279

క. అని బొబ్బిలిరంగారా
యనృపాలచరిత్ర మెల్ల ననిమిషపతికిఁ
వినిపించి నారదుండును
ననుమతిఁ గొని చనియె నంత నంతర్హితుఁడై. 280

క. ఇది యానుపూర్వితముగాఁ
జదివిన వ్రాసినను వినిన జనులకుఁ గడుస
మ్మద మొదవించును సంప
త్ప్రదమై యభిమానశౌర్యధైర్యాస్పదమై. 281

ఆశ్వాసాంతము.

శా. సాధుస్తోమనికామరక్షణకళాచంచద్గుణాలంక్రియా
రాధాసూనుసమానదానకలనా రాజన్నిజప్రక్రియా
బోధాగాధరమాధురీణహృదయా పుంభావశుంభద్దయా
మాధుర్యైకనిదానవాక్సముదయా మల్రాజువంశోదయా.

క. విరియాలగోత్రవారా
కరరాకాకైరవాప్తకారుణ్యరస
స్ఫురణాభరణాధరణీ
భరణక్షమదోఃప్రసరణపండితశరణా.

మాలినీ. వనధినిభగభీరా వైరివన్యాకుఠారా
తనురుచిజితమారా ధర్మమార్గప్రచారా
జనవినుతవిహారా సత్యవాచోవిచారా
కనకశిఖరిధీరా కాంతమాంబాకుమారా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాశ్యపగోత్ర దిట్టకవివంశ పవి
నామాత్య పౌత్ర పాపరాజకవిపుత్ర శ్రీరామచంద్ర
ణారవింద ధ్యాన పరాయణ నారాయణాభిధానప్ర
మణిప్రణీతం బైన రంగారాయకదనరంగచరిత్రం
మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాస

చెన్నపురి: వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రుల్లు అండ్ సన్స్ వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము—18-9-191'.